

მუსიკა

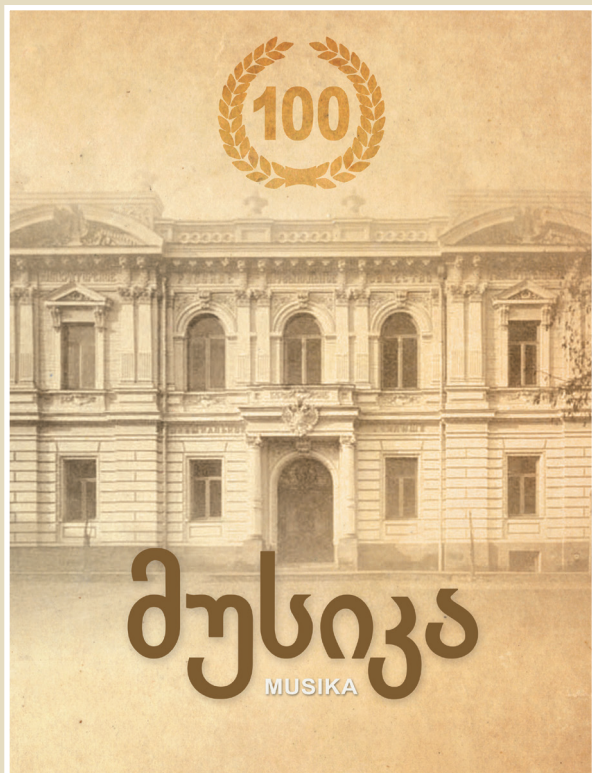
MUSIKA

2⁽³¹⁾
2017

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირის ჟურნალი
Journal of Creative Union of Composers of Georgia

100

თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორია

მუსიკა

MUSIKA

Journal of Creative Union of Composers of Georgia

2 (31)•2017

ქურნალი გამოიცემა
საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის
სამინისტროს ფინანსური მხარდაჭერით

ISSN 1987-7773

კონსერვატორია 100	
ლევან მიზანდარი. ყველაფერი ასე დაიწყო...	3
ირინა ჯორჯაძე.	
მე ვისეინაბ... თბილისის	
სახელმწიფო კონსერვატორია 100 წლისაა	9
თარიღი	
ქეთევან გოგოლაძე. დიდი ქართული ორგანოსი და პედაგოგი	22
კონფერენცია	
ნანა კაკია. „მუსიკოლოგიის გამოწვევები და პერსპექტივები“	30
დანაკლისი	
რუსუდან ქუთათელაძე	
რას ფაშინაზ მასში...	33
ფოლკლორული ანსამბლები	
ქეთევან ბაიაშვილი	
თელავური ანსამბლი „პატარა კახი“ და კახური სიმღერა	41
თანამედროვეს თვალთ	
პედაგოგიკური პროგრამების ჩანაწერებიდან. გიგინია. ჯანო	45
თარიღი	
ლევან მიზანდარი. ნუგზარ ვანაძის შრომით სავსე მუსიკა	50
კონცერტი	
რუსუდან ქუთათელაძე	
რეპერტუარის სანაცვლოდ თითო-ორი წინადადება	61
ფოლკლორი	
გიორგი კრავიშვილი	
ლავრი ხალხური მუსიკის იუბილარი მომავალი	63
საავტორო კონცერტი	
კარლო ჩუბერუკიძე. პავლე შილაკაძე – კომპოზიტორი	65
ზვიად ბუცხრიკიძე. კომპოზიტორი, დირიჟორი, პედაგოგი	65
სახეობი	
თამარ მესხი-მოდებაძე	
თენგიზ მუხაშვიანი სალვადო თაბარის რეინკარნაცია	69
საქართველო და ევროპა	
მზია ჯაფარიძე. მონასტრული მუსიკოსები	74
გალუბი	
გულიკო მამულაშვილი. ლარისა ნაფარიშვილი	59
WWW	80
Summary	82

რედაქტორი: მიხეილ ოძელი
თანარედაქტორები: მზია ჯაფარიძე, თამარ წულუკიძე
დირიჟორი: ვახტანგ რურუა, ვანო კიკნაძე
ინგლისური თარგმანი: ქეთევან თუხარელი
მისამართი: დავით აღმაშენებლის 123
ტელ.: (+995 32) 295 41 64; ფაქსი: (+995 32) 296 86 78

უკოცაუთ!

2017 წლის 1 მაისს, თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიას, პირველ კონსერვატორიას მთელ ამიერკავკასიაში, ჩვენ „Alma Mater“-ს 100 წელი შეუსრულდა! ეს 100 წელი არის აღმავლობის, წარმატებების, მიღწევების ელვარე ისტორია.

ქართულმა კონსერვატორიამ ჭეშმარიტად ღირსეული შემოქმედებით-საგანმანათლებლო გზა განვლო. მან შეძლო შეუძლებელი – 100 წლის მანძილზე ქართული პროფესიული მუსიკალური კულტურა მსოფლიო დონეზე აიყვანა. ძნელია ჩამოვთვალოთ ყველა ის მიღწევა, ის პიროვნება, რომელიც ამ ცოდნის კერამ მისცა საქართველოს და ქართულ კულტურას: საერთაშორისო დონის შემსრულებლები, კომპოზიტორები, მეცნიერ-მკვლევარები, პედაგოგები, კულტურის მოღვაწეები.

ჟურნალი „მუსიკა“ ულოცავს კონსერვატორიის ყველა პედაგოგს, ყველა თანამშრომელს, ყველა კურსდამთავრებულსა და სტუდენტს, და საზოგადოდ, ულოცავს საქართველოს ამ ღირსშესანიშნავ თარიღს. ჩვენ ყველანი ვამაყობთ ჩვენი კონსერვატორიით!

ვუსურვებთ თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიას ასეთივე წარმატებით ევლოს მომავალი ას-წლეულები!

ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქცია.

ყველაფერი ასე დაიწყო...

(თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის
შექმნის ისტორიიდან)

ლევან მიგანდარი

წელს, პირველი სამუსიკო სასწავლებლის კონსერვატორიად გარდაქმნიდან 100 წელი შესრულდა.

180 წელი კი – პირველი ქართველი პიანისტისა და კომპოზიტორის, პირველი პროფესიული ქართული ვოკალური, საფორტეპიანო და საორკესტრო ნაწარმოებების ავტორის, ქართული საფორტეპიანო სკოლისა და თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ერთ-ერთი ფუძემდებლის – ალოიზ მიგანდარის დაბადებიდან.

ყველაფერი ასე დაიწყო:

„ჩვენში მუსიკის განვითარებას თითქმის არავითარ ყურადღებას არ აქცევდნენ – მუსიკის შესწავლა საჭიროდ არ მიაჩნდათ. პირველი საფუძველი ამ საგანს წარსულ საუკუნის ნახევარში დაედო: ნამესტნიკ ვარანცოვის დახმარებით ტფილისში დაარსდა თეატრი და იტალიური ოპერა. ტკბილი, ადვილი, წარნარი ხმები იტალიურის მუსიკისა ადვილად გავრცელდა ხალხში და ბევრისათვის ხშირად სახმარებლად გახდა ქუჩა-ქუჩაზე კი, ბევრი ხანი არ გასულა – მუსიკის განვითარების მოთხოვნილებაც დაიბადა და ტფილისში კიდევ დაარსდა პირველად 1871 წელს ეგრედ წოდებული „კავკასიის სამუსიკო საზოგადოება“ მუსიკის კარგად მცოდნის ბ-ნ კიუნერის მეთაურობით. ამ საზოგადოებასთან სამუსიკო სკოლაც იყო გამართული, მაგრამ მმართველებმა უფრო კონცერტების მართვას მიაქციეს ყურადღება, მუსი-

ხარლამხ სავანელი (1845-1890) მოსწავლეობთან ერთად.

კის სწავლებას კი ნაკლები შრომა დაუდეს. ამან ის გამოიწვია, რომ მოსწავლეთა რიცხვმა სულ უფრო და უფრო იკლო, კონცერტების მართვა კი დიდ ხარჯებს იწვევდა, თანხა შემოულიათ და საზოგადოებაც მალე მოისპო“ (გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1904.18.11).

მუსიკისმცოდნე, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე არჩილ მშველიძე თავის ნაშრომში „სამუსიკო განათლება საქართველოში“ წერს:

„წოდებრივი და თანამდებობრივი თვალსაზრისით, „კავკასიის სამუსიკო საზოგადოების“ მთელი შემადგენლობა დიდი მრავალფეროვნებით ხასიათდებოდა, აქ მრავლად იყვნენ ქართველი თავადაზნაურობის ბრწყინვალე წარმომადგენლები, დიდი თანამდებობის პირნი, მაღალი რანგის ოფიცრები, სხვადასხვა დანესე-ბულების მოხელეები, სკოლის დირექტორები, ექიმები, მსხვილი ვაჭრები და კომერსანტები.

„კავკასიის სამუსიკო საზოგადოების“ წევრებს შორის შემდეგი ქართული გვარები გვხვდება: აბაშიძე, ანდრონიკაშვილი, ბაგრატიონ-მუხრანსკი, ბარათაშვილი, გარსევანიშვილი, თარხან-მოურავი, თუმანიშვილი, ერისთავი, მელიქიშვილი, მესხიშვილი, მიგანდარი, ორბელიანი, სუმბათაშვილი, სულხანიშვილი, ფურცელაძე, უთნელიშვილი, ყიფიანი, წერეთელი, წულუკიძე, ჭავჭავაძე, შერვაშიძე, ჯომარჯიძე, ჯორჯაძე და სხვ. როგორც წესი, ისინი ოჯახებითურთ ითვლებოდნენ „საზოგადოების“ წევრებად“.

ალოიზ მიხანდარი (1837-1912)

მიუხედავად ხანმოკლე არსებობისა (1871-1875) და შეცდომებისა, კავკასიის სამუსიკო საზოგადოების (კსს) მთელი მოღვაწეობა დადებითად უნდა ჩაითვალოს, მან პირველმა მოუყარა თავი ქალაქში გაბნეულ მუსიკოსებს და სათავე დაუდო პროფესიული სამუსიკო განათლების გავრცელებას საქართველოში.

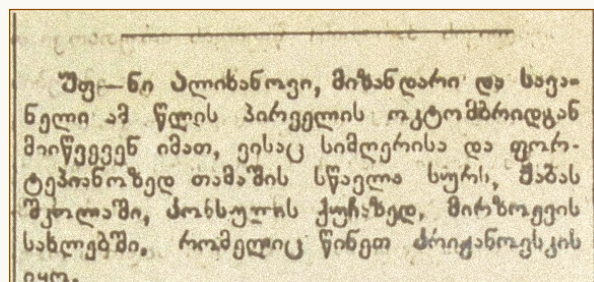
1871 წლის დეკემბერში პეტერბურგიდან სამშობლოში დაბრუნდა ხარლამპ სავანელი, რომელმაც ჯერ კიდევ 1868 წელს, პირველმა ქართველთა შორის, წარმატებით დაამთავრა პეტერბურგის კონსერვატორიის ვოკალის კლასი და იქვე დაიწყო პედაგოგიური მოღვაწეობა. ჩამოსვლისთანავე, ისიც შემოუერთდა კავკასიის სამუსიკო საზოგადოებას. სწორედ აქ შეხვდნენ ერთმანეთს ევროპიდან დაბრუნებული პირველი ქართველი პიანისტი-კომპოზიტორი ალოიზ მიხანდარი და ხარლამპ სავანელი. აქვე გაიცნეს შემდგომში მათი ტრიუმვირატის მესამე წევრი, იურისტი, კომერსანტი, პიანისტი და მეცენატი – კონსტანტინე ალიხანოვი.

კსს-ის ბაზაზე სავანელს შექმნილი ჰქონდა საგუნდო სიმღერის უფასო კლასები და მომღერალთა გუნდი, მაგრამ გამგეობასთან კონფლიქტის გამო, მათ აკრძალათ საზოგადოების შენობაში მეცადინეობა. პირველ

„მარცხს“ არ შეუშინებია სავანელი და 1874 წლის სექტემბერში კონსულის ქუჩაზე, ქ-ნი ჟაბას ელემენტარული სკოლისა და საბავშვო ბაღის შენობაში, აღადგინა საგუნდო სიმღერის უფასო კლასები.

„სწორედ ამ კაცს მოუვიდა გაბედული აზრი ტფილისში სამუსიკო სკოლის გახსნისა და თავისი განზრახვა განუზიარა თავისს მეგობრებს ალოიზ იოსების ძე მიხანდარსა და კონსტანტინე მიხეილის ძეს ალიხანოვს – ავრეთვე კონსერვატორიაში სწავლადამთავრებულთ. ამათ მეტად მოუწონეს ამხანავს აზრი და ერთად სამივენი ხელი ხელს ჩართულნი შეუდგნენ ტფილისში სამუსიკო სკოლის დაარსებას“.

„უფალნი ალიხანოვი, მიხანდარი და სავანელი ამ წლის პირველის ოქტომბრიდან მიიწვევენ იმათ, ვისაც სიმღერისა და ფორტეპიანოზედ თამაშის სწავლა სურს, ჟაბას სკოლაში, კონსულის ქუჩაზედ, მირზოვეის

სახლებში, რომელიც წინეთ კრიჟანოვსკის იყო. პირობები შეიძლება შეიტყონ დილის ცხრა საათიდან ნაშუადღევს ორ საათამდის, სხენებულს სკოლაში, საცა მსურველები დროზე უნდა ჩაენერონ“.

სამუსიკო სკოლისთვის მიხანდარმა და სავანელმა შეიმუშავეს წესდება, რომელსაც თბილისის გენერალ-გუბერნატორ ორლოვსკის სახელზე თხოვნის წერილი დაურთეს. განცხადებას მეტი წონა რომ ჰქონოდა, სამუსიკო კლასების გახსნის თარიღად 1873 წელი ჩაწერეს, ათვლა სავანელის საგუნდო სიმღერის უფასო კლასების დაარსებიდან დაიწყეს.

1876 წელს მათი თხოვნა დააკმაყოფილეს და ოფიციალურად ეწოდა სამუსიკო სკოლა. მოსწავლეთა რაოდენობამ ორმოცდაათს მიაღწია. ამიერიდან თბილისის სამუსიკო სკოლა ერთადერთ სამუსიკო-სა-

კონსტანტინე ალიფანოვი (1848- 1931)

განმანათლებლო კერად იქცა მთელ ამიერკავკასიაში (ორივე დოკუმენტი დაცულია ხელოვნების სასახლეში ა. მიზანდარის პირად საარქივო ფონდში).

1875-1877 წლებში ალიფანოვი პეტერბურგის კონსერვატორიაში სწავლობდა, მთელი ტვირთი მიზანდარსა და სავანელს დაანვა. მათ მხარში ამოუდგა დიმიტრი ყიფიანის მეუღლე, დიდად განათლებული ქ-ნი ნინო ჭილაშვილი-ყიფიანისა.

სათანადო ხარჯების არარსებობის გამო, ტრიუმფირატი იძულებული გახდა მიემართა საზოგადოებისთვის, კერძო თუ სახელმწიფო ორგანიზაციებისთვის. შემოწირულობების სახით სერიოზული თანხა დააგროვეს, რითაც ცალკე შენობა დაიქირავეს.

1879 წლისათვის სკოლაში 92 მოსწავლე და 10-მდე მასწავლებელი ირიცხებოდა.

1882 წელს რუსეთის საიმპერატორო სამუსიკო საზოგადოების (რსსს) მთავარმა დირექციამ თბილისში მოავლინა კომპოზიტორი მიხეილ ივლიტოვ-ივანოვი. მას უნდა შეესწავლა არსებული ვითარება და თუ შესაძლებელი იქნებოდა, გაეხსნა აქ რსსს-ის თბილისის განყოფილება. სკოლის შემდგომი განვითარებისთვის,

სამეულმა მიზანშეწონილად ჩათვალა მხარი დაეჭირა ამ ინიციატივისათვის.

1883 წლის 11 თებერვალს რუსეთის საიმპერატორო სამუსიკო საზოგადოების თბილისის განყოფილება ოფიციალურად დამტკიცდა.

სანამ სკოლა განყოფილების დაქვემდებარებაში გადავიდოდა, სპეციალურმა კომისიამ შეამოწმა მისი მუშაობა და ასეთი ოქმი დაწერა:

„მიზანდარმა, სავანელმა და ალიფანოვმა კეთილსინდისიერი მუშაობის შედეგად, სამუსიკო სკოლის საქმიანობა შესანიშნავ მდგომარეობაში მოიყვანეს, რითაც მათ თბილისის საზოგადოების ღრმა ნდობა და სიმპათიები დაიმსახურეს“.

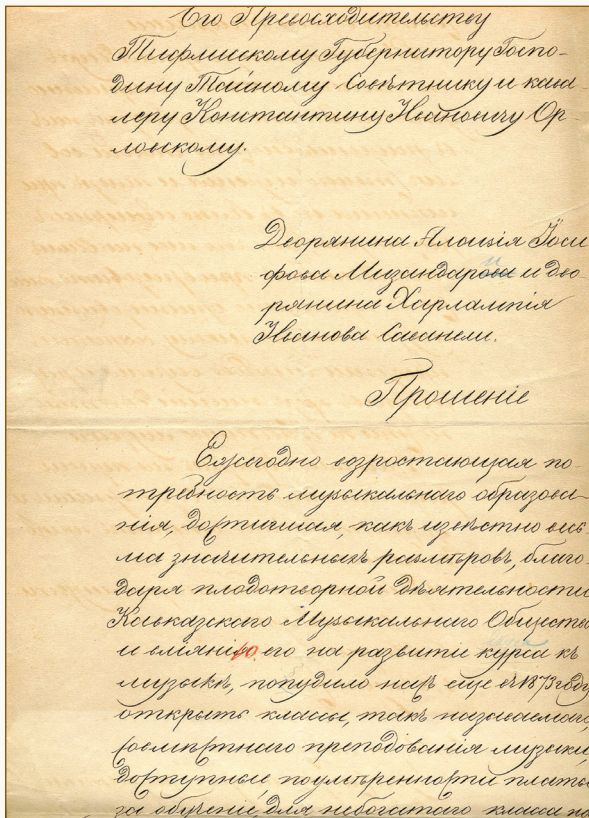
რსსს-ის წესდებაში არსებული კრიტერიუმების გათვალისწინებით, სამუსიკო სკოლა ჯერ სამუსიკო კლასებად, ხოლო 1886 წელს, სამუსიკო სასწავლებლად გადაკეთდა და დაენიშნა ყოველწლიურად 5000 მანეთის სუფსიდია.

1887 წელს სასწავლებელმა დიდი დანაკლისი განიცადა: ხარლამზ სავანელი, რომელიც პარალელურად სახელმწიფო ბანკში მუშაობდა, იმდენად დატვირთული იყო, რომ პედაგოგობაზე უარი განაცხადა. იმავე წელს სასწავლებელი დროებით დატოვა პედაგოგობაზე გულაცრუებულმა კონსტანტინე ალიფანოვმა. მართალია, ისინი პედაგოგიურ მოღვაწეობას ჩამოშორდნენ, მაგრამ დიდ ყურადღებას იჩენდნენ „განყოფილებისა“ და სასწავლებლის მიმართ.

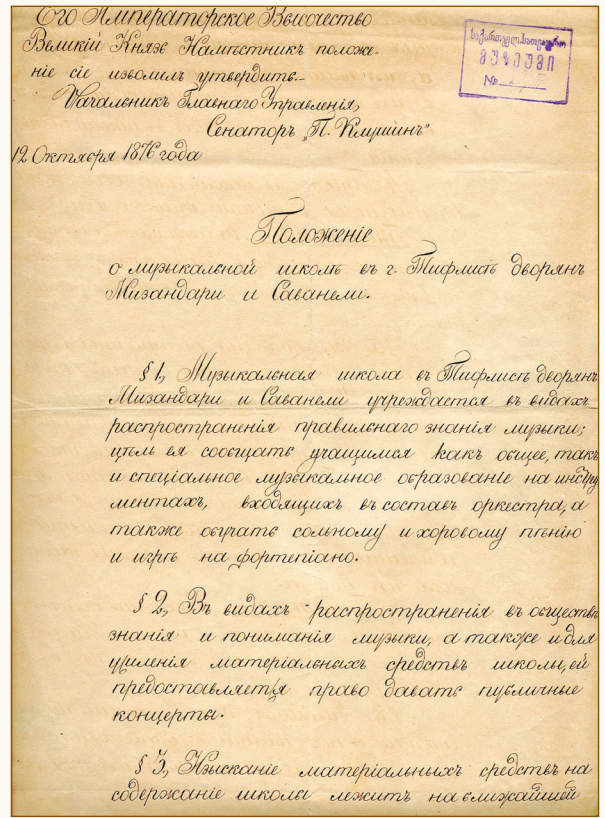
1888 წელს მიზანდარი, სავანელი, ალიფანოვი და სასწავლებლის მსოფვანი პედაგოგი ედუარდ ეშპტეინი განყოფილების საპატიო წევრებად აირჩიეს. სამწუხაროდ, 1889 წელს, ეშპტეინი გარდაიცვალა, 1890 წელს კი პეტერბურგში ხარლამზ სავანელი...

სკოლამ, დაარსებიდან, რვაჯერ გამოიცვალა შენობა. მუდამ სხვის ტერქვეშ ყოფნა მძიმე ტვირთად აწვა მთელ განყოფილებას.

1891 წლის 18 ივლისს თბილისის სტუმარი ეწვია, მსოფლიოში გამოჩენილი პიანისტი, კომპოზიტორი, რუსეთის სამუსიკო საზოგადოებისა და პეტერბურგის კონსერვატორიის დამაარსებელი, რსსს-ის თბილისის განყოფილების საპატიო წევრი, ალოიზ მიზანდარის

მიხანდარის და საპანელიის თხოვნა. 1874.

სამუსიკო სკოლის დახეობა. 1876.

ახლო მეგობარი, ანტონ რუბინშტეინი. სიტუაციის გა-
ნობის შემდეგ, მისი ინიციატივით განყოფილებასთან
ჩამოყალიბდა სასწავლებლისთვის შენობის ასაგები
ფონდი.

12 აგვისტოს რუბინშტეინმა ოპერის თეატრში გა-
მართა დიდი კონცერტი, რომელსაც, მიუხედავად პა-
პანაქება სიციხისა, აუარებელი ხალხი დაესწრო. მან
მთელი შემოსავალი, 2160 მანეთი, განყოფილების
ფონდში გადარიცხა და ამით საზოგადოებას მოუწო-
და ქველმოქმედებისაკენ. მისმა ნაბიჯმა გაამართლა,
მოგვიანებით სასწავლებლის ფონდში 58000 მანეთი
დაგროვდა, რაც საშუალებას იძლეოდა პრაქტიკულად
გადაეჭრათ შენობის აგების საკითხი.

სიმბოლური ფაქტია: 1862 წელს, როცა ანტონ რუ-
ბინშტეინი პეტერბურგის კონსერვატორიას აარსებდა,
ალოიზ მიხანდარმა მონაწილეობა მიიღო კონცერტში,
რომლის შემოსავალიც პეტერბურგის კონსერვატორიის
დაარსების ფონდში გადარიცხა, 1891 წელს კი, რუბინ-

შტეინმა თავისი ნაბიჯით, თითქოს „სამაგიერო“, გადა-
უხადა მას...

არჩილ შველიძე: „სასწავლებლის კონსერვატო-
რიად გადაკეთების აზრი ჯერ კიდევ 1891 წელს დაე-
ბადა თბილისის „განყოფილების“ დირექციას. სწორედ
ამისთვის მიავლინეს პეტერბურგში მიხეილ იპოლი-
ტოვ-ივანოვი, რომელიც არაოფიციალურ მოლაპა-
რაკებას აწარმოებდა „რსსს“-ის მთავარი დირექციის
გავლენიან წევრებთან. იპოლიტოვ-ივანოვმა მაშინ
ვერ შეძლო დაეთანხმებინა „ველიკოდერჟავული“ შხა-
მით მონამღული პიროვნებები, რომლებიც ცინიკურად
გაიძახოდნენ: „კავკასიაში კონსერვატორიის დაარსება
ძალზედ ნაადრევიაო“.

სამუსიკო სასწავლებლის შენობის აგებას არქი-
ტექტორ შიმკევიჩის პროექტით 1901 წელს შეუდგნენ.
ორსართულიან შენობაში, საკლასო ოთახების გარდა,
300-ადგილიანი საკონცერტო დარბაზი უნდა განთავ-
სებულიყო. ოფიციალურად სასწავლებელი 1903 წლის

2 სექტემბერს გაიხსნა, ერთი წლის შემდეგ კი, საკონცერტო დარბაზი, რომლისთვისაც თანხები სასწავლებლის ერთ-ერთმა დამაარსებელმა – კონსტანტინე ალიხანოვმა და ალოიზ მიზანდარის დედის, თეკლე ზუბალაშვილის ახლო ნათესავებმა, მეცენატებმა – იაკობ და სტეფანე ზუბალაშვილებმა გაიღეს.

არჩილ მშველიძე: „საზეიმო სხდომაზე მოკლე სიტყვით გამოვიდა თბილისის „განყოფილების“ დირექციის თავმჯდომარე კ. ალიხანოვი, მან დამსწრეთ გააცნო სამუსიკო სასწავლებლის ისტორია, მისი როლი ამიერკავკასიაში, პროფესიული სამუსიკო განათლების დაწესებულების საქმეში. კ. ა. ალიხანოვმა გულთბილი სიტყვებით მოიხსენია ხ. სავანელი და ა. მიზანდარი, ვის სახელებთანაც დაკავშირებულია ამ სამუსიკო საგანმანათლებლო კერის აღმოცენება თბილისში“.

მუსიკალური სასწავლებლის 1911-1912 სასწავლო წლის ანგარიშში წერია: „ა. ი. მიზანდარმა ვირტუოზული გამოსვლების შემდეგ, საკუთარი თავი მიუძღვნა მუსიკალურ-პედაგოგიურ მოღვაწეობას. ის წარმოადგენდა იშვიათ შემთხვევას ღრმა მხატვრული ნატურისა, თავისი პროფესიის უსაზღვრო ერთგულებისა და მაღალზნეობრიობისა. მძიმე ავადმყოფობის დროსაც, ალოიზ იოსების ძე უკანასკნელ ძალას იკრებდა თავისი საყვარელი საქმიანობისთვის, ხელმძღვანელობდა მოსწავლეებს, რომლებიც დიდად აფასებდნენ მის რჩევებს. ალოიზ მიზანდარი გახლდათ ერთ-ერთი დამაარსებელი თბილისის სამუსიკო სკოლისა, შემდგომში რუსეთის საიმპერატორო სამუსიკო საზოგადოების სამუსიკო სასწავლებლად წოდებულისა. 35 წლის განმავლობაში, იგი იყო შეუცვლელი თანამშრომელი, პიანისტი, პედაგოგი და ადმინისტრაციის წევრი. თბილისის განყოფილებამ დაკარგა არა მარტო არაჩვეულებრივი პედაგოგი, არამედ ადამიანი დაკავშირებული მთელი სულითა და გულით ჩვენს დაწესებულებასთან, მის მრავალწლიან შრომასთან. ასეთი დანაკარგი აუნაზღაურებელია. თბილისის განყოფილების დირექციამ დაადგინა: საფორტეპიანო კლასის, განსაკუთრებული ნიჭით დაჯილდოებული მოსწავლეებისთვის, დაწესდეს ალოიზ მიზანდარის სახელობის მარადიული სტიპენდია და სასწავლებლის ერთ-ერთ დარბაზში განთავსდეს

მისი პორტრეტი“.

1915 წელს კონსტანტინე ალიხანოვმა რუსეთის საიმპერატორო მუსიკალურ საზოგადოებას თხოვნით მიმართა, რომ სასწავლებლისთვის მიენიჭებინათ კონსერვატორიის სტატუსი. მიუხედავად იმისა, რომ თანხმობის ტელეგრამა მიიღო, პირველი მსოლიო ომის გამო ეს საკითხი გადაიდო და 1917 წლის 1 მაისს სავანელის, მიზანდარისა და ალიხანოვის მიერ დაარსებული სამუსიკო სასწავლებელი თბილისის კონსერვატორიად გადაკეთდა. პირველ დირექტორად ნიკოლაევი აირჩიეს.

ა. რუბინშტაინის კონცერტის თბილისში. აფიშა. 1891.12.08.

მუსიკისმოცოდნე ნანა ქავთარაძე აღნიშნავს: „ამ სამთაოსანს შორის ალოიზ იოსების ძე მიზანდარი სრულიად განსხვავებული ფიგურაა თავისი პროფესიული მოწოდებით, მასშტაბით, მნიშვნელობით... მას ყველა პირობა უწყობდა ხელს, რათა პიანისტ-ვირტუოზის ბრწყინვალე კარიერა შეექმნა, მაგრამ, როგორც ჩანს, მას უფრო მაღალი მოქალაქეობრივი და პატრიოტული მოვალეობა ამოქმედებდა — ა. მიზანდარმა „ბრწყინვალე პიანისტისა“ და კომპოზიტორის სახელი (მიზანდარი ქართული საფორტეპიანო ლიტერატურის პირველი ავტორთაგანია) მსხვერპლად შესწირა ეროვნული სამუსიკო სკოლისა და მომავალი თაობების აღზრდის საქმეს.“

დღეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ა. მიზანდარის პედაგოგიურ ღვაწლს. ის იყო ეროვნული პიანისტური სკოლის თავკაცი, დიდი მოამაგე და მრავალი თაობის სახელოვანი შემსრულებლისა და პედაგო-

გის აღმზრდელი...

თუმცა მიზანდარი ვერ მოესწრო სამუსიკო სასწავლებლის კონსერვატორიად გადაკეთებას, მაგრამ ის პიანისტური სკოლა, რომელიც მან სასწავლებელში შექმნა, ის პროფესიული განათლება და კულტურა, რომელიც მან პირველი სამუსიკო სკოლის კედლებში დანერგა და თავის მოწაფეებს მისცა, ხარისხით, მასშტაბით, სიღრმით უტოლდებოდა კონსერვატორიის დონეს“.

ჩვენს საზოგადოებას ზედაპირულობა და გულმავიწყობა ახასიათებს. ხშირ შემთხვევაში შინაურის ფასი არ ვიცით და გარეულებს დიდ პატივში ვამყოფებთ. ასე იყო ოდითგან და ასე რომ არ დარჩეს, ამიტომაც მოყვარეს პირში უნდა ვუძრახოთ...

გულდასაწყვეტია, რომ კონსერვატორიის საიუბილეო საღამოზე არავის უხსენებია კონსერვატორიის მესაძირკვლები, თითქმის ისინი საერთოდ არ არსებობდნენ. ისევ მადლობა კონსერვატორიის ისტორიის მუზეუმის დირექტორს, ქ-ნ მარინე ჩხილაძეს, რომელ-

მაც კონსერვატორიის კედლებში გამოფინა მათი ფოტოები...

თუ გადავინაცვლებთ ერთი საუკუნით უკან, მივხვდებით ამ ყველაფრის მიზეზს: 1921 წლის 25 თებერვლის — გასაბჭოების შემდეგ, რევოლუციამდელი მოღვაწეები იმპერიალისტებად გამოცხადნენ და მათი სახელები დავინწყებას მიეცა. გაუქმდა მიზანდარის სახელობის „მარადიული“ სტიპენდია, ჩამოხსნეს ფოტო, აკრძალეს მისი შემოქმედება. თუმცა სიმართლე და ჭეშმარიტება არ იკარგება, 1954 წელს, ალოიზის გზის გამგრძელებელმა, პირველმა ქართველმა პროფესორმა ქალმა ანა თულაშვილმა გარდაცვალებამდე 2 წლით ადრე დაარღვია დუმილი და გამოაქვეყნა ვრცელი სტატია მიზანდარის შესახებ.

საბჭოთა კავშირი 70-იანი წლების გარიჟრაჟზე იყო, ამიტომ მხურვალედ აიტაცეს ეს ამბავი, საქმე იქამდეც მივიდა, რომ 1970 წელს, მიზანდარის ნეპტი ოთარ თაქთქიშვილის ბრძანებით კუკიის სასაფლაოდან დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონში გად-

მოასვენეს, ხოლო პირველ სამუსიკო სკოლას მისი სახელი უწოდეს.

ამას მოჰყვა მონოგრაფიები და წიგნები მის შესახებ, თუმცა დიდი კოცონი მალევე ჩაქრა, სამუსიკო ლიტერატურაში ასეთ სიახლეებს გაუჭირდა დამკვიდრება, ისევე ძველი, საბჭოთა გადამღერებული „უმიზანდარო“ ისტორია დარჩა ძალაში, რაც კონსერვატორიის ოფიციალურ ვებ-გვერდზე განთავსებულ ისტორიაშიც აისახა...

მიუხედავად იმისა, რომ ამ ბოლო დროს ხშირად იწერება მიზანდარზე, სრულდება მისი პიესები და ახალი ნაწარმოებების აღმოჩენით იცვლება ქართული მუსიკის ისტორია, მაინც არავის ახსოვს იგი. სამეულის მიერ დაარსებულ სასწავლებელში, რომელიც დღეს ვანო სარაჯიშვილის სახელს ატარებს, 100 წლისთავისადმი მიძღვნილ საიუბილეო კონცერტთა სერიაში არ მოიძებნა ადგილი მიზანდარის ნაწარმოებებისთვის. მოვიშველიებ ცნობილი მუსიკისმცოდნე მარგარიტა ვაჩნაძის სიტყვებს: „...თუ თვალს გადავავლებთ ყველა იმ ნაწარმოებს, რომლებიც მაშინ დაინერა და გამოიცა, როდესაც საქართველოში ჯერ კიდევ არ არსებობდა პროფესიული მუსიკა, დავინახავთ მიზანდარის — პირველი განათლებული ქართველი კომპოზიტორის მოღვაწეობის დიდ მნიშვნელობას...“

გვყავდეს ისტორიული ფიგურა, რომელიც ქართულ კულტურას აკავშირებს დასავლურ ცივილიზაციასთან, რომელიც პირადად იცნობდა იოჰანეს ბრამსსა და ოთხ ხელში უკრავდა ფერენც ლისტთან ერთად, მეგობრობდა ვენიავსკისთან, მარმონტელთან, პეტრე ჩაიკოვსკისთან, ანტონ რუბინშტეინთან, მილი ბალაკირევთან, იყო პირველი კავკასიელი, რომელიც გამოდიოდა როსინის სალონში და ასე ივინყებდნენ, უსამართლობა... არადა როგორი სიმბოლური და საამაყო იქნებოდა ნებისმიერი ერისთვის...

P. S. წელს, საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით, მერიის კულტურის სამსახურის თანადგომით აღდგება 90-იანი წლების ბოლოს, თბილისში, ბესიკის ქუჩაზე მოპარული და სავარაუდოდ ჯართში ჩაბარებული ალოიზ მიზანდარის მემორიალური დაფა. გავურთხილეთ ჩვენი ქვეყნის ისტორიას!

მე ვიხსენებ... თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია 100 წლისაა

ირინა ჯორჯაძე

2017 წლის 1 მაისს თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახ. სახელმწიფო კონსერვატორიის დიდ დარბაზში, კონსერვატორიის კოლექტივმა, საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, კულტურის სამინისტრომ და სხვადასხვა ქვეყნებიდან მოწვეულმა სტუმრებმა საზეიმოდ აღნიშნეს კონსერვატორიის 100 წლის იუბილე.

თბილისი ოდითგანვე იყო ამიერკავკასიის მუსიკალური ცენტრი. ინტერესი მუსიკისადმი განსაკუთრებით XIX ს. II ნახევრიდან გაძლიერდა, მას შემდეგ, რაც აკადემიურმა მუსიკალურმა განათლებამ დაიწყო ჩასახვა და განვითარება. კონსერვატორია დაარსდა 1917 წლის 1 მაისს, 1924 წელს მიენიჭა სახელმწიფო სტატუსი, ხოლო 1947 წელს ვანო სარაჯიშვილის სახელი. თბილისში კონსერვატორიის გახსნამ კოლოსალური სტიმული მისცა პროფესიული მუსიკალური განათლების განვითარებას მთელ ამიერკავკასიაში. გახსნი-

ჩემი ფაქტობრივი:

2017 წლის 1 მაისი, თბილისის კონსერვატორიის დიდი დარბაზი. საიუბილეო ფესტივალის საგმირო გახსნა. პირველ რიგში: მარჯვნიდან: ვილი გერევიჩი, ირინა ჯორჯაძე, რეზო ტაპიძე, ლალი გურგენიძე, ნინო ქათამაძე, ნოდარ ნაკაიძე, ზუზან ნამგალაძე, ალექსანდრე გარბარი. მეორე რიგში: მარიკა ნაფარიძე, ლილია მარუაშვილი, მარინა ქავთარაძე, ვანო ჟღენტი, ნუზა კასრაძე.

1986 წელი. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის რექტორის ნოდარ გაგუნიას კაბინეტი. დგანან, მარცხნიდან — ანდრია ბაღენიშვილი, სასწავლო დარბაზი პრორექტორი ირინა ჯორჯაძე, პრორექტორი სამეცნიერო დარბაზი — რუსუდან ნურნუბია, სასწავლო ნაწილის გამგე — კარლო გეგიშვილი. პირველ რიგში: ლავროსი ირაკლი გუგუშვილი, სტუდენტები ანუ — დან, კონსერვატორიის რექტორი, პროფესორი ნოდარ გაგუნიას. კარგად მსახურებს, რექტორის კაბინეტში, ლავროსი ირაკლი გუგუშვილის თანხლებით, როგორც შემოვიდნენ მუსიკოსი სტუდენტები ანუ — დან. მათ უნდოდათ კონსერვატორიის ხელმძღვანელების გაცნობა. ფაქტობრივად, შეხვედრას უნდა ეძღვნოდა საუბარი, ოფიციალური ხასიათი. ან დროს, სრულიად მოულოდნელად, კაბინეტში შემოვიდა ანდრია ბაღენიშვილი. დაინახა თუ არა სტუდენტები, მან სთხოვა ნოდარ გაგუნიას სტუდენტებს გამოსცნობოდათ ქართული კონიკით და მათ თავისი საყვარელი პავლიუსი კი შესთავაზა, რომელზეც სიხშირით უარი უთხრეს. აი აქ, ყველა იმ მყოფი შესანიშნავი ხასიათზე დადგა ყოველგვარი კონიკის გარეშე. მხიარულ შეხვედრად ქცეულ სუფრასთან მხოლოდ ანდრია ბაღენიშვილი აგვიშვებდა სიამოვნებით კონიკას და ყველაფერს თავის ლაგონდარულ ანეკდოტებს.

2007 წელი. გრიგოლავის ქუჩა №8, კონსერვატორიის შესასვლელთან. კონსერვატორიის 90 წლისთავისადმი მიძღვნილი კონფერენციის შედეგად. მარცხნიდან: ირინა ჯორჯაძე, პაატა გურგენიძე, ნოდარ ანდლუაძე, გიორგი ცინცაძე გავით „არგუმენტების და ფაქტების“ ჟურნალისტი ეკა ელიშვილი.

დან უკვე ერთი წლის შემდეგ თბილისის კონსერვატორიაში 1000 სტუდენტმა ჩააბარა.

წლებანდელი საიუბილეო ფესტივალი შესანიშნავ შესაძლებლობას იძლევა კონსერვატორიის მუსიკალური მიღწევების დემონსტრირებისათვის, იმისათვის, რომ კვალდაკვალ მივყვეთ ქართული მუსიკალურ-პროფესიული განათლების პროცესს, რათა გამოვყოთ ქართული საკომპოზიტორო სკოლის პრიორიტეტები, შევაჯამოთ ქართული მუსიკალურ-სამემსრულებლო სკოლის წარმატებები და შემოქმედებითი მიღწევები, მოვნიშნოთ გზები მუსიკალური მეცნიერებისა და საზოგადოდ კულტურის შემდგომი განვითარებისათვის.

მთელი მაისი გრძელდებოდა საიუბილეო მუსიკალური მარათონი; სხვათა შორის, ერთ-ერთი ღონისძიება ასეც იწოდებოდა. დიდ და მცირე დარბაზებში გაიმართა ჩვენი შესანიშნავი მუსიკოს-პედაგოგების: დავით და ნოდარ ანდლულაძეების, ვანდა და ლეო შიუკაშვილების, ნოდარ გაბუნიასა და თენგიზ ამირეჯიბის ხსოვნისადმი მიძღვნილი კლასის კონცერტები. უცხოეთიდან ჩამოვიდნენ მათი ნიჭიერი, საყოველთაოდ ცნობილი მოწაფეები, ჩატარდა მასტერ-კლასები. მრავალრიცხოვანმა სტუმრებმა, სტუდენტებმა და პედაგოგებმა, „ნიჭიერთა ათწლეულისა“ და სემინარიის მოსწავლეებმა ენთუზიაზმით წარმოადგინეს თავიანთი ოსტატობა, შეასრულეს ქართული და უცხოური მუსიკა, ახალგაზრდა კომპოზიტორების პიესები. ყველა ეს ღონისძიება უდავოდ ჰპოვებს ასახვას კრიტიკულ სტატიებში, ინტერვიუებში, ანალიტიკასა და მომავალში, შესაძლოა, სადიპლომო და სადოქტორო დისერტაციების თემაზეც კი გახდეს.

ჩემი ამოცანა მოკრძალებულია. ჩემს სტატიაში მინდა აღვადგინო პერიოდი, როდესაც მე და ჩემი თაობა ვსწავლობდით და შემდგომ უკვე ვმუშაობდით თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში, სადაც მსოფლიოში ცნობილი ქართველი კომპოზიტორების, პედაგოგების, მუსიკოს-შემსრულებლების პროფესიული და შემოქმედებითი ცხოვრება მიედინებოდა. მინდა მკითხველის ყურადღება გავამახვილო წარსულის მიღწევებზე, იმ შემოქმედებით ატმოსფეროზე,

რომელიც სუფევდა 60-90-იანი წლების ჩვენ „Alma Mater“-ში. როგორც მანანა ახმეტელი თავის პუბლიკაციაში — „სულხან ცინცაძე. საიუბილეო ჩანახატი“ (ჟურნალი „მუსიკა“ 2010 №3) — წერდა: „რაც უფრო მეტი დრო გადის, მით უფრო მეტ მნიშვნელობას იძენს ქართული საკომპოზიტორო შემოქმედების აღმავლობის ის მძლავრი ტალღა, რომელმაც განვითარების მწვერვალს გასული საუკუნის მეორე ნახევარში მიაღწია. ამ პერიოდს, დღევანდელი გადასახედიდან თუ შევხედავთ, თამამად შეიძლება ეწოდოს ქართული საკომპოზიტორო შემოქმედების ოქროს ხანა“. მე დავამატებდი, რომ საკომპოზიტოროს გარდა, მთლიანობაში ქართული მუსიკალური კულტურა, იმ პერიოდში უზუნაეს აღმაფერხას განიცდიდა. ეს არის დასტური და მაჩვენებელი ქართველი ხალხის უნიკალური ნიჭიერებისა, საზოგადოდ ქართული მუსიკალურ-პროფესიული კულტურის მაღალი დონისა. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია, როგორც პირველი უმაღლესი სასწავლო დაწესებულება ამიერკავკასიაში, იყო ამ ოქროს პერიოდის ცენტრი. მე და ჩემს თაობას წილად გვხვდა ბედნიერება სწორედ ამ პერიოდში გვესწავლა, შემდგომ კი უკვე გვემუშავა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში.

სხვადასხვა წლებში კონსერვატორიას ხელმძღვანელობდნენ გამოჩენილი ქართველი და რუსი კომპოზიტორები. ჩემი თაობის პერიოდში ოთხი რექტორი შეიცვალა. გარდა იმისა, რომ მათ რექტორის თანამდებობა ეკავათ, ისინი ამასთანავე გამოჩენილი კომპოზიტორები და მუსიკოს-შემსრულებლები იყვნენ. თითოეული მათგანი, პირველი შეხვედრისთანავე, წარუშლელ შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ასე მაგალითად, იონა ტუსკია, რომელიც თავისუფლად ფლობდა ხუთ ენას, ცოტა ხანს იყო რექტორი (1952-1961). უცხო ენაში მისაღებ გამოცდაზე ინგლისურად გამესაუბრა, რითაც იმთავითვე გამაოგნა მეც და სხვა აბიტურიენტებიც.

ოთარ თაქთაქიშვილი (1962-1964, შემდგომში საქართველოს კულტურის მინისტრი) — დამამახსოვრდა, როგორც მრავალმხრივი მუსიკოსი. ის იყო პირველი, ვინც თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის

სახელმწიფო უნივერსიტეტიდან კონსერვატორიაში იწვევდა ლექტორებს. ასე მაგალითად, ვახტანგ ბერიძის ლექციებზე კონსერვატორიის მცირე დარბაზში თავს იყრიდა ნახევარი კონსერვატორია.

სულხან ცინცაძე (1965–1984), – ჩვენი საყვარელი რექტორი, რომელსაც ყველა სტუდენტის სახელი ახსოვდა – დაამთავრა მოსკოვის პ. ჩაიკოვსკის სახ. კონსერვატორია ჩელოს და კომპოზიციის განხრით; აგრეთვე იყო საქართველოს სახელმწიფო სიმებიანი კვარტეტის წევრი, რომელიც 1944 წელს დაარსდა – ბორის ჭიაურელის, გივი ხატიაშვილის, ალექსანდრე ბეგალიშვილისა და სულხან ცინცაძის შემადგენლობით. დაუეწიყარია 1987 წელს, კონსერვატორიის 70 წლის საიუბილეო ღონისძიებების ფარგლებში, კვარტეტის გამოსვლა კონსერვატორიის მცირე დარბაზში. შეასრულეს სულხან ცინცაძის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული მინიატიურა „საჭიდაო“. მღელვარების მიუხედავად, ჩვენმა ვეტერანებმა არ გვიმტყუნეს – ეს გამოსვლა, კონცერტების საიუბილეო ციკლში, ყველაზე ელვარე მოვლენად იქცა.

ნოდარ გაბუნია (1984–2000) – ჩემო სწავლის პერიოდში მეორე საფორტეპიანო კათედრის გამგე; 1985 წელს მან მიმინვია სასწავლო დარგის პრორექტორის თანამდებობაზე. ყოველდღიური ურთიერთობისა და ერთობლივი მეგობრული მუშაობის წყალობით, შესაძლებლობა მქონდა დამეფასებინა იგი, როგორც ხელმძღვანელი, შესანიშნავი პიანისტი და კომპოზიტორი, მრავალმხრივი და საინტერესო მოსაუბრე. დაუეწიყარი იყო: მის მიერ შესრულებული ბეთჰოვენის 32 სონატის ციკლი, „მუსორგსკის „სურათები გამოფენიდან“, ბეთჰოვენის საფორტეპიანო კონცერტი №1 თხზ. 15, დო მაჟორი, მის მიერ შესრულებული და საქართველოში პირველად გაჟღერებული ბელა ბარტოკის ნაწარმოებები. მე, ჩემი კაბინეტიდან, მუდმივად მესმოდა თუ როგორ ამეცადინებდა ის თავის სტუდენტებს, ხოლო მასტერ-კლასები დამამახსოვრდა, როგორც ბრწყინვალე პიანისტისა და მუსიკალურ-თეორიული ცოდნის დემონსტრაცია.

მეცადინეობა კონსერვატორიაში იწყებოდა ადრე, დილის 9 საათზე. ჩვენ შევდიოდით კონსერვატორიის

მცირე დარბაზის სტუმართმოყვარედ გაღებულ კარებში, ავდიოდით მარმარილოს კიბეებზე და ხის ძეგლის მიღმა ჩვენ გვხვდებოდა შეუცვლელი მიშა. აბა, „გოგონი, საშვი!“ – შესძახებდა ის და ვერავინ გაბედავდა საშვის წარდგენის გარეშე მისი მკაცრი კონტროლის გვერდის ავლას. ერთხელ მან რექტორიც კი არ შეუშვა – სულხან ცინცაძეს სახლში დარჩენოდა საშვი.

პირველი სართული დაკავებული იყო დირიჟორებით, სადაც სტუდენტებსა და პედაგოგებს შორის, დრო და დრო გამოარჩევდით სოსო კეჭაყაძის ნერვიულ, შემოქმედებით სახესა და ოდისეი დიმიტრიადის ანტიკურ თავს.

კონსერვატორიის მეორე სართული წარმოუდგენელი იყო პიანისტების გარეშე. თვალწინ მიდგას ალიკა ნიჟარაძე დღენიდან კბილებში გაჩრილი სივარეტით და შეკითხვით – რა ჰქვია აბა და ამ მხატვარს, რომელსაც ესა და ეს ტილო აქვს დახატული – ყველამ იცოდა, რომ ალიკა კროსვორდებით იყო გატაცებული.

მესამე სართულზე მეფობდა ბორის ივანეს ძე ჭიაურელი, რომელიც თავისი ეშმაკური ლიმილით რჩევა-დარიგებებს აძლევდა ახალგაზრდა პედაგოგებს.

მეოთხე სართულზე, სადაც ესთეტიკისა და ხელოვნებათმცოდნეობის კათედრა იყო, ყველას შეეძლო ეხილა პროფესორი იგორ ურუშაძე, რომელიც სერიოზულად განიხილავდა რაღაცას ჟენია მაჭავარიანთან და კაკული ვასაძესთან ერთად, ან ჩემ მეგობარ ეთერი ევაძეს, მისი თაყვანისმცემელი სტუდენტებით გარშემორტყმულს. ანდა კონსერვატორიის „ძველმოსახლეთა“ შორის ვის არ ახსოვს სასწავლო დარგში ჩვენი პრორექტორი და შესანიშნავი თეორეტიკოსი გივი ირაკლის ძე ლორთქიფანიძე? ის, პირადად, უკვე დილის 9 საათიდან იჯდა სადისპეჩეროში და ეგებებოდა ყველა პედაგოგს. მისი სიტყვები მმართველი პიანისტი ნელი გაჩეჩილაძესადმი – „რა, ნუთუ არ შეგიძლია, რომ არ დაიგვიანო? შენი სახლიდან კონსერვატორიამდე ერთი ნაბიჯის გადმოღვმა საჭირო?“ – მისი სიტყვები მაშინათვე აიტაცეს და სიცილით იმეორებდნენ კონსერვატორიის ყველა დე-

რეფანში. ის არ იყო პედანტი; როდესაც ესთეტიკისა და ხელოვნებათმცოდნეობის კათედრის თანამშრომლებმა — ეთერ ევაძემ, რუსიკო თავართქილაძემ, ირა ბეგიშოვამ და მე კაბინეტი ჩავკეტეთ და „გავიპარეთ“ წასახემსებლად, მან ერთ-ერთი ჩვენთანგანის სახლში დარეკა და გავგაფრთხილა, რომ დროზე დაგბრუნებულიყავით, ვინაიდან ჩვენი შეფი, იგორ ურუშაძე უნდა მოსულიყო.

მასხენდება შესანიშნავი მუსიკოსები, რომლებიც ჩვენი კონსერვატორიის კათედრებს (რომლებიც იმჟამად დაარსების 20 წელს ითვლიდა) ხელმძღვანელობდნენ. ხელთ მაქვს 1989/90 სასწავლო წლის ე.წ. „ფორმულარი“, კონსერვატორიის ერთგვარი პროფესიული სახე. მაშინ ჯერ კიდევ არ არსებობდა კომპიუტერები, რომლებიც დღეს ყველა კაბინეტსა და კლასშია. ამიტომაც კადრების განყოფილების გამგე, ია კვანტრიშვილი ყოველ წელს, სასწავლო დარგის პრორექტორისათვის, ადგენდა კათედრების ყველა პედაგოგისა და მათი ნამსახურეობის სრულ სიას. ვკითხულობ ყველა მუსიკოსისათვის კარგად ნაცნობ სახელებს. ამ სახელთა უბრალო ჩამოთვლაც კი სიამაყით მავსებს — მე აი ასეთ კონსერვატორიაში ვსწავლობდი!

კათედრის გამგეების რეკომენდაციით, მათი მაღალი პროფესიონალიზმის წყალობით, კათედრებზე სამუშაოდ ინვევდნენ საუკეთესო სპეციალისტებს ზ. ფალიაშვილის სახ. ცენტრალური სამუსიკო სკოლიდან, საქართველოს მუსიკალური სკოლებიდან და სასწავლებლებიდან. ისინი სტუდენტებს უვითარებდნენ შემოქმედებით ჩვევებს, აძლევდნენ შესაძლებლობას გამოველინათ ნიჭი, უნარები და ცოდნა. ამგვარად, კონსერვატორიის კედლებში აღიზარდნენ ჩემი ცნობილი თანაკურსელები: დირიჟორები — ვახტანგ ჟორდანია, რეზო ტაკიძე; პიანისტები — ნანა ხუბუტია, ლეკა ძამაშვილი, ნატაშა მანდენოვა, ნოდარ ნაკაიძე, ვალია ჟუკოვსკაია, დარეჯან მახაშვილი, ნანა ლესელიძე, ალა ქუთათელაძე, შორენა გოგუა და სხვ.; ჟორმასტერი, შემდგომში ანსამბლ „გორდელას“ წევრი, და მომავალში კი ფოლკლორის კათედრის გამგე კუკური ჭოხონელიძე; მსოფლიო სახელის

მქონე მომღერლები — მაყვალა ქასრაშვილი, ზურაბ სოტკილავა; მუსიკალური სასწავლებლებისა და სკოლების დირექტორები — თამაზ გადილია, გოგლიკ ერისთავი და სხვ.

კათედრების შემადგენლობაში შედიოდნენ მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები. განსაკუთრებულ ყურადღებას შევაჩერებ სპეციალური ფორტეპიანოს კათედრაზე. მე არ ვემხრობი შვეიცარელი ესთეტიკოსების იაკობ ბუკხარდტის და ჰენრიხ ვიოლფლინის ესთეტიკურ თეორიას — „ხელოვნების ისტორია სახელების გარეშე“. ეს თეორია შესაძლოა გამართლებული იყოს საკითხისადმი მხოლოდ განზოგადებული მიმართების შემთხვევაში. კარგადაა ცნობილი, რომ მხატვრულ შემოქმედებაში ინდივიდუალობა განუმეორებელია. მარად განუმეორებელი დარჩებიან ჩემს მეხსიერებაში ჩემი პედაგოგები: ნორა ექსანიშვილი — სპეციალური ფორტეპიანო, კოტიკა ვარდელი — კამერული ანსამბლი, ვაჟა ჩაჩავა — საკონცერტმასტერო ოსტატობა. ყოველ მეცადინეობას მოჰქონდა მუსიკის მაღალ ხელოვნებასთან ზიარების სიხარული და გვაძიდებდა ჩვენ, როგორც პიროვნებებს. ახლაც მახსოვს ყველა ნაწარმოები, რომლებსაც მათ კლასში ვუკრავდი. ჩემმა თანაკურსელმა ვალია ჟუკოვსკაიამ ჩაიწერა ჩვენი კურსის ყველა პიანისტი თავისი გამოსაშვები პროგრამით.

პიანისტები სწავლობდნენ ისეთ პედაგოგებთან, როგორებიც იყვნენ: ანასტასია ვირსალაძე, ვანდა შიუკაშვილი, თამარ ჩარექიშვილი, ემილ გურევიჩი, მერი ჭავჭავაძე, მადლენა ევთიშვილი, ნელი ჩიჭოვანი, გულნარა ქავთარაძე, ელეონორა ექსანიშვილი, რუსა ჩხეიძე, ლეილა შინჯიაშვილი, თინა გოგოლაშვილი, ვიქტორია დარჩია, ედიკო რუსიშვილი, ნუგეშა მესხი, გაიანე მაჭუტაძე, რუსუდან ხოჯავა, რეზო თავაძე, მანანა დოიჯაშვილი, ნუციკო ჭირაქაძე და სხვ. განსაკუთრებით გამოვყოფდი ჯერ კიდევ ცენტრალური სამუსიკო ათნლედიდან ჩვენთვის საყვარელ ალიკა ნიჭარაძეს, გიზი ამირეჯიბს, ნოდარ გაბუნიას. მათ ახლადდამთავრებული ჰქონდათ მოსკოვის კონსერვატორია სსრკ-ს ყველაზე ცნობილ პიანისტებთან: ალიკას — ჰ. ნეიჰაუზთან, გიზის — კ. იგუმნოვთან და ლ.

ჩემი ფაქტობრივი:

1987 წელი. თბილისის კონსერვატორია. საკონფერანსიო ფარგლებში. მუსიკალური თერაპიისადმი მიძღვნილი კონფერენციის შედეგად. მარცხნიდან: ზაია გრიგოლია, სოლო სიმფონიის კამერის გამგე, პროფესორი ნოდარ ანდუღუაძე, პროფესორი გულიკო კარიბაული, ირინა ჯორჯაძე.

2015 წელი, ჯ.პახიძის სახ. მუსიკალურ ცენტრში. სახელმწიფო კვარტეტის 50 წლის საიუბილეო თარიღისად მიძღვნილი კონცერტის შემდეგ: ირინა ჯორჯაძე, სახელმწიფო კვარტეტის წევრი კონსტანტინე ვარდული.

2010 წელი. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე ფარგლებში. ვაჟა ჭავჭავაძის კლასის კონცერტის შემდეგ.

2011 წელი. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე ფარგლებში. პროფესორ მეფია ამირანაშვილის კლასის კონცერტის შემდეგ.

ობორინთან, ნოდარს ფორტეპიანო — ა. გოლდენვე-
იზერთან, კომპოზიცია — ა. ხაჩატურიანთან. ამ ახალ-
გაზრდა პიანისტ-პედაგოგებმა, რომლებშიც ჰარმო-
ნიულად შეირწყა თანამედროვე საშემსრულებლო
ხელოვნება, მოსკოვის სახელმწიფო კონსერვატო-
რიის მაღალი დონე და ქართული საფორტეპიანო
სკოლის ტრადიციები, იმთავითვე მიიპყრეს დამწყები
პიანისტების ყურადღება: ყველას მათ კლასში უნდო-
და სწავლა. მასხოვს გიზი, რომელიც მცადინეობებს
მეორე სართულზე ატარებდა, ხშირად შემოდოდა
მოპირდაპირე კლასში, ნორა ექსანიშვილთან, გვის-
მენდა და ჩვენ დაკვრას კომენტარებს უკეთებდა.

ელეონორა ექსანიშვილმა ევგენია ვასილევანა
ჩერნიავსკაიასთან დაამთავრა თბილისის „ნიჭიერთა
ათწლელი“, 1940 წელს — თბილისის კონსერვატო-
რია, ფორტეპიანოს განხრით, 1945 — კომპოზიციის,
ხოლო ასპირანტურაში სწავლა გააგრძელა მოსკოვის
სახელმწიფო კონსერვატორიაში და 1953 წელს და-
იცვა საკანდიდატო დისერტაცია; ძირითადად ქმნი-
და საბავშვო მუსიკას. იქამად ნორა ექსანიშვილთან
ვსწავლობდით „ნიჭიერთა ათწლელის“ კურსდამთავ-
რებულები, რომლებმაც ე. ჩერნიავსკაიას კლასი გა-
ვიარეთ — ია პაატაშვილი, ლარა ბახტაძე, ვახტანგ
ჟორდანიას, მანია მეგრელიშვილი და მე.

1975 წელს, როდესაც ვარშავიდან თბილისში
დავბრუნდი და დავინყე პედაგოგიური მოღვაწეობა,
პირველ კონცერტს ახალგაზრდა მეცნიერთა სახლში
გავუწიე ორგანიზება. ეს იყო საღამო-მოგონებები ფ.
შოპენზე, შოპენის სახ. კონკურსზე, ვარშავის კონსერ-
ვატორიის პროფესორის იან ეკერის ინტერპრეტაცი-
ის თავისებურებებზე, რომელთანაც მე ვსწავლობდი.
პირველი, ვინც მოვიწვიე, იყო ცნობილი ქართველი
„შოპენისტი“ გიზი ამირეჯიბი. მან „წითელი ოქტომბ-
რის“ («Красный Октябрь») მარკის საშინელ, სრუ-
ლიად აშლილ ფორტეპიანოზე შეასრულა შოპენის
სკერცო b-moll თხზ. 31. ჩვენ იმდენად მოხიბლულნი
ვიყავით გიზის იშვიათი ტექნიკით, ტემპერამენტით და
უდიდესი პოლონელი კომპოზიტორის მუსიკაში ღრმა
წვდომით, რომ არც კი შეგვიძინევია ინსტრუმენტის
ხარისხი; გიზის შესრულებით მონუსხულს, არც იმი-

სათვის მიმიქცევია ყურადღება, რომ მსმენელებმა
თან გაიყოლეს ჩემს მიერ ვარშავიდან ჩამოტანილი
ყველა ბუკლეტი. გიზისთან ერთად კონცერტში მო-
ნანილებოდნენ გულნარა ქავთარაძე და ედიკო რუ-
სიშვილი.

საკონცერტო ცხოვრება ქალაქში, და კერძოდ,
კონსერვატორიაში დულდა. ჩვენ ვისმენდით სულხან
ნასიძისა და ვია ყანჩელის სიმფონიებს, ოთარ თაქ-
თაქიშვილისა და ბიძინა კვერნაძის ოპერებს, სულხან
ცინცაძისა და ნოდარ გაბუნიას კვარტეტებს, შალვა
მშველიძის და იოსებ კეჭავაძის საგუნდო ნაწარმო-
ებებს. საოპერო თეატრში, ამ სიტყვის სრული მნიშ-
ვნელობით, პუბლიკა კარებს ამტვრევდა ბალებების:
ანდრია ბალანჩიშვილის „მთების გულის“, დავით თო-
რაძის „გორდას“, ალექსი მაჭავარიანის „ოტელოს“
პრემიერებზე მოსახვედრად, ლეგენდარული ვახ-
ტანგ ჭაბუკიანის მონანილებით. კონსერვატორიის
დარბაზებსა და ოპერაში კონცერტებს ჩვენი კერპები,
ახალგაზრდა, ამომავალი ვარსკვლავები მართავდ-
ნენ: ელისო ვირსალაძე და ლექსო თორაძე, ლია-
ნა ისაკაძე და რუსიკო გვასალია. განუყოფელი
იყო უკვე მსოფლიო აღიარების მქონე მუსიკოსების
კონცერტები: მარინე მდივანის, მარინე იაშვილის;
ბრწყინავდა თამარა გაბარაშვილი. ქართველი კომ-
პოზიტორები: ო. თაქთაქიშვილი, ა. მაჭავარიანი, ს.
ცინცაძე, ნ. გაბუნია, გ. ყანჩელი, ს. ნასიძე, ბ. კვერ-
ნაძე ქმნიდნენ ოპერებს, სიმფონიებს, ინსტრუმენტულ
კონცერტებს, კვარტეტებს და ხშირად თვითონვე ას-
რულებდნენ მათ. თავისი ვირტუოზული შესრულებით
გვაოგნებდნენ თბილისში დაბადებულები, თბილისის
ცენტრალური მუსიკალური სკოლის აღზრდილები
და შემდგომში მოსკოვის კონსერვატორიის პროფე-
სორები, საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატები
— რუდოლფ კერერი (ა. თულაშვილის კლასი), ლევ
ვლასენკო და დიმიტრი ბაშკიროვი (ორივე ა. ვირსა-
ლაძის კლასი). გარდა კონცერტებისა, ისინი ატარებ-
დნენ მასტერ-კლასებს. ყოველწლიურად ჩამოჰყავდა
თავისი კლასი, ატარებდა კონცერტებსა და მასტერ-
კლასებს ლეგენდარული ჰენრიხ გუსტავის ძე ნეიჰაუ-
ზი. შემდგომში, ერთ-ერთ მის მოწაფესთან, ვალერია

კასტელსკისთან გავდიოდი სტაჟირებას მოსკოვის კონსერვატორიაში.

კინოთეატრებში ვტკბებოდით ს. ცინცადის, გ. ყანჩელის, ნ. გაბუნიას, რ. ლალიძის, დ. თორაძის მიერ ფილმებისათვის დაწერილი სიმღერებით, რომლებმაც აღფრთოვანებული მსმენელი საქართველოს ფარგლებს გარეთაც მოიპოვეს. მახსოვს ვარშავაში პირველი ჩასვლისას, ჩემი პოლონელი მეგობრები მთხოვნენ მესწავლებინა მათთვის სიმღერების ქართული ტექსტები კინოფილმებიდან „ჭრიჭინა“ და „აბეზარა“, მომხიბლავი ლეილა აბაშიძის მონაწილეობით.

საქართველოს სახელმწიფო სიმფონიური ორკესტრი, ოდისეი დიმიტრიადისა და ჯანსუღ კახიძის ხელმძღვანელობით, წარმატებულ გასტროლებს მართავდა პოლონეთში, გერმანიაში, რუსეთში. სტუდენტურმა კამერულმა ორკესტრმა ლევ მარკიზისა და ოთარ საფარიშვილის ხელმძღვანელობით „ჰერბერტ ფონ კარაიანის ფონდის“ კონკურსზე ოქროს მედალი მოიპოვეს.

იმ პერიოდის ქართული ვოკალური სკოლა დაკავშირებული იყო ხმაურიან სახელებთან, თბილისის საოპერო თეატრის სოლისტებთან — დავით გამრეკელი და ნოდარ ანდლულაძე, ზურაბ ანჯაფარიძე, ცისანა ტატიშვილი, მედეა ამირანაშვილი, თენგიზ მუშკუდიანი, ლამარა ჭყონია, ელდარ გენაძე, პაატა ბურჭულაძე. შესანიშნავი ხმები თავს იყრიდნენ კონსერვატორიის გამოჩენილი პედაგოგების კლასებში: დიზი ხელაშვილი (პ. ბურჭულაძის პედაგოგი), სანდრო ინაშვილი (ირაკლი შუმანიას პედაგოგი), ვერა დავიდოვა (მ. ქასრაშვილის პედაგოგი), დავით ანდლულაძე (ზ. სოტკილავას პედაგოგი), დავით მჭედლიძე (ჯ. მდივანის პედაგოგი), გიორგი გოგიჩაძე (ლ. ჭყონიას და ა. ხომერიკის პედაგოგი) და სხვ. დაუვინყარი იყო პეტრე და მედეა ამირანაშვილების (მამა და ქალიშვილი) გამოსვლები, რომლებმაც ჩვენი თაობისათვის პირველებმა გაგვიხსნეს კარი მაღალ საოპერო ხელოვნებაში; ოპერებში — „აბესალომ და ეთერი“, „მინდია“, „რიგოლეტო“, „აიდა“, „ტრუბადური“ — მათ მიერ თავდავინყებით შესრულებული პარტიები, განსასახიერებელ როლებში გარდასახვის უნარი, ექსპ-

რესია და არტისტული ტემპერამენტი მიგვიძღვოდა და გვითაცებდა ოპერების გმირთა მდიდარ სულიერ სამყაროში.

ნოდარ ანდლულაძე — ვაჟიშვილი და მონაფე ოპერის თეატრის ყოფილი წამყვანი სოლისტის, კონსერვატორიის პროფესორის დავით ანდლულაძის. ქართული პუბლიკა პირველად ოპერა „კარმენში“ ხოზეს პარტიის შესრულებით დაიპყრო. მისი შესანიშნავი, ულამაზესი ტემბრის დრამატული ტენორი, დიპლომატიური მძლავრი ბგერით, და აგრეთვე, არტისტიზმი... რამდენიმე გამოსვლისა და გამარჯვების შემდეგ, მისი წარმატება აღინიშნა მილანის ლა სკალას თეატრში ორწლიანი სტაჟირებით, ცნობილ იტალიელ მომღერალსა და პედაგოგთან ჯენარო ბარასთან. პედაგოგი აღფრთოვანებული იყო მონაფის ბრწყინვალე ვოკალური მონაცემებით და მისი ბელ-კანტოს ოსტატობით. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ, ნ. ანდლულაძე აქტიურად ჩაება თბილისის ინტენსიურ მუსიკალურ ცხოვრებაში. ოპერის თეატრის მაყურებლები სუნთქვამკრულნი უსმენდნენ მის გულის სიღრმიდან წამოსულ სიმღერას, რომელიც ჭეშმარიტად მსოფლიო დონეს აღწევდა. ნ. ანდლულაძის ყოველი გამოსვლა გვატყვევებდა გმირულ-რომანტიკული აღმაფრენითა და საოცრად გულწრფელი გარდასახვით, მისთვის დამახასიათებელი ვოკალური ოსტატობით. ნ. ანდლულაძე 1973-2013 წლებში ნაყოფიერად მოღვაწეობდა პროფესორისა და სოლო სიმღერის კათედრის გამგის რანგში. მან აღზარდა შესანიშნავი მონაფეები: თემურ გუგუშვილი, გულიკო კარიაული, ნუგზარ გამგებელი, მედეა ნამორაძე, ნუგზარ ნაცყებია და სხვები. ის არა მხოლოდ ბრწყინვალე მომღერალი იყო, არამედ მეცნიერ-მკვლევარი, მრავალი ორიგინალური ნაშრომის ავტორი ვოკალის მეთოდის, მუსიკალური თეატრისა და ვოკალური ხელოვნების თეორიის საკითხებში (*Homo cantor. Очерки вокального искусства*, Аграф. - М., 2003.- Волшебная флейта. В поисках смысла). ნილად მხვდა ბედნიერება ვყოფილიყავი არა მხოლოდ მისი მსმენელი, არამედ მის მიერ ორგანიზებული თეორიული კონფერენციების მომხსენებელიც. ანალიზის ნოვატორობითა და იდეის სიახლით

განსაკუთრებით საინტერესო იყო მისი კონცეფცია – ვოკალის ჩამოყალიბების პროცესში იოგასა და მუსიკალური თერაპიის გამოყენება. ნ. ადლულაძეს, როგორც მომღერალისა და მეცნიერის შთაგონებულმა შემოქმედებამ, საყოველთაო აღიარება და სიყვარული მოუტანა. მისი მოღვაწეობის წყალობით კონკურსი „აკადემიური სიმღერის“ სპეციალობით დღემდე ყველაზე მაღალია.

ქართველი გამოჩენილი ინსტრუმენტალისტების პლეადა წარმოდგენილი იყო ისეთი სახელებით, როგორებიცაა: ლეო შიუკაშვილი (ლ. ისაკაძის და რ. გვასალიას პედაგოგი, რომლებიც შემდგომ დ. ოსტრახის სტუდენტები გახდნენ), ლუარსაბ იაშვილი (მარინა, ირინა და ნანა იაშვილების მამა და შესანიშნავი პედაგოგი), შოთა შანიძე (როდამ ჯანდიერის პედაგოგი), ალექსანდრე ჩიჯავაძე (თ. გაბარაშვილის პედაგოგი, რომელმაც სწავლა გააგრძელა მოსკოვში, ს. კოზოლუპოვის კლასში) და სხვ.; ს. ცინცაძის სახ. კვარტეტის წევრები – კონსტანტინე ვარდელი (პირველი ვიოლინო, ჩემი პედაგოგი კამერული ანსამბლში), თამაზ ბათიაშვილი (მეორე ვიოლინო), ნოდარ ჟვანია (ალტი), ოთარ ჩუბინიშვილი (ჩელო). კვარტეტმა 1973 წელს ბუდაპეშტში ლაურეატის წოდება მოიპოვა. მათი შემოქმედებითი და პედაგოგიური გზა აღინიშნება მრავალწლიანი გასტროლებით საქართველოში და საზღვარგარეთ. აი რას წერდა გერმანელი მუსიკოსი ა. პ. ბიცი 1974 წელს გაზეთში „Saarbrücken Zeitung“: „ამ ოთხმა თბილისელმა მუსიკოსმა, ანსამბლური მუსიკირების შედარებით მცირე დროში, ისეთ ჰომოგენურობას, სრულყოფილი ჟღერადობის ისეთ ხარისხს მიაღწია, ისეთ მაღალ მუსიკალურ კულტურას მიაგნო, რომ დღეს საეჭვოა ვინმეს შესწევდეს ძალა მათ მეტოქეობა გაუწიოს“. ამის შემდეგ კვარტეტმა განვლო შესანიშნავი გამარჯვებების დიდი გზა, ხოლო 2015 წელს აღნიშნეს თავიანთი 50 წლის იუბილე ბრწყინვალე კონცერტით ჯ. კახიძის სახ. თბილისის მუსიკალურ ცენტრში. კვარტეტმა მონაწილეობა მიიღო კონსერვატორიის 100 წლის იუბილესადმი მიძღვნილი მუსიკალური ფესტივალის გალა-კონცერტში. სახელმწიფო კვარტეტის

ყველა წევრი დღემდე თბილისის კონსერვატორიის წამყვანი პედაგოგია.

მაღალ სამეცნიერო-თეორიულ დონეზე მიჰყავდათ მეცადინეობები ჩვენ პედაგოგ-მუსიკისმცოდნეებს: პ. ხუტუას, გ. ორჯონიკიძეს, შ. ასლანიშვილს, ვ. დონაძეს, გრ. ჩხიკვაძეს, ქ. თუმანიშვილს, ა. ნულუკიძეს, გ. ტორაძეს, ვ. გურევიჩს და სხვ.

პირველ კურსზე საორკესტრო პარტიტურის კითხვის პრაქტიკული მეცადინეობები ივანე პეტრეს ძე ფალიაშვილს მიჰყავდა (ზ. პ. ფალიაშვილის ძმა); ჰარმონიის კურსი – მუსიკის თეორიის კათედრის გამგეს შალვა ასლანიშვილს; მუსიკალური ფორმის ანალიზი – ვილი გურევიჩს. დასავლეთ ევროპული მუსიკის ისტორია – დოდო გოგუას, თამარ ხუროშვილს, თამარ კვირიკაძეს; ქართული და საბჭოთა მუსიკის ისტორია – მზია იაშვილს, საბჭოთა მუსიკის ისტორია – გივი ორჯონიკიძეს.

არ შემიძლია არ გავიხსენო ერთი ელვარე ისტორია კონსერვატორიის ცხოვრებიდან. კონსერვატორიის მცირე დარბაზში კონცერტს მართავდნენ ჩემი მეგობარი ქალბატონები – ჰიანისტები, პირველი ქართული საფორტეპიანო დუეტის დამაარსებლები – მედიკო ფანიაშვილი და მეია (მედეა) ალთუნაშვილი. ასრულებდნენ მუსიკას მოცარტიდან – ბარტოკამდე, ჩვეულებისამებრ, სავსე აუდიტორიის წინაშე. მსმენელი ხმამაღალი აპლოდისმენტებით ხვდებოდა ყოველ ნომერს, მაგრამ, ბისებმა ყველას გადააჭარბა. ორ მედეას შეუერთდა კონტრაბასისტი ვალერი ნერეთელი. მაშინ ჯერ ახლად შემოსული იყო აკადემიური მუსიკის კონცერტებზე ჯაზური იმპროვიზაციების შესრულება, მაგრამ ჩემი მეგობარი ქალბატონები ხშირად მუსიკირებდნენ ერთმანეთთან სახლში. ზოგჯერ ჩემთან ძველ Steinway-ზე ერთმანეთს კონკურენციას უწევდნენ ჯარჯი ბალანჩივაძე, მეია ალთუნაშვილი და რუსიკო თავართქილაძე, ხოლო მედიკო ფანიაშვილი განთქმული იყო თეთრგვარდიელთა რომანსების შესრულებით, ტუჩის კუთხეში სიგარეტით. თუმცა, დაგუბრუნდები კონცერტს. მცირე დარბაზმა ვერ დაიტია ყველა მსურველი და მეორე სართულზე გაღებული იყო ფანჯრები. და მაშინ მთელ კონსერვატო-

ჩემი ფაქტობრივი:

1979 წელი. ესტეტიკისა და ხელოვნებათმცოდნეობის
კათედრის თანამშრომლები და პედაგოგები. მარცხნი-
დან: რუსიკო თავარძილაძე, ირინა გეგეიშვილი, ირინა
ჯორჯაძე, ეთერ ეგაძე

1977 წელი. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის
60 წლისთავისადმი მიძღვნილი განკუთვნილი სასტუმრო
„ივერიის“ სხადან მარჯვნიდან: ირინა ჯორჯაძე,
ეთერ ეგაძე, სოფ- ნო კათ. ლაზარაძე მერი სანაძე.

1998.11.12. ჯარჯი ბალანჩიშვილი მუსიკირებს ჩემს
სახლში.

1977 წელი. ყველა ერთად — თბილისის სახელმწიფო კონ-
სერვატორიის ხელმძღვანელები, პროფესორ- პედაგო-
გები, სტუდენტები, კონსერვატორიის სტუდენტები, ლაზარაძეები
გეგეიშვილები კონსერვატორიის 60 წლის იუბილეს სასტუმრო
„ივერიის“ საგანგებო დარბაზში. მარცხნიდან მეოთხე:
ირინა ჯორჯაძე; მარცხნიდან მეხუთე: ეთერ ეგაძე.

2016.11.12. მადია ალთუნაშვილი მუსიკირებს ჩემს
სახლში

რიას მოედო ბელა ბარტოკის „ნაბიჯი ჯაზისკენ“ და თვით ჯაზი. როგორც ლაურა პუშკინის „ქვის სტუმარში“ ამბობს: „ბევრები იღვრებოდნენ ისე, თითქოს მათ ბადებდა არა მონური მესხიერება, არამედ გული...“ ხოლო მსმენელს ჰქონდა შეგრძნება, რომ კონსერვატორია ივსებოდა ამ ბევრებით, რომ ის — ნამდვილი მუსიკის სახლია.

დიახ, კონსერვატორია იყო ჩვენი მუსიკის სახლი, სადაც ჩვენ გვასწავლიდნენ ცნობილი პროფესორები, ჩვენ კი, ცვალებადი წარმატებით, ვცდილობდით კარგად გვესწავლა. ჩვენ ვიცნობდით ყველას, ჩვენ, უმეტეს შემთხვევაში, გვცნობდნენ ბევრნი, მეფობდა კეთილგანწყობა და პროფესიონალიზმი. ჩვენ სიამოვნებით მივდიოდით დილიდან და ვბრუნდებოდით გვიან საღამოს, მას შემდეგ, რაც ყველა ლექციას მოვისმენდით, დავესწრებოდით ყველა მეცადინეობასა და კონცერტს დიდ და მცირე დარბაზში, საოპერო პრემიერების ჩათვლით, და კონსერვატორიაში გატარებული მთელი დღის შემდეგ არ გვინდოდა დაშლა და სახლში წასვლა... ჩვენ წრეს ვარტყამდით რუსთაველის გამზირს, რომ გვიან ღამეს დავმშვიდობებოდით ერთმანეთს მედიქიშვილისა და კოსტავას ქუჩების გადაკვეთაზე.

სტატიის ფარგლები არ იძლევა შესაძლებლობას ჩამოვთვალო ყველა ის შესანიშნავი კონცერტი და ყველა ის უდიდესი მუსიკოსი, რომლებიც გასტროლებით ჩამოდიოდნენ თბილისში. ახლა მე გამახსენდა მხოლოდ სვიატოსლავ თეოფილეს ძე რიხტერი, რომელიც ერთხელ სახლის ჩუსტებით მოვიდა კონსერვატორიაში, რათა საღამოს კონცერტის წინ დიდ საკონცერტო დარბაზში დაეკრა. ჩვენ გულის ფანქვალით ვცდილობდით მოგვესმინა „რას“ უკრავდა, თითის წვერებზე მივიპარებოდით მესამე სართულის კლასის კარებთან, მაგრამ ამაოდ — ის ძალზედ ჩუმად უკრავდა, იქედან ბევრა არ ისმოდა.

ჩემი მოგონებები მინდა დავასრულო უნიკალური პიროვნების, მსოფლიოში აღიარებული პიანისტის, კონცერტმაისტერის, პედაგოგის, მოსკოვის და თბილისის კონსერვატორიების პროფესორის ვაჟა ჩაჩავას დახასიათებით. მოკლე მონაცემები: დაამთავრა თბი-

ლისის კონსერვატორია ვანდა შიუკაშვილის საფორტეპიანო კლასში (1962). 1962–1977 აქვე ასწავლიდა საკონცერტმაისტერო ოსტატობას, მოგვიანებით კამერულ სიმღერასა და კამერულ ანსამბლს. თავისი ცხოვრებისა და შემოქმედების თბილისურ პერიოდში მუშაობდა კონცერტმაისტერად ოპერის თეატრში, გამოდიოდა წამყვან საოპერო მომღერლებთან ერთად (კერძოდ, ზურაბ სოტილავა, მაყვალა ქასრაშვილი, ლამარა ჭყონია), აგრეთვე ქართველ ინსტრუმენტალისტებთან. 1977 წელს ელენა ობრაზცოვას მიწვევით გადავიდა მოსკოვში და 30 წლის მანძილზე მუშაობდა მასთან როგორც კონცერტმაისტერი. გამოდიოდა აგრეთვე ირინა არხიპოვასთან და სხვა ცნობილ რუს მომღერლებთან ერთად, მოიარა გასტროლებით მსოფლიოს მრავალი ქვეყანა. მსოფლიო სცენის ვარსკვლავები ყოველთვის უსიტყვოდ უფერებდნენ პიანისტს, ენდობოდნენ მის უზადო გემოვნებას, სასიმღერო ბუნებისა და მათი ხმების ინდივიდუალური შესაძლებლობების დახვეწილ შეგრძნებას. 1977 წლიდან ვაჟა ჩაჩავა ასწავლიდა მოსკოვის კონსერვატორიაში, 1994 წლიდან იყო პროფესორი, ხოლო 2000–დან საკონცერტმაისტერო ხელოვნების კათედრის გამგე. 2002 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „გ.ვ. სვირიდოვის რომანსები და სიმღერები“. არის შემდგენელი დამხმარე სასწავლო სახელმძღვანელოსი „კონცერტმაისტერის ხელოვნება“. ვ. ჩაჩავას მოწაფეთა შორისაა: დენის მაცუევი, რემ ურასინი, სტანისლავ შვეცი, ლიუბოვ გეგეჭკორი, ვლადიმირ ვასილევ, ვლადიმირ რუმიანცევი. დატოვა მემუარული ხასიათის ნარკვევი ივანე კობლოვსკიზე. 2009 წელს ვაჟა ჩაჩავა სამშობლოში დაბრუნდა და კვლავ თბილისის კონსერვატორიაში ასწავლიდა გარდაცვალებამდე — 2011 წლამდე (გარდაიცვალა 78 წლის ასაკში).

ჩემი მრავალმხრივი, ზოგჯერ პარადოქსული ურთიერთობები ვაჟასთან ვითარდებოდა ჩემი კონსერვატორიაში ყოფნის მანძილზე, სტუდენტობიდან მოყოლებული, ვიდრე მის გარდაცვალებამდე. 1963 წლიდან სამი წელი საკონცერტმაისტერო ოსტატობას მის კლასში ვავდიოდი. მაგრამ, გავიცანით ერ-

თმანეთი უფრო ადრე, მარინა გაჩეჩილაძის სახლში, რომელიც ვაჟას თანაკუსელი იყო ცენტრალურ მუსიკალურ სკოლაში. მან გამაოგნა, როდესაც თქვა, რომ სწავლობდა თეატრალურ ინსტიტუტში და თამაშობდა პასტორი ოსვალდის როლს ჰ. იბსენის „მორევენებანში“. დაუვინყარი პერიოდი... დაუვინყარია, როდესაც მე და მარინა წარუმატებლად ვუმტიცივდით მას ღირსებით ვისი „რეკვიემია“ უფრო მაღლა — მოცარტის, ვერდის, ბრამსის, ანდა რაში მდგომარეობს ჩაიკოვსკისა და პროკოფიევის საოპერო სცენების შესრულების თავისებურებები; ვკამათობდით ფ. შუბერტის სიმღერების (ვოკალური ციკლიდან „ზამთრის გზა“) და ჯ. პუჩინის არიების (ოპერიდან „ჩიო-ჩიო-სანი“) ინტერპრეტაციაზე; ანდა 1989 წელი, როდესაც უკვე კოლეგები (ეს იყო თბილისის კონსერვატორიაში მისი საკონცერტმაისტერო ოსტატობის კათედრის გამგედ ყოფნის პერიოდი) განვიხილავდით კოლოკვიუმის პროგრამებს; და ბოლოს, 2010 წელი, როცა აღფრთოვანებული ვულოცავდი მას კონსერვატორიის მცირე დარბაზში გამართულ ბრწყინვალე კონცერტებს (თერთმეტი!), მან კი თავის სტუდენტებს უთხრა: „წარმოგიდგენიათ, ეს ჩემი სტუდენტი იყო!“, იგულისხმა თუ რა ბებერი ვარ, მასთან შედარებითო. ვაჟა ხომ ის ადამიანი იყო, რომელმაც თავისი 70 წლის იუბილესთან დაკავშირებით ღარისა დოლგაჩოვასთვის მიცემულ ინტერვიუში (გამოქვეყნდა 2014.08.08.) განაცხადა: „მე ძველებურად ფუქსავატი და ახალგაზრდა ვარ“... და შემდეგ თავის კლასში სიცილით უყვებოდა სტუდენტებს, როგორ ჩამოვუტანე ვარშავიდან შოკოლადის ბლოკი. მე კი ვუპასუხე, რომ ჯერაღდ მური საფლავეში გადაბრუნდებოდა, მისი შესრულება რომ მოესმინა. იმავე ინტერვიუში კითხვაზე — „რა არის თქვენი დღევანდელი ცხოვრების საფუძველი“, მან უპასუხა — „სტუდენტები!“ ვაჟა ჩაჩავაზე უნდა წიგნები დაინეროს, დაიცვან სადოქტორო დისერტაციები, გააანალიზონ მისი სამეცნიერო შრომები, გამოწვლილვით შეისწავლონ მისი რეპერტუარი, შესრულების სხვადასხვა სტილი, მისი შეუცვლელი პედაგოგიური მითითებები. ვაჟას პიროვნება საკმაოდ ზუსტი შტრიხებით არის მოხაზული წიგნში ე. ობრაზ-

ცოვაზე (Р.Шейко – «Елена Образцова, Записки в пути. Диалоги», 1984). ასე, ვაჟას დიდებული, ღია ფერის გრუზა თმა, ზოგს შედეპილი ეგონა, ზოგი დარწმუნებული იყო, რომ ეს პარიკია. ზოგჯერ ძნელად დასაჯერებელი იყო, რომ როიალზე უკრავს მამაკაცი, არცთუ გოლიათური აღნაგობის, თუმცაღა ცხოვრების უკანასკნელ წლებამდე მან შეინარჩუნა ყმაწვილური ფიგურა.

ბევრი შემეძლო დამეწერა ვაჟასთან დაუვინყარ შეხვედრებზე, მაგრამ, ალბათ, ყველაზე მძიმე იყო უკანასკნელი შეხვედრა კონსერვატორიის მეორე სართულის დერეფანში, როდესაც მან საშინელი ტივილითა და ტანჯვით შემომჩივლა, რომ ის გამოავდეს საკლასო ოთახიდან. კლასიდან, სადაც თავი მოიყარა მისმა ცხოვრებამ, სადაც ორი წლის განმავლობაში თეტრთმეტი (!) არაჩვეულებრივი კონცერტი მოამზადა, სადაც დილიდან საღამომდე მიედინებოდა მისი ამქვეყნიური ცხოვრების ორი უკანასკნელი წელი. მწარეც და ნათელიცაა მისი მაგიური ხელების გახსენება, რომლებსაც უნარი შესწევდათ ფორტეპიანოზე გადმოუცათ ორკესტრის ჟღერადობა, განსაკუთრებით იმ აკომპანემენტებში, რომლებიც წარმოადგენდნენ საოპერო პარტიტურების ტრანკრიფციებს. მისი თავისებური, ოდნავ ჩახლეჩილი ხმა, რომელიც მოკლე და საოცრად სახეობრივ მითითებებს აძლევდა სტუდენტებს; მისი მოულოდნელი შედარებები და რემარკები. ვიხსენებ, უდიდესი მუსიკოსის აბსოლუტურად ყოველი სიტყვა, ყოველი აზრი თუ როგორ გაფორიაქებდა და გაიძულებდა გეფიქრა, რაღაც მოგვეგონებინა, გავგეგო. და რაც მთავარია, მისი არაჩვეულებრივი ტალანტი — სტუდენტებისაგან უმოკლეს ვადაში მიეღო და გამოევილინა მთელი მათი შესაძლებლობები, თვითმყოფადობა, ნიჭიერება. მან ბოლო ორი წლის მანძილზე სტუდენტებთან მუშაობით ძალიან ბევრს მიაღწია, მისმა სტუდენტებმა — გოჩა აბულაძემ და სხვებმა, მსოფლიო მუსიკალურ სამყაროში ადგილი დაიმკვიდრეს, მაგრამ ეს უკვე ვაჟას ამქვეყნიდან წასვლის შემდეგ მოხდა. ვაჟა სამუდამოდ დარჩა მათთვისაც და ჩვენთვისაც უზენაესი სამემსრულებლო ოსტატობის ეტალონად. დიდება კონსერვატორიას,

რომელმაც აღზარდა და შემდეგ უკვე პედაგოგად ჰყავდა ისეთი შემოქმედი და პედაგოგი, როგორიც ვაჟა ჩაჩავაა!!!

ჩემ თაობას დახვდა მშვენიერი სოციალურ-კულტურული სიტუაცია. ჩვენ რაიონში ცხოვრობდა ბევრი მუსიკოსი, და სახლში დაბრუნებისას მუდმივად მესმოდა ფანჯრებიდან მუსიკის ჰანგები. გამოცნობაც კი შემეძლო: ბარნოვის ქუჩაზე მოცარტს ალიკა ნიჟარაძე უკრავდა, გვერდით, ფალიაშვილის ქუჩაზე აიდა კვერნაძე ასრულებდა ბეთჰოვენის №5 სონატას ვიოლინოსა და ფორტეპიანოსათვის; ქუჩის გაგრძელებაზე, კომპოზიტორთა სახლის მე-3 სართულიდან ისმოდა თუ როგორ უკრავდა ჯარჯი ბალანჩივაძე გრიგის „პერ გიუნტს“, ხოლო ვახტანგ ფალიაშვილი – ბეთჰოვენის „პასტორალურს“ უსმენდა. როდესაც პ. ი. ჩაიკოვსკიმ თბილისის „ფორტეპიანოს ქალაქი“ უწოდა, მას მხედველობაში უნდა ჰქონოდა ჩვენი სწავლის პერიოდის კონსერვატორია, როცა საფორტეპიანოზე ჩვენი კურსიდან დასწრებულ ფაკულტეტზე სწავლობდა 150 სტუდენტი, ხოლო საღამოსა და დაუსწრებელზე?!...

მახსოვს, ნოდარ გაბუნიამ ერთხელ თქვა, რომ ამაში არაფერია ცუდი და არაა სავალდებულო, ყველა, ვინც კონსერვატორია დაამთავრა, პროფი გამოვიდეს. დედას, კონსერვატორიის განათლებით, შეუძლია თვითონ ასწავლოს შვილებს მუსიკა, ხოლო მუსიკალურად განათლებული მსმენელი არ დაიწყებს ტაშის დაკვრას სიმფონიის ან კონცერტის პირველი ნაწილების შემდეგ-ო.

და მერი სანაძე – ყველა საშემსრულებლო განყოფილების ლაბორანტი – თითოეული ჩვენთაგანი სახელით რომ ვახსოვდით.

ძნელია დანერო მოკლე მოგონებები თბილისის კონსერვატორიის კედლებში ჩემი ორმოცდაათწლიანი ყოფნის პერიოდზე. როცა აფასებ ერთ მოვლენას, შესაძლოა ის აღწერო ფერადოვნად და უხვსიტყვაობით. მაგრამ, როცა ეს მოვლენები ათეულობით, ასეულობით, და შესაძლოა მეტიცაა, მაშინ უბრალოდ არ იცი, რომელი აირჩიო. ვიმედოვნებ, მკითხველი ნაწილობრივ მაინც იგრძნობს იმ შემოქმედებით სპე-

ციფიკას, კეთილგანწყობილ ატმოსფეროს, რომელიც სუფევდა ჩვენ საყვარელ კონსერვატორიაში – დანყებული ჩაბარებიდან, შემდეგ სწავლიდან და მუშაობის პირველივე ნაბიჯებიდან. ეს იყო საოცარი დრო, როდესაც ცხოვრობდნენ და ქმნიდნენ შესანიშნავი პიროვნებები, ჩვენ კი ვიყავით ახალგაზრდები და ბედნიერები. ყველა, ვინც გარს გვერტყა თბილისის კონსერვატორიაში, ძვირფასნი და ახლობელნი იყვნენ ჩვენი თაობისათვის. ამ საიუბილეო პერიოდში მე მომინდა გამეხსენებინა იმ წლების კაშკაშა მუსიკალური მოვლენები, მუსიკოსები, რომლებთანაც ბედმა, სამუშაომ შემყარა; აღმეწერა მათთან ურთიერთობის სიხარული, როგორც დღესასწაული, რომელიც მუდამ ჩვენთან რჩება. მოხარული ვარ, რომ ასეთი შესაძლებლობა მომეცა...

თბილისი, 2017.28.05.

დიდი ქართველი ორგანისტი და პედაგოგი

ქეთევან გოგოლაძე

საქართველოს დამსახურებული არტისტი, პირველი ქართველი პროფესიონალი ორგანისტი, პროფესორი ეთერ მაგლობლიშვილი იუბილარია!

ამბობენ, ქართველად დაბადება ძნელიაო... არც საქართველოში დაბადება და აღამიანებთან ურთიერთობაა იოლი; თან რაც მეტი დრო გადის, უფრო რთულდება ყველაფერი. განსაკუთრებულად ეს ეხება მათ, ვისაც არ ძალუძს კოლაბორაციონიზმი... მათ რიცხვს მიეკუთვნება 85 წლის დიდი მუსიკოსი, რომელმაც თავისი ცხოვრებიდან 79 წელი — მუსიკას დაუთმო. მუსიკამ დაიკავა მისი პირადი ცხოვრებისთვის განკუთვნილი ყველა საათი (ფორტეპიანოსთან და ორგანთან გატარებული ასობით საათის დაჯამება მკითხველისთვის მიმინდვია...). ქალბატონი ეთერი ბავშვობიდან მზრუნველი მშობლების და პედაგოგების გარემოცვაში იზრდებოდა. დაწყებითი და საშუალო სამუსიკო განათლება მან თბილისის ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის №2 სამუსიკო სკოლაში და სასწავლებელში მიიღო. ფორტეპიანოზე დაკვრა ღვაწლმოსილი პედაგოგის — სოფიო ფხაკაძის ხელმძღვანელობით დაიწყო, ხოლო სასწავლებელში პედაგოგ ტატიანა პოლტარაჟაიას კლასში მეცადინეობდა. 1951 წლიდან იწყება მისი პროფესიული დაოსტატების შემდგომი ეტაპი. მოსკოვის კონსერვატორიაში გატარებული წლები ქალბატონი ეთერისთვის დღემდე ტკბილ მოგონებად რჩება; იგი დიდი პატივისცემით იგონებს ყველა პედაგოგს, მაგრამ განსაკუთრებული სითბოთი იხსენებს პროფესორ აბრამ შაცკესის საფორტეპიანო კლასში გატარებულ წლებს. მისი ხელმძღვანელობით ეთერ მაგ-

ეთერ მაგლობლიშვილი

ლობლიშვილმა 1956 წელს წარმატებით დაამთავრა კონსერვატორია, 1960 წელს კი — ასპირანტურა. იმავე წელს ისევ ჩააბარა ასპირანტურაში, ამჯერად ორგა-

ეთერ მაგლობლიშვილი და ქეთევან გოგოლაძე თბილისის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში (1968)

ნის სპეციალობაზე — პროფესორ ლეონიდ როიზმანის კლასში. 1962 წელს ეთერ მაგლობლიშვილი თბილისში დაბრუნდა. კონსერვატორიის დიდ დარბაზში ორგანის დადგმამდე, პროფესორ ალექსანდრე შავერზაშვილის ინიციატივით, ეთერ მაგლობლიშვილი კვალიფიკაციის

ასამაღლებლად მოსკოვში მიავლინეს.

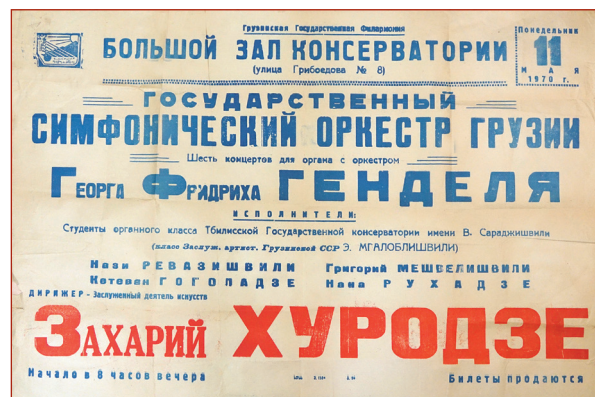
1963 წელს თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში ცნობილი გერმანული ფირმის „Alexander Schuke“-ს ორგანი დაიდგა. მოსკოვიდან დაბრუნებული ეთერ მგალობლიშვილი თბილისის კონსერვატორიის საშემსრულებლო ფაკულტეტის (ფორტეპიანოს კათედრაზე) პედაგოგი გახდა. მან ენთუზიზმით დაიწყო სტუდენტებთან მუშაობა. დიდი წარმატება ხვდა წილად მისი ინიციატივით გამართულ კონცერტს: თბილისში პირველად შესრულდა ი. ს. ბახის მიერ 4 ფორტეპიანოსათვის გადატანილი ვივალდის სავიოლინო კონცერტი (შემსრულებლები: რუსუდან ხოჯავა, ეთერ მგალობლიშვილი, გიზი ამირეჯიბი და ელეონორა ექსანიშვილი). 1964 წლის 7 ოქტომბერს კონსერვატორიის დიდ დარბაზში პირველი საორგანო კონცერტი გამართა ა. შუკეს ფირმის ექსპერტმა და ცნობილმა ორგანისტმა ვოლფგანგ შეტელიხმა (მეორე დღისთვის დაგეგმილი ეთერ მგალობლიშვილის კონცერტი ადმინისტრაციამ თვითნებურად გადაიტანა შემდეგ თვეში). 1964 წელს ეთერ მგალობლიშვილი საბჭოთა კავშირიდან გაგზავნილ 3 ორგანისტთან ერთად მონაწილეობდა ლაიფციგში გამართულ ი. ს. ბახის საერთაშორისო კონკურსში. იგი დღესაც მღელვარებით იხსენებს ი. ს. ბახის სახელთან დაკავშირებულ წმ. თომას ეკლესიას (Thomas Kirche), სადაც ეთერ მგალობლიშვილის მიერ შესრულებულმა ი. ბრამსის g-moll პრელუდიამ და ფუგამ მსმენელთა დიდი მოწონება დაიმსახურა. ასევე დიდი წარმატებით ჩაიარა სოლო კონცერტმა Heiward Kirche-ში („ხსნის ეკლესია“). ქართველი ორგანისტის ბრწყინვალე გამარჯვებას პროფესორმა ვოლფგანგ შეტელიხმა სპეციალური სტატია მიუძღვნა. ახალი სასწავლო წლიდან ეთერ მგალობლიშვილმა ჩამოაყალიბა საორგანო კლასი და დაიწყო სტუდენტებთან მეცადინეობა. 1965 წელი ითვლება საქართველოში საორგანო ხელოვნების დაფუძნებისა და საგანმანათლებლო მოღვაწეობის საწყისად. 1971 წელს ეთერ მგალობლიშვილმა ლაიფციგის კონსერვატორიაში, პროფესორ ვოლფგანგ შეტელიხის ხელმძღვანელობით გაიარა სტაჟირება. პედაგოგიური მოღვაწეობის

პარალელურად ქალბატონი ეთერი ინტენსიურ საკონცერტო მოღვაწეობას ეწეოდა. 1974 წელს ცნობილმა ფრანგმა კომპოზიტორმა და ორგანისტმა ჟან ვიიუმ

ლია ჯაიფოშვილი ასარაჰს ლაქშია-კონცერტს „საათი ორგანოზე“ (2017.09.04.)

კონცერტი გამართა თბილისში. ჟ. ვიიუმ შეიტყო, რომ ქალბატონი ეთერი უკრავდა მის საორგანო ტოკატას. თითქოს აქ გასაკვირი არაფერი იყო, მაგრამ აღნიშნული ნაწარმოები სირთულის გამო „შესრულებლად“ იწოდებოდა (და არც უკრავდნენ). კომპოზიტორის თხოვნით ეთერ მგალობლიშვილმა ბრწყინვალედ შეასრულა ტოკატა. როგორც შემდეგ იხსენებდნენ, ურთულესი ნაწარმოების ვირტუოზულად დაკვრით გამოწვეული შთაბეჭდილება იმდენად დიდი ყოფილა, რომ ჟან ვიიუ კარგა ხანს გარინდებული დარჩენილა... 1979 წელს ქალბატონი ეთერი ბელგიაში გაემგზავრა,

სადაც ცნობილ კომპოზიტორთან და ორგანისტთან — ფლორ პეტერსთან გაიარა უმაღლესი დაოსტატების კურსი; მასტერ-კლასი 3 ტურად ჩატარდა, რომელზეც ეთერ მგალობლიშვილმა ურთულესი პროგრამა შეასრულა: I ტური: ი. ს. ბახის — დიდი პრელუდია და ფუგა (სამმაგი ფუგით) — Es-dur; ი. ს. ბახის პრელუდია და ფუგა e-moll. II ტური: ი. ს. ბახი — საორგანო სონატა №3; III ტური: ფ. პეტერსი — 4 ნაწილიანი მოდალური ტოკატა; IV ტური: ჟან გიიუს — 2 საგა. პირველ ტურზე ეთერ მგალობლიშვილის მიერ ი. ს. ბახის 2 პრელუდიისა და ფუგის ბრწყინვალე შესრულების შემდეგ, ფლორ პეტერსი წამოდგა და დამსწრე საზოგადოებას მოუწოდა: „ბატონებო, აპლოდისმენტები!“ ბელგიიდან გამომგზავრებისას კი დიდმა მუსიკოსმა ეთერ მგალობლიშვილს აჩუქა საკუთარი ნაწარმოები წარწერით: „ტალანტით საესე ქართველს — ფლამანდიელისგან.“

ქართველი ორგანისტის მაღალ პროფესიონალიზმზე და საერთაშორისო რეპუტაციაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ 1984, 1988 და 1992 წლებში ეთერ მგალობლიშვილი სამჯერ იყო მიწვეული ლაიფციგში, ი. ს. ბახის საერთაშორისო კონკურსის ორგანისტთა ჟიურის წევრად (ზედიზედ სამჯერ მიწვევამ თავად გერმანელეზიკ კი გააოცა!). გარდა გერმანიისა, ქალბატონი ეთერი მრავალჯერ იყო ორგანისტთა კონკურსების ჟიურის წევრი მოსკოვში, ვილნიუსში, გორკსა და კიშინიოვში. იგი იყო ბიჭვინთის საორგანო ფესტივალების ერთ-ერთი ორგანიზატორი. მისი რეკომენდაციით ბიჭვინთაში ორგანისტად დაინიშნა თბილისის საორგანო კლასის კურსდამთავრებული გარი კონიაევი (რომელიც მოგვიანებით გერმანიაში გადავიდა).

ეთერ მგალობლიშვილი ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის მანძილზე ეწეოდა აქტიურ საკონცერტო-საგანმანათლებლო მოღვაწეობას და საორგანო მუსიკის პოპულარიზაციას არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მის ფარგლებს გარეთაც (ინფორმაციისათვის: საბჭოთა კავშირის ქალაქებში ჩატარებული კონცერტის უმაღლესი ანაზღაურება 80 მანეთს შეადგენდა; ხოლო საზღვარგარეთული გასტროლისთვის — ჰონორარი საერთოდ არ გაიცემოდა). საკმაო სირთულეს წარმოადგენდა თბილისში კონცერტის გამართვა, რადგანაც

კონსერვატორიის დიდი დარბაზის დაქირავება ფილარმონიას ეხებოდა. ქალბატონი ეთერი ყოველწლიურად (დიდი ხნით ადრე) ითხოვდა დარბაზს 20 ან 21 მარტისთვის, რათა ი. ს. ბახის დაბადების დღისადმი მიე-

ნანა რუსაკიძე — ეთერ მგალობლიშვილის მოწაფე, ორგანისტი, საპარტოვალოს ფილარმონიის სოლისტი.

სადაგებინა საორგანო კონცერტი. თხოვნა იშვიათად კმაყოფილდებოდა... წლები გადიოდა, კონსერვატორიის დიდ დარბაზში ორგანზე სამეცადინო დრო არ მატულობდა. რაღაც იდეალური ძალის დახმარებით ეთერ მგალობლიშვილი გამუდმებით ახალ და ურთულეს რეპერტუარს ასრულებდა. სტატიის ამ ფორმატში შეუძლებელია ყველა იმ ნაწარმოების ჩამოთვლა, რომლებიც მას შეუსრულებია. მაგრამ ზოგადი წარმოდგენის შესაქმნელად, აუცილებლად მიმართავთ თუნდაც იმ კომპოზიტორების დასახელებას, რომელთა მუსიკის პირველი შემსრულებელი საქართველოში (და ხშირად ევროპაშიც) ქალბატონი ეთერ მგალობლიშვილი იყო. ასეთია მათი გვარების არასრული ჩამონათვალი: ი. ს. ბახი, ი. ჰაიდნი, დ. სკარლატი, ვ. ა. მოცარტი, ა. რეზონი, გ. ტელემანი, კ. ფ. ე. ბახი, გ. ფ. ჰენდელი, ჰენრი პერსელი, ბ. კოზინი, ჩ. სტენლი, დ'აჟინკური, ფ. კუპერენი, კ. ჩერნი, ლ. ვან ბეთჰოვენი, ჟ. გილენი, ც. დრანკი, ფ. მენდელსონი, ე. არრო, გ. იანგი, ლ. ქერუბინი, ლ. ლუცი, ფ. ტოსტი, ჰ. შუტცი, ფ. ლავინიე, ჟ. ლანგლე, ა. ბრუკნერი, ლ. ნ. კლერამბო, ლ. ბოულმანი, ი. პ. სველინკი, ფ. პეტერსი, ჟ. ჟ. შარპანტიე, მ. როსი, ჟ. ალენი, ო. მესიანი,

ფ. ბერტონი, ჯ. ალდროვანდინი, ი. კუნაუ, ჟ. დანდრიე, მ. დიუპრე, ლ. მარშანი, პერ დიუმაჟ, ჟ. შანბონიერი, ლ. დაკენი, ჟ. გიიუ, ა. ლებევი, პადრე ანტონიო სოლერი, ქ. რიტერი, ჰ. იზაკი, ჯ. დანსტებლი, უ. გოისი, ი. ალბრეხტსბერგერი, ფ. დურანტე, ბ. ბრიტენი, ჯ. პერგოლემი, დრიშნერი, პ. ჰინდემიტი, ოდაკესკუ, ნ. მამისაშვილი, ო. თაქთაქიშვილი, ნ. გაბუნია...

რუსეთის მუსიკალური საზოგადოების მხრიდან ეთერ მაგალობლიშვილის ნიჭის დიდი აღიარება იყო ის ფაქტი, რომ (მიუხედავად გართულებული პოლიტიკური ვითარებისა) 2003 წლის მარტში მოსკოვის პ. ჩაიკოვსკის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის რექტორმა, პროფესორმა ა. ს. სოკოლოვმა სპეციალური მოწვევა გამოუგზავნა „საბჭოთა საორგანო სკოლის ფუძემდებლის — ლეონიდ როიზმანის მოწაფეს, შესანიშნავ მუსიკოსს, პროფესორ ეთერ მაგალობლიშვილს“ და სთხოვა მოსკოვის მე-3 საერთაშორისო საორგანო ფესტივალში მონაწილეობის მიღება, სოლო-კონცერტის და მასტერ-კლასის გამართვა. მოსკოვში ეთერ მაგალობლიშვილის კონცერტმა (როგორც ყოველთვის!) დიდი წარმატებით ჩაიარა. გარდა ინტენსიური სამემსრულებლო მოღვაწეობისა, ეთერ მაგალობლიშვილი მუდმივად მზად იყო გაეზიარებინა თავისი ღრმა ცოდნა და დიდი გამოცდილება ახალგაზრდა მუსიკოსებისათვის. იგი სტუდენტებს საჭირო და აუცილებელ რჩევებს აძლევდა არა მხოლოდ საორგანო, არამედ საფორტეპიანო პროგრამის შესწავლისას. ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი ნუნუ ჭელიძე დიდი მადლიერებით იხსენებს ქალბატონ ეთერისთან მის შემოქმედებით ურთიერთობას, როდესაც ოლივიე მესიანის საფორტეპიანო ციკლის შესწავლის პროცესში, ქალბატონი ეთერი უაღრესად პროფესიულ და საჭირო რჩევებს აძლევდა (1978 წელს საქართველოში პირველად, ნუნუ ჭელიძემ დიდი წარმატებით შეასრულა 10 ნაწილი ოლივიე მესიანის საფორტეპიანო ციკლიდან — „20 მზერა ყრმა იესოზე“). ეთერ მაგალობლიშვილის პედაგოგიური მეთოდების და დიდი ცოდნის კვალი ნათლად დაეტყო მის საორგანო კლასში გაერთიანებულ სხვადასხვა სპეციალობის სტუდენტებსაც. მისი სწავლების მეთოდით განხორციელდა მუსიკოსის ჩამოსაყა-

ლიბებლად განსაკუთრებით რთული და აუცილებელი პროცესი: სტუდენტები არა მხოლოდ სამემსრულებლო უნარ-ჩვევებს ითვისებდნენ, არამედ თანდათან ერევოდნენ მუსიკალურად აზროვნებას.

ეთერ მაგალობლიშვილი 1986 (სოფალ კისისხევი).

წლების მანძილზე უფროსი თაობის ორგანისტების გვერდით იდგა ჩვენი ორი მეგობარი, ორგანისტთა კლასის ნიჭიერი წარმომადგენლები, სულიერად და ხორციელად შემკული ორი ახალგაზრდა ქალი, რომლებმაც ნაადრევად დატოვეს დედამინა და ორგანი. ნესტან ბაქრაძე და ნანა რუხაძე... ისინი ჩვენ ნალვლიან მოგონებად იქცნენ...

ფართო საზოგადოებისათვის უცნობია, თუ როგორ იკვალავდა გზას საქართველოში საკრავთა მეფედ წოდებულ ორგანზე სწავლების პროცესი, რა გადახდა

თავს მის მცველსა და ამ საკრავზე უზომოდ შეყვარებულ მუსიკოსს და პედაგოგს — ეთერ მგალობლიშვილს. გასული საუკუნის 70-იან წლებში საკონცერტო დარბაზში, სადაც ორგანი დაიდგა, ყოველდღიურად გადიოდნენ რეპეტიციებს სახელმწიფო სიმფონიური ორ-

ეთერ მგალობლიშვილი ორგანზე უკრავს.

კესტრი, საოპერო სტუდიის მსახიობები, მოგვიანებით კი იქაურობას რადიო-ტელევიზიის ორკესტრიც დაემატა. ტარდებოდა რეპეტიციები, ჩანერები და ა.შ. ტრადიციისამებრ, საღამოობით იმართებოდა სპექტაკლი ან კონცერტი. ორგანზე სამეცადინოდ სტუდენტებისა და ეთერ მგალობლიშვილისათვის (სოლისტისათვის), გამოიყო დღეში 4 საათი, რომელიც მალე 2 საათამდე შემცირდა. ამ პირობებში ორგანზე დაკვრის სწავლება ისევ ეთერ მგალობლიშვილს თუ ხელეწიფებოდა. პაცივი უნდა მივაგო სტუდენტებსაც, რომლებიც უმეტეს

შემთხვევაში პროგრამის მოსამზადებლად სპექტაკლის შემდეგ, მთელი ღამით რჩებოდნენ დარბაზში სამეცადინოდ. ასეთი რეჟიმი ათწლეულობით გაგრძელდა. ხშირად მიდიქრია: რა შედეგებს მიაღწევდნენ სხვა სპეციალობის (ფორტეპიანო, ვიოლინო...) პედაგოგები და სტუდენტები, საკრავზე სამეცადინოდ დღეში მხოლოდ ნახევარი საათი რომ ჰქონოდათ? მითუმეტეს მაშინ, თუ ეს დროც არ მიეცემოდათ! ორგანის შესახებ სასაუბროდ, თეორიული და ისტორიული ინფორმაციის მისაწოდებლად და ფირფიტებზე ჩანერილი საორგანო მუსიკის მოსასმენად ქალბატონი ეთერი სახლში გვიბარებდა. ძალიან ვცდილობდით, რომ კონცერტზე დაკვრის უფლება დაგვემსახურებინა. ქალბატონ ეთერის ძალისხმევით შესაძლებელი გახდა საორგანო კლასის სტუდენტთა კონცერტის გამართვა. პირველი მნიშვნელოვანი გამარჯვება იყო დიდი ფრანგი კომპოზიტორის, ოლივიე მესიანის დაბადებიდან 60 წლისთავისადმი მიძღვნილი კონცერტი. ამ მოვლენამ წარმოაჩინა ეთერ მგალობლიშვილის იშვიათი პედაგოგიური ნიჭი. მისი ყოველი შენიშვნა იყო უზუსტესი, რომლის შესასრულებლადაც უაღრესად ლაკონური და შესასრულებლად მოსახერხებელი მეთოდური მითითება გვეძლეოდა. შეცდომების დაშვების დრო არ გვქონდა, ყოველი წუთი რაციონალურად უნდა გამოგვეყენებინა! ბოლოს დადგა ეს ბედნიერი დღეც, რომელსაც ყველანი უდიდესი მღელვარებით ველოდით. 1968 წელს შესრულდა ოლივიე მესიანის გენიალური ნაწარმოები — 9 მედიტაცია ორგანისათვის „დაბადება უფლისა ჩვენისა“. 7 მედიტაციას ასრულებდა 5 სტუდენტი: ნანა რუხაძე, ნაზი რევაზიშვილი, ქეთევან გოგოლაძე, გრიგორი მეშველიშვილი და ვანდიკ პეტროსიანი. მე-3 და მე-9 მედიტაციას თავად ეთერ მგალობლიშვილი უკრავდა. სცენაზე სტუდენტები ისხდნენ ორგანთან დიაგონალურად განლაგებულ სკამებზე. მრგვალ მაგიდაზე ლარნაკში ეწყო 5 მიხაკი. ტექსტს კითხულობდნენ საქართველოს რადიომაუწყებლობისა და ტელევიზიის დიქტორი თინა მგალობლიშვილი და მსახიობი ნოდარ მგალობლიშვილი. კონცერტს ძალიან დიდი წარმატება ხვდა წილად; გაშუქდა საქართველოს რადიო-ტელევიზიის გადაცემებში და პრესაში. წარმატებით და-

იმედებულები ვეშადადებოდით ახალი კონცერტისთვის, ამჯერად ი. ს. ბახის დაბადების დღის აღსანიშნავად... 1970 წელს საორგანო კლასის სტუდენტებმა (ნაზი რე-ვაზიშვილი, ქეთევან გოგოლაძე, ნანა რუხაძე, გრიგოლ მეშველიშვილი) ორკესტრთან ერთად (დირიჟორი ბაქარია ხუროძე) შეასრულეს გ. ფ. ჰენდელის საორგანო კონცერტები.

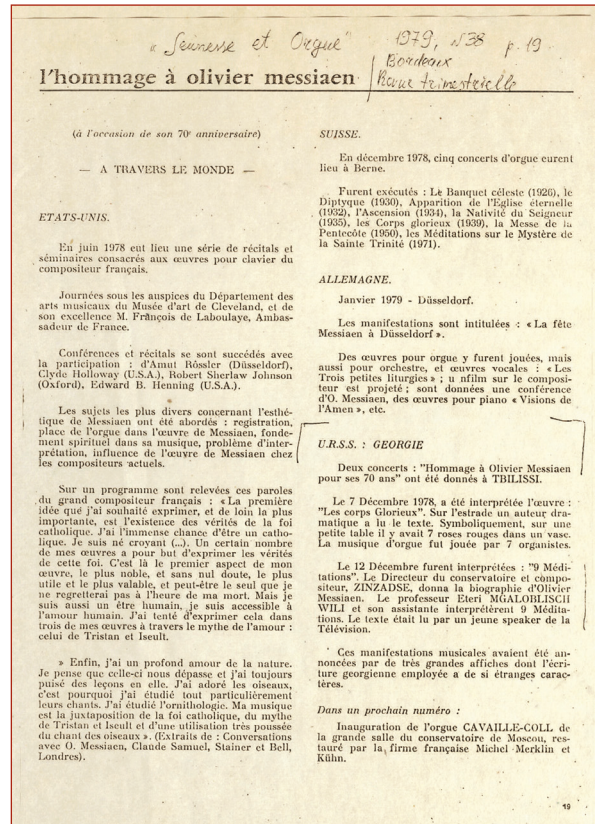
1978 წელს ოლივიე მესიანის 70 წლის იუბილესთან დაკავშირებით თბილისის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში გამართულ საორგანო კონცერტს გამოხმაურება მოჰყვა საფრანგეთის პრესაში, კერძოდ ჟურნალში „ახალგაზრდობა და ორგანი“ („Jeunesse et Orgue“ 1979 №38). წერილი იწყებოდა, რომ — „თბილისში გაიმართა ოლივიე მესიანის დაბადებიდან 70 წლისთავისადმი მიძღვნილი 2 კონცერტი. 7 დეკემბერს საორგანო კლასის სტუდენტებმა და სტაჟიორებმა: ცისანა დოლიძემ, მარინე ხატიაშვილმა (შუმანმა), ნანა რუხაძემ და გრიგორი მეშველიშვილმა (ხელმძღვანელი — რესპუბლიკის დამსახურებული არტისტი, კონსერვატორიის პროფესორი ეთერ მგალობლიშვილი) შეასრულეს ო. მესიანის საორგანო ციკლი 7 ხილვა „დიდებული სხეულები“; ტექსტს კითხულობდა თეატრალური ინსტიტუტის სტუდენტი ლევან უჩანეიშვილი. ხოლო 11 დეკემბერს საქართველოს ფილარმონიის სოლისტმა ნანა რუხაძემ და ეთერ მგალობლიშვილმა დაუკრეს 9 მედიტაცია „დაბადება უფლისა ჩუენისა“. ტექსტს კითხულობდა საქართველოს რადიომაუწყებლობისა და ტელევიზიის დიქტორი თინა მგალობლიშვილი. შესავალი სიტყვით ო. მესიანის შემოქმედების შესახებ გამოვიდნენ კონსერვატორიის რექტორი, რესპუბლიკის სახალხო არტისტი სულხან ცინცაძე და ეთერ მგალობლიშვილი.

სკენაზე, მრგვალ მაგიდაზე, სიმბოლური 7 ნითელი ვარდით იდგა ლარნაკი... ქართული საორგანო კლასი არა მარტო დაუღალავი პროპაგანდისტია, არამედ საბჭოთა კავშირში პირველი შემსრულებელიც თანამედროვე ფრანგ კომპოზიტორთა საორგანო მუსიკისა და განსაკუთრებით ო. მესიანის ქმნილებებისა. სხვადასხვა წლებში სტუდენტებმა შეასრულეს ო. მესიანის ყველა საორგანო ციკლი:

1968 წელი — 9 მედიტაცია „დაბადება უფლისა ჩუენისა“.

1972 წელი — 7 ხილვა „დიდებული სხეულები“.

1973 წელი — 4 სიმფონიური მედიტაცია „ამაღლები“.

ფრანგული ფრანგული ჟურნალიდან „Jeunesse et Orgue“, 1979 №38 (საბჭოთა თბილისში ო. მესიანისადმი მიძღვნილი კონცერტის შესახებ).

1974 წელი — მესა წმინდა სამების დღესასწაულზე. ქართველმა ორგანისტებმა თავისი ღრმა მონივნება ო. მესიანის წინაშე სრულად გამოხატეს მისივე დიდებული მუსიკით“.

ბახს და მესიანს კი ვუხდით დაბადების დღეებს, მაგრამ საორგანო კლასის და თვით ორგანის ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი რეჟიმის (ტენიანობა, სანიტარული ნორმები და სხვ.) შენარჩუნება უფრო და უფრო გვიძნელდებოდა. ქალბატონი ეთერი 1965 წლიდან სტუდენტებთან ერთად რეგულარულად მიმართავდა

თხოვნით კონსერვატორიის დირექციას და საქართველოს კულტურის სამინისტროს. შემდეგ რეგულარულად ვისხედით სხვადასხვა მოსაცდელ ოთახებში. ყოველი განცხადება იწყებოდა შედარებით იოლი თხოვნით: რომ დაძლავებულს სცენა სველი ტილოთი გაენმინდა (ან დაგვისას დაენამა იატაკი). რადგანაც ეს პროცესი სწორედ მაშინ მიმდინარეობდა, როდესაც

ეთერ მგალობლიშვილი მონაწილესთან ერთად.

ჩვენ ვმეცადინეობდით, დაკვრის პროცესში შპილტში და ორგანის მილები მტვრით ივსებოდა (ჩვენს სასუნთქ გზებს არ დავეძებდით). პარალელურად მუშები დღეში 2-ჯერ ამზადებდნენ სცენას: ე. წ. საორკესტრო ორმოს „უხმაუროდ“ ხან ახურავდნენ და ხანაც ახდიდნენ ხოლმე მტვრიან ფიცრებს.... **განცხადების მთავარი მოთხოვნა უცვლელი იყო: სამეცადინოდ მცირე ზომის ორგანის (პოზიტივის) შეძენა.** გარკვეული წლების შემდეგ მთავრობამ მართლაც გამოყო თანხა, მაგრამ იმდროინდელი კულტურის სამინისტროს მესვეურებმა ერთადერთი პროფესიონალის, პროფესორ ეთერ მგალობლიშვილის კონსულტაციის გარეშე შეიძინეს ჩეხური ფირმის (Riger-Closs) ორი ორგანი; ამათგან უფრო დიდი ორგანი — ქ. ცხინვალის საოლქო კომიტეტის სააქტო დარბაზში დადგეს. ზომით უფრო პატარა

(თბილისის კონსერვატორიისათვის განკუთვნილი), ჩეხოსლოვაკიის მიღწევათა გამოფენაზე წარმოდგენილი საჩვენებელი ექსპონატი აღმოჩნდა. როგორც მალევე გაირკვა, პროფესიული სამუსიკო სწავლებისათვის ორგანი გამოუსადეგარი აღმოჩნდა; ხარვეზიანი საკრავის ღირებულება არ შეესაბამებოდა გადახდილ თანხას. მოგვიანებით ცნობილი გახდა, რომ აღნიშნულ სავაჭრო გარიგებაში ამ ორგანისათვის განკუთვნილი თანხის ნაწილი გუდაურში თოვლის სანმენდი (თუ სატკეპნი) მანქანებისათვის გამოიყენეს. ქალბატონ ეთერ მგალობლიშვილს ვერც კი გაუბედეს ორგანის მიღებაზე ხელის მოსაწერად მიწვევა (მე გამიბედეს, მაგრამ უარი მიიღეს; თუმცა ერთი სხვა — მაინც დაითანხმეს...). მერე ეს ორგანი კონსერვატორიის საგამოფენო ექსპონატი გახდა (ვიდრე ძალიან არ შეუშალა ხელი ადმინისტრაციას).

მოგვიანებით სამოქალაქო ომად წოდებულმა სამხედრო გადატრიალებამ „ნათელი კვალი“ დატოვა ჩვენს საორგანო ყოფაზე: 1992 წლიდან საკონცერტო დარბაზიდან გაქრა სკამები, უშუალოდ ორგანს (სარემონტო სამუშაოების საბაბით) ჩამოფარებული ჰქონდა სქელი ტილო (სკამებთან ერთად გაქრა ხელფასი, საკვები, გათბობა, ყველაფერს კანტი-კუნტად სროლის ხმაჟ ერთვოდა...). 1998 წლის შემოდგომაზე დარბაზმა ფაქტობრივად ფუნქციონირება შეწყვიტა. ქალბატონი ეთერი აგრძელებდა ფარდის უკან მეცადინეობას და ხანდახან გვასმენინებდა ახალ ნაწარმოებებს! ერთ-ერთ ასეთ „კონცერტზე“ მონვეული ბატონი გიზი ამირეჯიბი პირდაპირ იატაკზე დანყობილ ჩანთებზე მოთავსდა, კიდევ რამდენიმე მსმენელმა კი იატაკზე ჩაიშრებლა. სქელი ფარდის მიღმა ისმოდა გენიალური მუსიკა, ჟღერდა იშვიათი გემოვნებით შერჩეული რეგისტრები, დახვეწილი ფრაზები... დიდი მასეტროს ოსტატობა სამუდამოდ ჩარჩა ჩვენს მესხიერებაში. თვით ეს უცნაური გარემოცვაჟ კი ზღაპრულად გვეჩვენებოდა... ასე მიდიოდა წლები. ქალბატონი ეთერი ტრადიციისამებრ ფეხით ამოივლიდა ხოლმე ჩუბინაშვილის ქუჩიდან — პლესანოვზე, შემდეგ ელბაქიძის აღმართს და ბოლოს დიდი დარბაზის კიბეებს. მეცადინეობის შემდეგ კმაყოფილი ბრუნდებოდა სახლში. საკრავთან

კონტაქტი იყო მისი ცხოვრების ძირითადი ღერძი, რომლის ირგვლივაც უფერულად ტრიალებდა ყველაფერი. თუ პროფესორი ეთერ მაგალობლიშვილი ჩათვლიდა, რომ სტუდენტს სათანადო რაოდენობის საორგანო ლიტერატურა ჰქონდა გავლილი და ხელწინებოდა საგამოცდო პროგრამის დაძლევა, მაშინ დიპლომის მისაღებად მისცემდა რეკომენდაციას სახელმწიფო გამოცდაზე გასასვლელად. 1992 წლამდე გამოცდას იბარებდა კომისია, რომლის თავმჯდომარეც მოსკოვიდან იყო მონვეული (პირველი ასეთი გამოცდა 1969 წელს ჩააბარეს ქ. გოგოლაძემ და ნ. რუხაძემ). კონსერვატორიის დამთავრების შემდეგ ორგანისტები საერთოდ სამეცადინო დროის გარეშე რჩებოდნენ. მიუხედავად ამისა, ნანა რუხაძე — როგორც ფილარმონიის სოლისტი, წარმატებულ საკონცერტო მოღვაწეობას ეწეოდა. თანდათან გაჩნდნენ კურსდამთავრებული ორგანისტები (ნ. რევაზიშვილი, ლ. რუხაძე, ც.დოლიძე, გ.შილაკაძე, მ. ხატიშვილი-შუმანი, მ. უბილავა, და სხვა); ასპირანტი (ნ. ბაქრაძე), მაგისტრები (ლ. ბაიდოშვილი, ე. სანიკიძე, მ. ტაბატაძე). პროფესორ ეთერ მაგალობლიშვილის მონაწილეობით წლების მანძილზე წარმატებით მოღვაწეობდნენ (და მოღვაწეობენ) საქართველოში და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში (გ. კონიაევი, ს. გიგინეიშვილი, მ. ლაფაური, ქ. გოგოლაძე, ი. დადიანი, გ. მეშველიშვილი, ვ. პეტროსიანი, ნ. ჭოხონელიძე და სხვა). 2000 წელს პროფესორ ეთერ მაგალობლიშვილის ინიციატივით და ხელმძღვანელობით შეიქმნა კამერული ანსამბლი, რომლის წევრებიც იყვნენ ახალგაზრდა დირიჟორები და სხვადასხვა საკრავზე შემსრულებლები. ორგანის პარტიას ასრულებდა ეთერ მაგალობლიშვილის სტუდენტი — ლია ბაიდოშვილი. ანსამბლმა არსებობის 5 წლის მანძილზე შეასრულა უნიკალური კამერულ-ინსტრუმენტული ნაწარმოებები: კანტატები, ტრიო-სონატები, ორატორიები (კონსერვატორიის სტუდენტთა გუნდთან ერთად). აღნიშნული ნაწარმოებების უმრავლესობა პირველად შესრულდა საქართველოში. 2004 წელს ლია ბაიდოშვილს მიენიჭა მაგისტრის ხარისხი. შემდეგი 2 წელი ქალბატონ ეთერის კლასში იყო სტაჟიორად. 2003-2004 წლებში მან პარიზში გაიარა საზაფხულო აკადემიის სრული კურსი პროფესორების:

ტ. პენინის, ჟ. გიიუს და ტ. ვისლის ხელმძღვანელობით. 2003-2006 წლებში ლია ბაიდოშვილმა სოლო-კონცერტები გამართა პარიზში, მოსკოვში, სუზდალში, თბილისში — ეთერ მაგალობლიშვილთან ერთად. 2013 წლიდან იგი ორგანის კლასის მიწვეული მასწავლებელია თბილისის კონსერვატორიაში. 2017 წლის 9 აპრილს ლია ბაიდოშვილმა თავისი საავტორო პროექტის

პროგრამები (მხიჯა ნაწილი)

(„საათი ორგანთან“) ფარგლებში ჩაატარა ლია ლექცია-კონცერტი. მისი სტუდენტები დიდი მონდობით ასრულებდნენ მრავალფეროვან საორგანო რეპერტუარს. კონცერტმა საორგანო მუსიკის თავყვანისმცემლების დიდი მოწონება დაიმსახურა. ქალბატონი ეთერის საორგანო კლასის ტრადიციები კვლავაც გრძელდება!

დიდ მუსიკოსს, პირველ ქართველ ორგანისტსა და პედაგოგს ქალბატონ ეთერ მაგალობლიშვილს ჯანმრთელობას და ხანგრძლივ სიცოცხლეს ვუსურვებთ.

„მუსიკოლოგიის გამოწვევები და პერსპექტივები“

თბილისის მეორე საერთაშორისო მუსიკოლოგიური კონფერენცია

ნანა კასია

2017 წლის 7-9 აპრილს თბილისის ვანო სარაჯიშვილის სახელმწიფო კონსერვატორიაში ჩატარდა თბილისის მეორე საერთაშორისო მუსიკოლოგიური კონფერენცია — „მუსიკოლოგიის გამოწვევები და პერსპექტივები“. კონსერვატორიის დაარსებიდან 100 წლის იუბილეს სამეცნიერო კონფერენცია — ბიენალემ განსაკუთრებული ელფერი საინტერესო თემატიკითა და აქტუალური მუსიკოლოგიური პრობლემების გაშუქებით შესძინა. კონფერენციის ორგანიზატორებმა — სამეცნიერო კვლევების დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა, ასოცირებულმა პროფესორმა მარიკა ნადარეიშვილმა, საერთაშორისო ურთერთებობების დეპარტამენტის ხელმძღვანელმა ასოცირებულმა პროფესორმა ნანა შარიქაძემ, მონაწილეებს თანამედროვე მუსიკოლოგიის უმთავრესი პრობლემების განხილვის საინტერესო რაკურსი შესთავაზეს: მუსიკოლოგიის პერსპექტივა გლობალიზაციის ეპოქაში, რომელიც საინტერესო აღმოჩნდა არა მხოლოდ მუსიკოლოგებისთვის, არამედ, კომპოზიტორების, სოციოლოგებისა და პედაგოგებისთვის. მუსიკის თეორიის, მუსიკის ისტორიის, ეთნომუსიკოლოგიის, საეკლესიო მუსიკის, სამემსრულებლო ხელოვნების ისტორიისა და თეორიის, სამუსიკო პედაგოგიკის საკითხების მკვლევრებმა მუსიკალური და კულტურული იდენტობის საკითხი სხვადასხვაგვარად გააშუქეს. შესაბამისად, წლევეანდელ კონფერენციაზე მონაწილეთა სპექტრი გაფართოვდა. როგორც კონსერვატორიის რექტორი ბატონი რეზო კიკნაძე წერს, კონფერენციის სადისკუსიო პათოსი მთავარ კითხვაში გამოიხატა „საზღვრებით თუ საზღვრებს გარეშე?“

აღსანიშნავია კონფერენციის გეოგრაფიული არეალის მრავალფეროვნება: საქართველო, იაპონია, რუ-

ლუდმილა კაზანსევა

სეთი, მექსიკა/პოლონეთი, გერმანია/საბერძნეთი, აშშ, ლიტვა, ესტონეთი. კონფერენციის ფარგლებში საინტერესო ლექციები, ვორქშოპები და მასტერკლასები ჩატარეს მოწვეულმა პროფესორებმა: დოქტორმა მანოლის (ემანუელ) ვლიტაკისმა — ვორქშოფი კომპოზიციაში; დოქტორმა რიმა პოვილიონიენემ ლექცია თემაზე: „მუსიკა და მათემატიკა: მილენიუმის დიალოგი“; დოქტორმა ლუდმილა კაზანსევამ წაიკითხა ლექცია „მუსიკალურ ინტონაციასა და მის თვისებებზე“.

დინამიურად იყო დაგეგმილი კონფერენციის პროგრამა: პლენარული სესიები ორ პარალელურ აუდიტორიაში მიმდინარეობდა. თითოეული პლენარული სესიის მოდერატორები, მომხსენებლები და აუდიტორია აქტიურად იყო ჩართული კორექტულ და კოლეგიალურ დისკუსიებში, რომელიც უმეტესად არ გამორიცხავდა მწვავე დებატებს. დოქტორი **ლუდმილა კაზანსევა**, ასტრახანის კონსერვატორიის და ვოლგოგრადის ხელოვნებისა და კულტურის ინსტიტუტის მუსიკის ისტორიისა და თეორი-

ის კათედრის პროფესორი წერს:

„როგორც ხშირად ხდება თბილისის კონფერენციამ მიიზიდა შემოქმედებითად მუდმივად ახალი სამეცნიერო ძიებების პროცესში მყოფი ადამიანები, რომლებიც გულმხრუვალედ უზიარებენ ერთმანეთს არამარტო თავიანთ მიგნებებს, არამედ ვარაუდებს, ჰიპოთეზებსა და მოსაზრებებს. განსაკუთრებით მინდა აღვნიშნო კონფერენციის პოზიტიური გარემო — ერთს მხრივ, აუდიტორიაში სიმშვიდე სუფევდა, რომელიც მეორეს მხრივ, არ გამოირიცხავდა სერიოზულ, პრინციპულ და პროფესიულ დისკუსიებს. თითოეული მონაწილე განსაკუთრებული ყურადღებითა და ინტერესით ისმინებოდა, რამაც მოხსენების ბოლოს დასმული შეკითხვების სიმრავლე მოწმობდა, რაც ხშირად არცთუ დიდ, მაგრამ კონსტრუქციულ დისკუსიაში გადაიზრდებოდა და შესვენებების დროსაც გრძელდებოდა“.

კონფერენციის ფარგლებში დაგეგმილი იყო მრგვალი მაგიდა, რომლის სპიკერები იყვნენ: რუსუდან ნურნუშია (საქართველო), მარინა ქავთარაძე (საქართველო), ნინო ბარკალაია (რუსეთი), მანოლის ვლიტაკისი (გერმანია) და მარიკა ნადარეიშვილი (საქართველო). მრგვალი მაგიდის სადიკუსიო თემა მუსიკოლოგიის პერსპექტივებს მიეძღვნა. სხვადასხვა თაობის მკვლევრები და მეცნიერები მსჯელობდნენ იმ არსებულ ვითარებაზე, პერსპექტივებზე და გამოწვევებზე, რომელიც დღეს მუსიკოლოგიას აქვს. საფუძვლიანად იყო განხილული გერმანული, რუსული, ამერიკული, ქართული, ზოგადად აღმოსავლეთ და დასავლეთ ევროპული მუსიკოლოგიური სკოლების მიდგომები, ნოვაციები, მწვავე და ისვა საკითხი, ერთის მხრივ, ტრადიციული მიდგომების მნიშვნელობაზე, მეორეს მხრივ, ნოვატორული ხედვების აუცილებლობაზე, ხოლო ახალგაზრდა მკვლევრებმა 21-ე საუკუნის გადმოსახედიდან მუსიკოლოგიის მომავალი მის ინტერდისციპლნარულობაში დაინახეს.

იუჯი ნუმანო — ტოჰო-გაკენის მუსიკის სკოლის პროფესორმა გავიზიარა შთაბეჭდილება:

„მონაწილეობა მიმიღია სხვადასხვა საერთაშორისო კონფერენციებში, მაგრამ თბილისის მეორე საერთაშორისო კონფერენცია მათგან განსხვავებული იყო. პირველ რიგში გამოვყოფდი კონფერენციის სათაურს „მუსიკოლოგიის გამოწვევები და პერსპექტივები“, რომელიც

მედიც მრავლის მომცველი და დიდი იმპულსის მომცემი იყო. თითოეული მონაწილე საკუთარ მოხსენებებს წარმოადგენდა და ამავდროულად ძალიან სერიოზულ ინტერაქტივში იყო კონფერენციის სხვა მონაწილეებთან. შედეგად მე მექონდა შესაძლებლობა გავცნობოდი (და მეგრძნო) სხვადასხვა ტიპის მუსიკოლოგიურ მიდგომებსა და კვლევებს. განსაკუთრებით საინტერესო იყო კულტურული პროგრამა, რომელიც ვფიქრობ, აუცილებელია ინტერნაციონალური სამეცნიერო წრეების დაახლოებისთვის. კონფერენციაზე ორგანიზატორებმა მაქსიმალურად კომფორტული და ინტელექტუალური გარემო

იუჯი ნუმანო

შექმნეს უცხოელი მონაწილეებისთვის, რისთვისაც მადლობას ვუხდით ორგანიზატორებს“.

კონფერენციის ფარგლებში ჩატარდა კონცერტი, რომლის ხელმძღვანელი ასოცირებული პროფესორი, პიანისტი ნინო ჟვანია გახლდათ. კონცერტზე ნათლად გამოჩნდა თბილისის კონსერვატორიის თანამედროვე საშემსრულებლო პოტენციალი — მონაწილეები კონსერვატორიის კურსდამთვრებულები, პროფესორები, სტუდენტები და კონსერვატორიასთან არსებული სამუსიკო სემინარიის მოსწავლეები იყვნენ. აუდიტორია ბუნებრივად გახდა კონფერენციის დასკვნითი საღამოს თბილი გარემოს თანაზიარი, რაც დასამახსოვრებელი იყო როგორც უცხოელი, ისე ქართველი მსმენელისთვის.

„ვეძებდი შესაძლებლობას მონაწილეობა მიმეღო საერთაშორისო კონფერენციაში და წარმედგინა ჩემი კვლევა კოლეგებისათვის, ვყოფილიყავი ინტერაქციაში და გამეზიარებინა ჩემი იდეები მუსიკოსებისა და მეცნი-

დინა ლენსლერი

ერებისთვის მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებიდან. თბილისის მეორე საერთაშორისო მუსიკოლოგიური კონფერენციის ინტერდისციპლინარულმა რაკურსმა ამის შესაძლებლობა მომცა. და კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი, მომცა შესაძლებლობა გამეცნო ქართველი მუსიკოლოგებისა და კომპოზიტორების საინტერესო ჯგუფი.

კონფერენციის საორგანიზაციო ჯგუფი იყო გასაცარი. ვინაიდან წარმოდგენა და ინფორმაცია მქონდა ქართულ კულტურაზე, ჩემთვის არ ყოფილა მოულოდნელობა ის თბილისი, კეთილშობილური და პოზიტიური გარემო კონფერენციის ორგანიზატორებმა და მონაწილეებმა რომ შექმნეს. მაგრამ გაოცებული ვიყავი ისეთი საორგანიზაციო დეტალების სრულყოფით, როგორიცაა პროგრამის და ბუკლეტის ხარისხი, უცხოელი მონაწილეებისთვის შექმნილი მაქსიმალურად კომფორტული

გარემო, შესანიშნავი ტექნიკური მხარდაჭერა, კულტურული პროგრამა, რაც მთლიანობაში კონფერენციის მაღალ ხარისხს ქმნის. და ყოველივე ეს იმ რთული ეკონომიკური პირობების გათვალისწინებით, რაც დღესდღეობით საქართველოში არის. აღნიშვნის ღირსია ის ფაქტიც, რომ მიუხედავად მძიმე ეკონომიკური თუ პოლიტიკური სიტუაციისა. საქართველოში იციან თავიანთი კულტურული მემკვიდრეობის, მდიდარი ისტორიისა და მუსიკალური ტრადიციების ფასი. იშვიათად მინახავს მუსიკოლოგიურ კვლევებში ასეთი ინტენსიურობით გამოუტანათ საკითხები საკუთარი კულტურის იდენტობაზე.

განსაკუთრებული შთაბეჭდილება დატოვებს ჩემზე ქართველმა მკვლევარებმა, რომლებიც უნიკალურად ახდენენ არსებული ტრადიციული ცოდნისა (რომელიც უმეტესწილად საბჭოთა კავშირის დროს ჩამოყალიბდა) და თანამედროვე ევროპული თუ ამერიკული დისკურსის შეთავსებას. მე, როგორც რუსულ-ამერიკული სამეცნიერო სკოლის წარმომადგენელი ვიზარებ ამ ინტელექტუალურ და საგანმანათლებლო დუალიზმს. საკუთრივ ჩემი სამეცნიერო ინტერესებიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით საინტერესო იყო ჩემთვის ქეთევან ბოლაშვილის, მარიკა ნადარეიშვილის, ნინო ჟვანიასა და ეკა ჭაბაშვილის იდეები. ყოველი პრეზენტაციიდან შევიმეცნე რაღაც ახალი. ვგრძნობ, რომ შევიძინე ახალი მეგობრები და თანამოაზრეები თბილისში. გავუზიარებ ჩემს შთაბეჭდილებებს კოლეგებს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში, რათა ყველამ ნახოს და შეიგრძნოს ქართული არტისტული სულისა და მუსიკალური კულტურის ძალა, – ნერს **დინა ლენსლერი** (კოლუმბუსი (ოჰაიოს) უნივერსიტეტის მუსიკის თეორიის და კომპოზიციის მმართველის პროფესორი).

თბილისის მეორე საერთაშორისო კონფერენციამ კიდევ ერთხელ დაგვანახა, რომ ქართულ მუსიკოლოგიას დიდი პოტენციალი აქვს და ამ პოტენციალის რეალიზებისთვის აუცილებელია ევროპულ, ამერიკულ, რუსულ და აზიურ მუსიკოლოგიურ სკოლებთან ინტერაქტივი, იმ ტრადიციულ ცოდნასა და გამოცდილებაზე დაყრდნობით, რომელიც ძალიან მყარ საფუძველს ქმნის და გვაძლევს შესაძლებლობას ვიყოთ აბსოლუტურად ღია ნებისმიერი ნოვატორული სამეცნიერო გამოწვევებისა და ნოვაციებისთვის.

მეორე საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილეები და ორგანიზატორები

რაც დაჰინახე მასში...

რუსუდან ქუთათელაძე

გარდაიცვალა მანანა ხეთისიაშვილი... მუსიკისმცოდნე, პედაგოგი, მეცნიერი-მკვლევარი, „შეხვეტილიანის“ — ევროპული პასიონის ქართული ანალოგის, მისი უძველესი სახეობის აღმოჩენი, თვითნასწავლი მხატვარი, ავთო ვარაზის თანამეცხედრე, მისი სამი შვილის დედა... ერთი ცხოვრებისათვის, ვგონებ, სავსებით საკმარია, თუმცა...

ამ მწირი ბიოგრაფიული მონაცემების მიღმა რჩება საოცარი შინაარსის ცხოვრება, ტკივილიანი, ძიებითა და მიღწევებით მდიდარი, ტკბილ-მწარე... მითქვამს მისთვის — ამართლებ შენს გვარს, იშვიათად მეგულება ადამიანი, აგრერიგ ესწრაფვოდეს გვარის შესატყვისობას (იგივე, თურმე, ავთოსაც უთქვამს ბევრჯერ). ლამის არამეცნიერო ხარ, ღვთის შვილი, მოლოზანი... მართლაც ღვთისშვილივით, ჭეშმარიტი მოლოზანივით იცხოვრა. სიცოცხლის ბოლო 40 წელი (იქნებ მეტიც) მარტვილობაში გაატარა, მარხულობის ხანი რა სათქმელია, მისი თითქმის მთელი ამ დროის ცხოვრება მარხვა იყო, უფრო სწორედ კი ლამის შიმშილი. როგორ უძლებდა, განა თვეები, წლები, პურიტა და წყლით გაეტანა თავი... ერთმა კოლეგამ, გულისტკივილით რომ გამოეთხოვა ფეისბუქში, დაწერა, — „არაორდინარული პიროვნება იყო. იცხოვრა ისე, როგორც უნდოდა“-ო. გააჩნდა კი სხვა გზა?! თუმცა ამ სიტყვებშიც არის სიმართლის მარცვალი. სხვაგვარად ცხოვრება არც უსურვია... მახსოვს, ერთხელ, დარცხვენით 5 ლარი მასესხეო, მთხოვა. „კი, მაგრამ, გუშინ აკი მითხარი, ხელფასამდე 10 ლარი მრჩება, მეტი რად მჭიდებო“. მიპასუხა: „შინ რომ ვბრუნდებოდი, მიწისქვეშა გადასასვლელში შოსტაკოვიჩის პარტიტურას წავაწყდი, როგორ შემეძლო ასეთი შანსი ხელიდან გამეშვა, ვიყიდე. თან ქარი სანოტო ფურცლებს ისე საცოდვად

ავთო ვარაზი. მანანა ხალით. 1964

აფრიალებდა, შემეცოდა...“. „შევაჭრებოდი, ეგებ გზის ფული მაინც მოგეტოვებინა?!“-მეთქი. „აბა როგორ, შოსტაკოვიჩი 10 ლარის ღირსი აღარ არის?!“-ო. ვერ შეეკამათებოდი... არჩევანს შიმშილსა და შოსტაკოვიჩის პარტიტურისდაგვარ განძს შორის უყოყმანოდ აკეთებდა... ამგვარ პრინციპთა მიმდევარი მუსიკისმ-

ცოდნე ჩემს ირგვლივ არავინ მეგულება. კიდევ ერთი ეპიზოდი. უფულობის ერთ-ერთი პიკის დროს გადაუწყვეტია ახლობელთან სესხის სათხოვნად მისვლა. „ვი-საუბრეთ. როგორც იქნა ამოვდერლე ჩემი სათხოვარი: ისეთი დრო დადგა, ზოგჯერ 20 თეთრიც არ გამაჩნია, სამსახურში წასასვლელად-მეთქი“. „აბა, დასთანხმებია ახლობელი ქალბატონი. აი, ჩვენც ეხლა ვემზადებით, ამერიკაში ჩემი შვილიშვილი ქორწინდება. ხომ უნდა დავესწროთ ოჯახის წევრები, ბილეთები შევუკვეთოთ, საჩუქრები გავამზადეთ. რა ძვირი ჯდება ეს ყველაფერი“-ო. „ხმას რაღას ამოვიღებდი, იმათ ხარჯთან ჩემი ოცი თეთრი რა მოსატანი იყო... ფეხით დავადექი უკან გზას...“-ო, მიაშმო. რა გაეწყობა, ასეა, როცა გსურს „იციხოვრო ისე, როგორც გინდა...“ დედისერთა ქალიშვილის, ფუფუნებაში ნალოლიავე ცხოვრებას, ავთო ვარაზთან სიახლოვე ამჯობინა და არც არასდროს უნანია. უნანია კი არა, დარჩენილი სიცოცხლე მისი მეგვიდრეობის დაბინავებას შეაღია, ძეგლად დაუდგა ალბომი, რომლის არქიტექტონიკული გააზრების, ნამუშევრების სიმბოლური მიმდევრობით განთავსებისა თუ შინაარსობრივი უნიკალობის თვალსაზრისით სხვა ალბომი ჩვენს სინამდვილეში არსად შემხვედრია. ავთოს სურათებს ჰყიდდაო, კიკხაზდნენ. მართალია, ჰყიდდა! მხოლოდ იმიტომ კი არა, უფულობა მუდმივ მეგზურად რომ ჩასაფრებოდა, არა, სწამდა, ამ ნამუშევრებს ჯობდა აშშ-ს ნორტონ დოჯისა და ზიმერლის, ნიუ-იორკის მოდერნ არტის, საბერძნეთის კოსტაკისისა თუ სხვა პრესტიჟულ საგამოფენო გალერეების, საქართველოს ეროვნული, ქუთაისის, ცაგერის თუ სხვა მუზეუმების, ლონდონში, მოსკოვში, პარიზში, ერევანში, თბილისში... კერძო კოლექციების კედლები დაემშვენებინათ, სხვა მრავალ ნამუშევართა მსგავსად დაკარგვას გადარჩენილიყვნენ და არა მის ღატაკ ბინაში დასდებოდა მიწინაყების ფერფლი...

არ მახსოვს, ზუსტად როდის გავიცანი. ჩემი სტუდენტობის ადრეული ხანით დანაყნებული ერთად მოვდიოდით. ერთი მოძღვარი გვყავდა — ბატონი ლადო დონაძე. მასთან ინდივიდუალურ მეცადინეობაზე მისუ-

ლები ხშირად ვხვდებოდით ერთმანეთს. ხოლო ცხადად მახსოვს დღე, სამუდამოდ რომ ჩამებეჭდა ხსოვნაში. სტუდენტური კონფერენცია იყო. 1960-იანი წლების დამდეგს ეს ხშირად არ ხდებოდა. ძლივს დავიყოლიე მოხსენებაზე. სტუდენტთა სამეცნიერო საზოგადოების თავმჯდომარეობამ უფლება მომცა ძალა დამეტანებინა. მტკიცე უარს იყო. ბოლოს ბ-ნი ლადოს ხელშევალობა ავტორიტეტმა გადაიწია მანანას გადაწყვეტილება. არც კონფერენციის თემატიკა მახსოვს და არც მანანას მოხსენების პრობლემატიკა. კონსერვატორიის მცირე საკონცერტო დარბაზის ესტრადაზე, კათედრასთან იდგა მანანა ხვთისიაშვილი. მისებურად უცნაურად ჩაცმული. წელზე სქლად ქონდა შემოხვეული ძველი შალი (პირმშოს, ლიკას ელოდებოდა, თურმე), რამაც დარბაზის კრიტიკას მძლავრად გაუშალა ფრთა. მანანას ჩაცმულობისთვის ყურადღება არც მერე მოდუნებულა ჩვენს მუსიკალურ წრეში, რომლის ფაქტზე გემოვნებას, რბილად რომ ვთქვა, აღიზიანებდა მანანას მუდამ შავი სამოსი, ზამთარ-ზაფხულ თბილი პალტო, გაცვეთილი, სტუდენტობისდროინდელი, ზემოხსენებული შალი... მახსოვს, დარბაზის სამარისებური გარინდება და სიტყვა — **კაფკა**, ელვისებურად რომ გაკვეთა სიჩუმე. 1960-იანი წლები იდგა, ამ ათწლეულის დამდეგი. კომუნისტური რეჟიმის სუსტი ჯერაც მძვინვარებდა, მთელ წყებას ავტორებისა დაუძლეველი ვეტო ედო... და უცებ, ხალხმრავალ აუდიტორიაში — კაფკა! დარბაზს შრილობით გადაუქროლა გაოცების ჩურჩულმა — „შრ...,შრ...,შრ..., ჩუ..., ჩუ...,ჩუ...“ ვგონებ, პირველად გაიგონა ბევრმა, მათ შორის მეც, ეს უჩვეულო სახელი — კაფკა. მერეც იყო ხშირი შემთხვევა, მანანას მიერ უხვად ციტირებისა ფროიდის, ნიცშეს, იუნგის, ჰიუსერლის, კირკეგორის... სახელებისა, კარს რომ გვიხსნიდა ჩვენი თაობისათვის უცხო, ტაბუირებულ სამყაროში. მაგრამ პირველად გავგონილი კაფკა მაინც ისეთი რამ იყო, აგერ უკვე ნახევარ საუკუნეზე მეტია, მესხიერებამ გაუხუნრად შემომინახა...

მერე, უკვე 1980-იან წლებში, მუსიკის ისტორიის კათედრის წევრობის პატივი რომ მერგო, თანდათან

დავახლოვდით. არ მახსოვს ვისი ინიციატივით მოხდა დამეგობრება, მაგრამ, ფაქტია, მოხდა და ნელ-ნელა განმტკიცდა კიდევ. ეს სჩანდა ლექსებიდან შინ ტაა-ტით დაბრუნებისას ბაასში, სატელეფონო მასლაათში, საათობით რომ გრძელდებოდა, რამეთუ საკითხთა წრე იყო უვრცესი, ამოუწურავი, არც ეპოქებით იზღუდებოდა, არც ხელოვნებისა და ლიტერატურის, არც რელიგიის საკითხებით, და, რალა თქმა უნდა, არც ჩვენი მშობლიური კათედრის მღელვარ-მშფოთვარე სხდომების გარჩევა-გაქილიკება-წყენა-მიოქმე-მოთქმის „გაანალიზებით“. სრული გვექონდა კონსენსუსი! ადამიანურ თვისება-თავისებურებათა შეფასებაშიც არა გვექონია აზრთა სხვაობა და არც კოლეგათა ქცევის გარკვევაში „მიზნ-შედეგობრივი“ კავშირების დადგენაში. მე ფაქტებს ვაძლეოდი უპირატესობას, მანანა კი: „...აბა, რა გიკვირს, ეგ ხომ ლომია, მეფე, ლიდერი... აი ეგ, თან სასწორია, თანაც დრაკონი..., მაგის ზოდიაქო ტახია და... აი, მაგისა კი ვერძი..., ეგ, შენსავით ღრიანკალია..., თუმცა შენში მშვილდოსანიც არის, ეგ კი ღრიანკალია, ღრიანკალი...“ და ასე შემდეგ... ყველაფერს ზუსტ მისამართს მიუთითებდა, საიდან უნყოდა ეს ყველაფერი, ზეპირად როგორ ახსოვდა თითოეულის ზოდიაქო, ანკიდევ ზოდიაქოს არსი, მნიშვნელობა... ეგ კია, ჩვენს გაოცებას მაინც არ ედო საზღვარი: „აი, ათი ნაბიჯი წინასწარ რომ გათვალო, მეთერთმეტეს იმის-თანას გამოახტუნებენ, ასი წელი რომ იფიქრო, ვერ წარმოიდგენ“. ბევრჯერ დავგვჩირებია ამ „ტემპარიტების“ გახსენება, ბევრჯერ... თუმც კი საუბრით ვცდილობდით დაგვემშვიდებინა ერთმანეთი, წყენა-გულისტკივილი გაგვენულებინა, გული მოგვეოხებინა...

ჩვენს თაობაში სადისერტაციო თემის არჩევის უფლება სრულად ეპყრა ხელთ ბ-ნ ლადოს, კათედრის დამაარსებელსა და გამგეს. კმაყოფილები ვიყავით-მეთქი, ვერ ვიტყვი, მაგრამ ახლა მტკიცედ მჯერა, ბ-ნი ლადოს, პატრიოტი მოქალაქის, დიდი პროფესიონალის მიზანი იყო ქართულ მუსიკისმცოდნეობაში დამუშავებულიყო თემატიკა, ქართული მუსიკის ძირითად ქანრებს რომ მოჰყენდა შუქს. ამით იგი, ვინ იცის,

ავთო ვაშაგი. დედილო და არლუკინი. 1964

იმედოვნებდა, მომავალში ქართული მუსიკის ისტორიის ქრესტომატიას ჩაჰყროდა საძირკველი, (თურმე ამაოდ!) ქართველობას თუ არა, სხვას, აბა ვის უნდა ეპატრონა ქართული მუსიკისათვის. თორემ თვითონ ევროპულ კლასიკურ მუსიკაშიც ჩინებულად ერკვეოდა და ამ სფეროში მაღალღირებული პროფესიული შრომებიც დატოვა. მანანას წილად არგუნა კანტატა-ორატორიის ქანრი. დიდ ხანს, ისევე, როგორც ყველა

სხვა დანარჩენმაც (დისერტაცია დაუძლეველ მწვერვალად მიიჩნეოდა!) იკვლევდა ხვთისიაშვილი ქართული კანტატა-ორატორიის პარტიტურებს. ბევრი ჩინებული

ავთო ვაშაძე. ვიოლინო და გიუსარა. 1972

ნაშრომიც უძღვნა ჟანრის გამორჩეულ ნიმუშებს. სა-
დისერტაციო შრომად გამოთლიანებას კი ვერა და ვერ
დაადგა თავი. 1990-იან წლებში საკითხი გამწვავდა —
სამეცნიერო ცენზის გარეშე, რაგინდ ცოდნის პატრონი
ყოფილიყო კათედრის წევრი (მისი გარკვეული ნაწი-

ლი), კონსერვატორიის პედაგოგობის უფლებას ვერაფ-
რით შეინარჩუნებდა. და მანამაც სახელდახლოდ
დაასრულა ვრცელი და ტევადი შრომა „ქართული კან-
ტატა-ორატორია 20-50-იანი წლები“. „მეგონა ყველას
გაუხარდებოდა, ძლივს არ დააყენა საშველიო“ — ამბობ-
და. გაუხარდებოდათ!? ქარიშხალი ატყდა! ბ-ნ ანტონ
წულუკიძეს დაურეკა მავანმა კოლეგამ: „თქვენ დებუ-
ლებებს უარყოფს! მეტიც, ნახსენებაც არსად ყავხართ!
ლიტერატურის ჩამონათვალში თქვენი წიგნი ერთიც
არაა მითითებული! განა დასაშვებია ასეთი დისერტა-
ციის დაცვა, როგორ შეიძლება?!“ ემოციური ადამიანი
ბრძანდებოდა ბ-ნი ანტონი: „რას მიქვია ჩემს დებულე-
ბებს უარყოფს!? როგორ, ჩემს წიგნებს არ იხსენიებს!?
ეს როგორ, ეს როგორ?!“ — გაგულისებულმა დამირე-
კა, რაკილა დისერტაციის რეცენზენტი გახლდით. ჩვენი
ხანგრძლივი სატელეფონო საუბარი მშვიდობით დას-
რულდა: „აბა, კიდევ ერთხელ წამიკითხეთ, რუსუდან,
სად, რომელ გვერდზეა ციტირებული ჩემი დებულებები!
აბა, რომელი ჩემი წიგნია ლიტერატურის სიაში შეტა-
ნილი?! წამიკითხეთ, ერთხელ კიდევ წამიკითხეთ!“ და
დასასრულს, დაცვაზე მისულმა საქეზარი სიტყვები არ
დაიშურა, ხვთისიაშვილის მხურვალე მხარდამჭერი
გამოდგა. ისიც კარგად მახსოვს, მანამდე, კათედრა-
ზე გამართულ წინასწარ დაცვაზე რეცენზიის კითხვას
რომ შევუდექი, მავანი კოლეგა როგორ წამოიჭრა ზეზე
და ხმაურით გაიჯახუნა კარი. ერთმა მეგობარმა მერე
მითხრა: „რა გეგონა, ჩასადებად განწირულ დისერტა-
ციაზე საქეზარი სიტყვები ჩაიკოვსკის კონცერტის ბრა-
ვურული აკორდებით რომ დააგუგუნე, შეგარჩენდა
ვინმე?“ — ო.

სტუდენტთა სადიპლომო შრომების დაცვა გადაიქ-
ცოდა ხოლმე პედაგოგების ანგარიშსწორების ფართო
ასპარეზად. იყო ერთი შეჯიბრი აკანკალებული დიპ-
ლომანტისთვის მწვავე-მწვავე კითხვების დახვავებაში.
ვინძლო ჩაიჭრას, ვინძლო ნიშანი, ქულა დააკლდესო,
იფშენედნენ ხელებს. მანანას კეთილმოსურნეობა კი
იკოდნენ. თავიანთი დიპლომანტის რეცენზენტობას
მიანდობდნენ ხოლმე, რათა მანანას თავისი პროფე-

სიული, არგუმენტირებული შეფასებით გადაერჩინა თავიანთი სტუდენტი. მანანა ამას მშვიდად და დამაჯერებლად ახერხებდა...

მრავალმხრივი ინტერესების ადამიანი ბრძანდებოდა. ხატავდა. თუმცა, მისთვის ხშირადაც მითქვამს, მჯერა, შენი ჭეშმარიტი მოწოდება მუსიკისმკოდნობაა, ის უნარი მოგდგამს, ხუთი ადამიანის გაერთიანებულ ძალას აღემატება-მეთქი, მოეშვი ხატვას, მუსიკას მიხედ-მეთქი. მართალია, ცოტა როდი დატოვა სამეცნიერო ნაშრომი (50-ზე მეტი), მაგრამ, ვფიქრობ, საკუთარ შესაძლებლობათა სრული რეალიზაციის პირობები მაინც არ მიეცა. მრავალმა ვიშრომეთ, ჩვენს სამეცნიერო მუშაობაში, ეგებ, არც თავი დავვიზოგავს, მაგრამ ნაწარმოებები, რომელთა საგულდაგულო კირკიტზე არც ძალღონე და არც დრო არ დავვიზოგავს, თავად მრავალ ამ ნაწარმოებს გაუვიდა ყავლი, ისტორიის კუთვნილებაა ოდენ, ვეჭვობ დღის წესრიგში დადგეს მათი გახშიანების საჭიროება და, აბა, ვინლა შეიძლება დაინტერესდეს ამ პარტიტურების ჩაღრმავებული კვლევა-ანალიზით? ხოლო მ. ხვთისიაშვილის სამეცნიერო შრომები „ა. ონეგერის ორატორია „ჟანა დ'არკი კოცონზე“ (1986), „ბახის ზოგიერთი ტრადიცია შოსტაკოვიჩის შემოქმედებაში“ (1986), „შოსტაკოვიჩის „კატერინა იზმაილოვას“ კვლევის ახალი რაკურსი“, მისივე „სიმებიანი კვარტეტი №8“ (1988), „მასების ფსიქოლოგია და ინდივიდუალური „მე“-ს პრობლემა ქართული ორატორიის მაგალითზე“ (1988), „იერემი-ადა“ (1990), „ქართული პასიონის კვლევის პირველი შედეგები“ („შეხვეტილიანი“ 1995), „მიძღვნა შუშანიკისადმი“ (2004), „რომელსა ასხენ ყურნი სმენად, ის-მინენ (ეზოპეს ენის საკითხისათვის დ. შოსტაკოვიჩთან“ (2006), „შიშის თემა მუსიკაში“ (2011) და სხვა, რომელი ერთი დავასახელო, მჯერა, ყავლგაუსვლეულია, რამეთუ მათში ჯერ მართო სიმბოლიკაა იმგვარი ამოკითხული, ვეჭვობ ვისმე დასიზმრებოდა. განა მხოლოდ იმიტომ, რომ მანანას ცოდნის სივრცე იყო ძალზე ფართო, მუსიკის გარდა ფსიქოლოგიის, ფილოსოფიის შრომები, სხვაც ბევრი ჰქონდა ათვისებული, არა მხოლოდ გა-

აზრებული, ღრმად განცდილიც. არამედ იმიტომ, რომ უფალმა დაანათლა ნიჭი, გამახვილებული ინტუიცია, იმგვარი ხედვა — ამოეკითხა ის, რაც თავად კომპოზიტორის ქვეცნობიერ სიღრმეებში იყო ჩამალული, სამეცნიერო, გენეტიკური კოდით გადმოცემული, თავად ავტორი, ეგებ, ვერც აცნობიერებდა ამას, ან-კიდევ შეგნებულად შიფრავდა და „ასაიდუმლოებდა“ საკუთარ გულისნადებს. მაშ, სხვაგვარად როგორ იქნებოდა შოსტაკოვიჩის თავის №5 სიმფონიის სულისშემძვრელ სანყის აკორდებში, A-dur-d-moll ტონალობას რომ ემყარება, დაეშიფრა, გაესაიდუმლოებინა რუსული სიტყვა ად — ჯოჯოხეთი, როგორადაც ავტორს საბჭოური გარემომცველი სინამდვილე ესახებოდა, საბჭოური ის სინამდვილე, 1937 წლის ავადსახსენებელ ისტორიულ თარიღს და, ამავდროულად, სიმფონიის შექმნის თარიღს რომ ემთხვეოდა. ამ სიმფონიაზე ურიცხვი ფურცელია დაწერილი, მათ შორის სახელოვანი მეცნიერებისაც, მაგრამ ამ საიდუმლოების გასაღები მართო მანანას ხელში მოახვედრა უფალმა, ახალი, მოულოდნელი შრეები აღმოაჩენინა და შუქი მოაფენინა! ან კიდევ, „კატერინა იზმაილოვასადმი“ მიძღვნილი ნაშრომი. არ დამეინწყია, როგორი მეხის გავარდნის ეფექტი მოახდინა ხვთისიაშვილის მოხსენებამ საერთაშორისო კონფერენციაზე. სასწრაფოდ ითხოვეს ტექსტის რუსული ვარიანტი ჟურნალში გამოსაქვეყნებლად. მაგრამ სტატია ჟურნალის სარედაქციო კულუარებში ჩაიკარგა. მერე კი სხვა სამეცნიერო შრომებში ჰპოვა გამოძახილი, თუმც სხვა ავტორთა ხელმოწერით. ჩვენში შოსტაკოვიჩის საიუბილეო თარიღს მიეძღვნა ერთი წიგნაკი „Д. Шостакович и грузинская музыка“. სამეცნიერო შრომები რად გინდა, საგაზეთო წერილებიც კია თავმოყრილი ლიტერატურის ჩამონათვალში, რაც ნათლად ასაჩინოებს XXს. ამ დიდი ხელოვანის შემოქმედებისადმი თუ რარიგი ინტერესია ქართველ და საქართველოში მცხოვრებ მუსიკისმკოდნეთა ნაწერებში, მცირე მოგონებებიც კი არ გამორჩენია მხედველობიდან ავტორს. მკითხველი აქ მ. ხვთისიაშვილის შრომებს ამაოდ დაუნყებს ძებნას. დავინწყდა, გამორჩა, წიგნაკის

შემდეგენლს! თუმცა რაა გასაკვირი, ბ-ნი ლადო დონაძის მონაწილეების ჩამონათვალშიც მ. ხვთისიაშვილი (სხვათაშორის – მეც) გამოტოვებულია ხოლმე. რას იზამ, მყიდუა ადამიანის მეხსიერება, ყველაფერს ვერ იტევს ხსოვნა, განსაკუთრებით იმას, რაც აგრერიგ სასურველია მივინწყების მტკერმა დაფაროს. ერთხელ, ამგვარი სიების შემდეგენლს გავეხუმრე, დიდად მადლობელი ვარ, არსად მივინწყებთ ხოლმე-მეთქი. მართლათ – გაოცდა! როგორ არა, ყველგან, სადაც „დასხვ.“ გინერიათ, მე ვიგულისხმები-მეთქი. ეს ხუმრობა ხვთისიაშვილზეც მართებულია გავრცელდეს...

იმ ტიპის შრომების თავისებურება, მ. ხვთისიაშვილის რომ ეკუთვნის, ზოგს შესაძლოა ეგონოს, სწრაფად რომ იკითხება, დანერაც ასევე იოლია. არა და არა, ბატონებო! ამ ტიპის ნაშრომთა ერთი თავისებურებათანი ის გახლავთ, დიდ ცოდნას, ხანგრძლივ ფიქრსა და დროს, შრომას მოითხოვს თითოეული ფურცელი, აზრი იოლად, ერთბაშად არ ყალიბდება, დიდძალი მასალაა დამუშავებული, მსჯელობა დანერულია და საბოლოოდ მცირე ფორმატშია დანახილი. თუმცა კი მუსიკისმცოდნეთა სამეცნიერო შრომების უღმობელი რედაქტორი, ბ-ნი გულბათი, უწუნებდა მანანას წერის მანერას: „რა ამბავია ამდენი უცხო სიტყვა“-ო. იქნებ არც იყო მისი კრიტიკა მთლად უსაფუძვლო, მაგრამ თემატიკა, მ. ხვთისიაშვილი რომ ამუშავებდა, თავად მუსიკალური ტექსტის კანონზომიერება მოითხოვდა ისეთ სიტყვებს, როგორებიცაა, ვთქვათ „ეიკონური“, „თეოზისი“, „რეფლესოლოგია“, „ბიოსოციალური მონიზმი“... თუმცა კი ბოლო დროის მისი ნანერი სულ უფრო იხვეწება, სისადავე ამშვენებს და რთული აზრიც ადვილმისანვდომი ხდება...

სასულიერო თემატიკას, ქრისტიანულ სიმბოლოებს მაშინ იკვლევდა მ. ხვთისიაშვილი, როცა ჯერ კიდევ აგრერიგ „მოდური“ არ იყო ჩვენში. აქაც აზრი, კალმის პანია წვერით მოხაზული, იყო ღრმა, ტევადი. რა თქმა უნდა, გორგალის წვერი, მ. ხვთისიაშვილს მისცა კანტატა-ორატორიის ჟანრთა ნიმუშებზე ხანგრძლივმა მუშაობამ. მაგრამ მიმართულება რატომ შეიცვალა,

რამ განაპირობა ასეთ საკითხებს შესტიდებოდა? ჩემი ვარაუდით დრომ, ეპოქამ, ეროვნული თვითშეგნების ხელახალმა გამოღვიძებამ განაპირობა ეს. მიხვდა, შინაგანად ყოველთვის ამას რომ მიეველოდა, ეს რომ იყო მისი მონოდება, ოღონდ კომუნისტურმა დრომ აურია გზა-კვალი. კიდევ კარგი – დროებით! თვითონ კი უთქვამს: „უფლის ნებითა და მის სადიდებლად მივედიო საგალობელთან, ზს. ქართული პასიონი – „შეხვეტილიანი“ აღმომაჩენინაო“ (1997). სხვა ავტორის შემთხვევაში, ნაშრომს, უეჭველია, ფართო ექნებოდა რეზონანსი, ქება-დიდება, ჟილდო-პრემიები არ დააყოვნებდა. ახლა კი პუბლიკაციებით შემოიფარგლა ოდენ, გეგონება „შეხვეტილიანი“ საბიბლიოთეკო თაროზე მყუდროდ თვლემდა, უბრალოდ საყოველთაოდ ცნობილი გამოცემა ხვთისიაშვილმა გადმოიღო, მტკერი გადაცალაო.

მისდა უნებურად მუსიკისმცოდნეურ კვლევებსაც აძლევდა სტიმულს. სწორედ მ. ხვთისიაშვილის შრომებისა და მოხსენებების შემდეგ წამოვიდა წყება ნარკვევებისა ქართულ სხვადასხვა, ზოგჯერ ერთბაშად მოულოდნელ ჟანრთა თხზულებებში რომ იჩინა თავი, ვთქვათ ასეთებში: „პიროვნულის პრობლემა...“ (1993), „პასიონურობის ნიშნები...“ (1984, 2006), „შუშანიკის მარტვილობა...“ (1984), „პიროვნება, მასა, ტეშმარტება...“, „თვისობრივად ახლებური დამოკიდებულება ზოგადად პიროვნულისა და კონკრეტულად პირადულისადმი“, კოლექტიური არაცნობიერი ფსიქიკის, პიროვნებისა და საზოგადოების ურთიერთობის, თუ მსგავს საკითხებს რომ მიეძღვნა, მრავალ სხვათა პუბლიკაცია-მოხსენებას გაჰყვა ლაიტთემად.

გვითანამშრომლია კიდევ. ჩემი რამდენიმე სახელმძღვანელოს რეცენზენტობისთვის მიმიმართავს. მისთვის ჩვეული სკრუპულოზული გულომდგინებით იმუშავა. მისი თითოეული რჩევა, ცხადია, გავითვალისწინე, რადგან ვიცოდი, კეთილმოსურნე, მართებული იყო და ღირსებას შემატებდა წიგნს.

როცა კონსერვატორიაში მისი პედაგოგიური საათები კატასტროფულად შემცირდა (თუ შეუმცირეს!),

ითხოვა, ეგებ სასულიერო მუსიკის ისტორიის საათებით მაინც შემევსოთ დატვირთვაო. „კი-ბატონო, არჩევით საგანთა სიაში შევიტანო, თუმცა ისურვებს კი ვინმე“-ო, დაეჭვდნენ. ისურვეს! მაგრამ ამ საათების მართლაც რომ სიმბოლური ანაზღაურების შესანარჩუნებლად ყოველწლიურად ბრძოლის განახლება იყო საჭირო. ბრძოლა კი, მოგეხსენებათ, ძალას მოითხოვს. მანანას სულიერი ძალები საკვირველი ჰქონდა, სხვაგვარად იმ პირობებში, მან რომ იარსება, წარმოუდგენელია ბევრს სული გაეტანა. აი ფიზიკური ძალები კი არ მოსდგამდა. გულიტკენასაც თავისი გაჰქონდა, იარად აჩნდებოდა მის მგრძნობიარე სულს... გარდაცვალების შემდეგ კი ყოფილი სტუდენტების საფეისბუქო გამოხმაურებანი ცხადყოფს, რარიგ კვალსა ტოვებდა მათ ცოდნასა და მოგონებებში ხვთისიაშვილისეული ლექციები. გავიხსენებ სოსო კეჭაყმაძის ნაამბობს: „სტუდენტი ისეთი აღფრთოვანებული მიყვებოდა ხვთისიაშვილისეულ გარჩევას შოსტაკოვიჩის ერთი კვარტეტისა, მეც კი როგორც უცნობმა ახალმა ამბავმა გამიტაცა, სულმოუთქმელად ვუსმენდი“-ო.

იშვიათ გამონაკლისებსაც გავიხსენებ. ერთი დაბადების დღე მის ბინაში აღვნიშნეთ. მოსკოველი თუ ლენინგრადელი კოლეგაც მივიწვიეთ. არ დამავიწყდება მისი განცვიფრება ინტერიერში შეთავსებული სიდუხჭირისა და სულიერი ფუფუნების. სტუმართათვის გაშლილი ქართული სუფრის მრავალსართულიან კერძეულს მიჩვეულმა სტუმარმა, ჭიქა ყავისა და ლაღიდის წყლებში ნაყიდი ფენოვანი ხაჭაპურით მასპინძლობა ძვირფასი, ხელგაშლილი ნადიმის ხსოვნად გაიყოლა.

აფეთქებები სჩვეოდაო, ამუნათებდნენ. თავდაცუთქვამს, ზოგჯერ იძულებული ხარ „შემოულანუნო“. ეს იშვიათობა იყო, დიდი იშვიათობა. გვიგრძენია, როგორ თრთოდა მისი თითოეული კუნთი, გული ბურთივით ყელს როგორ ებჯინებოდა, მაგრამ მსჯელობის მშვიდ კილოს და გადმოცემის თანმიმდევრულობას ეს არ დასტყობია, თითოეული სიტყვა ტყვიასავით იყო ჩამოსხმული, საღვთისმეტყველო ტექსტებიდან ამონარიდებით განმტკიცებულ-დასაბუთებული და სულის

სიღრმემდე შეძრავდა კიდეც მსმენელს... მერე კი საჭმე მაინც ძველებური გზით მიდიოდა...

მეგობართა ძალზე ვიწრო წრით კმაყოფილდებოდა — სკოლის მერხიდან და სტუდენტობის დროიდან

ავთო პარაზი. მანანა. 1963

შემონახული თითო-თითო, ასევე ორიოდ ნამონათა-რი, ნათელმირონით რომ დაინათესავა (ავთომ მათ განუშეორებული მხატვრული ღირსების პორტრეტები უძღვნა), კოლეგათაგან ამდენივე, ან იქნებ ნაკლებიც... ასე რომ, თუკი ა. ახმატოვას, დავესესხები მოდილიანზე რომ წერს: „მე ის მარტოობის მკვრივი რიკულით შემორკალულ არსებად მესახებოდა“. ხოლო ჯიბრან ხალილ ჯიბრანი ასეთ შემთხვევაში ბრძანებს: „მარტო-

კაცი ყოველთა კაცთა უძლიერესია“ –ო... ჭეშმარიტად, მაგრამ უძლიერესი სულით და არა ხორციით! ერთთავად რაღაც აწუხებდა, წამლებზე კი უარს იყო, თუ ხელი არც მიუწვდებოდა...

აღბათ არც იმის აქცენტირება იქნებოდა ზედმეტი, ავთო ვარაზის თანამოაზრე, მუზა, მძლავრი შთაგონების წყარო, ფერწერული ტილოებისა და გრაფიკული ფურცლების მოდელი რომ ბრძანდებოდა, ამის მეოხებით ქართულ სახვით ხელოვნებას გამორჩეული ესთეტიკური ღირებულების არა ერთი ნიმუში შესძინა ეროვნულ კულტურას, მრავალი ეს ნამუშევარი ახლა უკვე უცხოეთის მუზეუმთა კუთვნილებაა, დამთვალეირებელს ქართული ნიჭის განუმეორებლობას აზიარებს.

სიცოცხლის ბოლო რამდენიმე ათეული წელი ლევან ჩხეიძესთან ერთად განვლო. ნიჭიერ მევიოლინესთან, ჩინებულ ანსამბლისტ-კვარტეტისტთან, უკურნებელი სენით შეპყრობილ ადამიანთან. ეს წლებიც იმგვარი იყო, ვეჭვობ სხვას ვინმეს გაეძლო...

ყველაფერში სიმბოლოებს ხედავდა. ავთოზე წიგნის წერა დაასრულა ავთოს გარდაცვალების მეოცე წლის-თავზე, 1997წ. 13 დეკემბერს. 13 რიცხვსაც განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ თავიანთ ბიოგრაფიაშიც და მათ ერთობლივ ცხოვრებაშიც, როგორც თავად მანანა, ისე ავთო. მორჩილად ელოდა წიგნის დაბეჭდვას. იზრუნე, რამე იღონე, ბედს მინდობილი ნუ ხარ-მეთქი, „ბრძნულად“ ვურჩევდი. რისთვის, ყველაფერი უფლის ნებაა-ო, მომიგებდა ხოლმე, სევდანარევი სიმშვიდით. ისევ 13 რიცხვის სიმბოლიკამ გაიტანა თავისი – აღბომა 2013 წელს იხილა დღის სინათლე...

ავთო ვარაზი 1977 წლის მესამე თვის მესამე დღეს გარდაიცვალა, მანანა ხვთისიაშვილი ზუსტად 40 წლის შემდეგ, 2017 წლის ასევე მარტის თვეში, მართალია, მარტის თვის ზუსტად 3 რიცხვში არა, მაგრამ ზუსტად 3 მარტიდან წყალსა და პურზეც მტკიცე უარი თქვა და 19 რიცხვში აღესრულა.

მახარებს და გულს ის მიკეთებს, თავისი განცდების, დარდების, უფრო კი მეცნიერული სიხარულის გამზიარებლად რომ მიმიჩნევდა ხოლმე, ერთ პირველთა-

განს რომ მომახარებდა შეუმცდარი გემანით მიკვლეულ აღმოჩენას...

მანანა ხვთისიაშვილის ცხოვრების იმ ნაწილის შესახებ, რაც ჩემთვის უცნობია, ათასი რამ უთქვამთ, ფანტასმაგორიული, დაუჯერებელი, გამონაგონი, თუმცა იქნებ მართალიც... მე ვთქვი ის, რაც მე დავინახე მასში.

გამორჩეული პიროვნების შესახებ მოგონებების დანერა იოლიცაა და რთულიც. პიროვნების თვისებათა წარმოსაჩენად იმდენია სათქმელი, ღირსებაც, ღვაწლიც ისე ბევრია..., მაგრამ ასეთი მოგონებები ძნელიც ხომაა, რაღაც უეჭველად გამოგრჩება, ცალკეული მოგონება ვერც მოხზავს სრულყოფილ პორტრეტს, მისი განუმეორებელი თავისებურებები უთუოდ გაფერმკრთალდება ... მომიტევოს მანანას ტანჯულმა სულმა... აღბათ გამიგებს და რაც დავაკელი – არ მიწყენს, არ დამძრახავს.

2017. 27 აპრილი
მანანა ხვთისიაშვილის გარდაცვალების
მეორმოცე დღე.

თელავური ანსამბლი „პატარა პახი“ და პახური სიმღერა

ქეთევან გაიაშვილი

ბოლო წლებში საქართველოში მკვეთრად შეინიშნება ქართული ხალხური სიმღერის შესრულებისადმი ახალგაზრდების ლტოლვა. კულტურის სფეროში სულ უფრო ვლინდება გლობალური მარწმუნები და ამ პირობებში განსაკუთრებით დასაფასებელია ახლგაზრდა თაობის ის ნაწილი, ვინც ეძებს თავის ფესვებს და წინაპრების მიერ დატოვებულ საგანურს ეზიარება. ეს ერთი მხარეა. ხალხური სიმღერა მრავალმხრივი კულტურული მოვლენაა და მისი განვითარების შიდა და გარე პროცესები ხშირად უამრავი მოულოდნელობის წინაშე გვაყენებს. ყველა ეპოქას თავისი განსაკუთრებული კულტურული სიახლე მოაქვს და სიახლეები ყველაზე ნათლად ხალხურ მუსიკაში აისახება. მიკერძოება არ გვეგონოთ, ამას თავისი ახსნა აქვს ეთნომუსიკოლოგიაში. ცნობილია, რომ ხალხური მუსიკა, მიუხედავად სოციალური საფუძვლების ცვალებადობისა, ზედმეტად მგრძნობიარე ცოცხალი ორგანიზმია. ის გასაოცარი სიზუსტით ინახავს ძეგლს და შეითავსებს ახალს. როცა ხალხური მუსიკის შიდა მექანიზმებზე ვმსჯელობთ, აუცილებლად მხედველობაშია მისაღები მუსიკალური მიგრაციები. ეს თემა დღეს ძალზედ მოდური და პრობლემურია. მასზე დაუსრულებლად შეიძლება ლაპარაკი, აქ იმისთვის ვახსენე, რომ სწორედ შიდა და გარე მიგრაციული ტალღები, სხვა მოვლენებთან ერთად, მოქმედებენ და ცვლიან ეპოქებში ისტორიულ, პოლი-

ტიკურ, სოციალურ თუ სხვა ფონზე ადამიანების გემოვნებას, აზროვნების ტიპსა თუ მუსიკალურ ფილოსოფიას.

ხალხური სიმღერის შემსრულებლობაზე ჯერ კიდევ საბჭოურ რეჟიმში, პროფესიული და კომპეტენტური აზრი ედიშერ გარაყანიძეს ეკუთვნის (გარაყანიძე, 2012.) აღსანიშნავია და ცნობილი, რომ ე. გარაყანიძე არ იყო მხოლოდ თეორეტიკოსი-მკვლევარი, ანუ როგორც მიღებულია, „კაბინეტის მკვლევარი“, არამედ მან თითქმის მთელი საქართველო მოიარა ექსპედიციებით, შეისწავლა (თეორიულად განაზოგადა) და პარალელურად პრაქტიკულად გამოსცადა ყველაფერი თავის თავზე. ანსამბლ „მთიების“ ჩამოყალიბება და შემობრუნება ხალხური შემსრულებლობისაკენ იყო ის მოვლენა, რომელიც შემდგომ წლებში ემსახურება ქართველი მსმენელის მენტალიტეტის შეცვლასა და კვლავ ავთენტურად მღერის გააზრებას. „მთიებს“ კვალში მოჰყვა მალხაზ ერქვანიძე და მისი ანსამბლი „ანჩისხატი“, რომელსაც სიმღერასთან ერთად, ქართული საგალობლის, წირვის წესის, სამგალობლო სკოლების (დავით შულღიაშვილი) გამოკვლევის, შესრულებისა და გამომზეურების, მგალობელ-მომღერლის პროფესიის აღდგენის პატივი ერგო წილად. ამ წინაპირობების შედეგად სამემსრულებლო და სამოღვანეო ასპარეზზე ჩნდება ახალი თაობა, ედიშერის, მალხაზის მოსწავლეთა თაობა. აუცილებლად უნდა ითქვას იმ სასწავლო კერებზე, რომლებიც საბჭოეთის დროს ერთადერთი და ძალიან მნიშვნელოვანი კერის – თბილისის სახელმწიფო კონ-

სერვატორიის გვერდით დგანან დღეს და შესანიშნავ საქმეს — ახალგაზრდობის აღზრდას ემსახურებიან. ეს გახლავთ გიორგი მთანმინდელის სახელობის გალობა-სიმღერის უნივერსიტეტი და ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში მუსიკის ცენტრი.

ამ წერილის მიზანი სწორედ გიორგი მთანმინდელის სახელობის გალობა-სიმღერის უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული ძმების ბექა და გოჩა ბიძინაშვილების საქმენი საგმირონია და მკითხველისათვის მათი გაცნობაა. მათ მალხაზ ერქვანიძის სახელოსნო დაამთავრეს და დაუბრუნდნენ მშობლიურ თელავს. შესავალში საგანგებოდ აღვნიშნე, რომ ყოველ ეპოქას თავისი სიახლე მოაქვს. ჩვენი ეპოქის სიახლე თბილისში მომრავლებული ხალხური სიმღერის ანსამბლები და გურული, კრიმანჭულიანი სიმღერებით გატაცებაა. ამ მედალს ორი მხარე აქვს და ორივე დადებითი: სულ ცოტა ხნის წინ, გურიაში ძნელად მოიპოვებოდა მოკრიმანჭულე, თბილისის მეცადინეობით ახლა უკვე გურიაში ბავშვე-

ბიც სწავლობენ გურულ ტრადიციულ სიმღერებს (აქ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს საქართველოს ფოლკლორის სახელმწიფო ცენტრის თაოსნობით — რეგიონებში ხალხური სიმღერა-გალობის სკოლების ფუნქციონირება და მონიტორინგი). ასევე თბილისში ხალხური მუსიკის კონცერტებზე გაჩნდა ერთგვარი შეჯიბრის მომენტი კრიმანჭულიანი სიმღერების შესრულებაში, რაც ხალხური მუსიკის შიდა განვითარებადი პროცესების მაუწყებელია. მაგრამ აი, ჩრდილოვანი მხარეც! — რა ვუყოთ საქართველოს დანარჩენი კუთხეების სიმღერებს? და ნახეთ, თვით ხალხური სიმღერა როგორ სასწაულებს ახდენს.... თბილისშივე ჩნდება მოთხოვნილება სხვა კუთხეთა „აჟღერებისა“, თანდათან ერთმანეთს მოსდევს ავთენტური ანსამბლები: „ლაშარი“ — ძირითადად კახური სიმღერებით, „ჯვარული“ — მოხეური დავიწყებული სიმღერებით, „ძირიანი“ — რაჭული დავიწყებული და უცნობი სიმღერებით: „მჭელი“ — აღმოსავლეთის მთისა და ბარის მივიწყებული სიმღერე-

ბით. „მთიების“ ახალი თაობა ედიშერისეული პრინციპით — საქართველოს ყველა კუთხის სიმღერებით და გიგი გარაყანიძის ეთნომუსიკის თეატრით; „სახიობა“ — საქართველოს თითქმის ყველა კუთხის მიეწეული სიმღერებით და მისი ხელმძღვანელის მალხაზ ერქვანიძის წინადადება და დაუღალავი ცდა — საქართველოში ეთნოგრაფიული გუნდის შექმნის თაობაზე. ქალთა ანსამბლები „მზეთამზე“, „სათანაო“, „ნანინა“. ახალგაზრდული ანსამბლები — „ადილე“, ქალთა „იალონი“, და სხვა. (მომიტევით, თუკი რომელიმე ავთენტური ანსამბლი გამოძრჩა). შევეცადე, შეძლებისდაგვარად სრულად დამეხატა ის ფოლკლორული გარემო, რომელიც დღეს თბილისში სუფევს. ასეთ პირობებში ძალიან ძნელია, თბილისის, და მით უმეტეს პროფესიონალ მომღერალ-მკვლევრებს მოაწონო შენი სიმღერა. ამ ვითარებაში, ა.წ. 12 თებერვალს, წარსდგა თელავის ანსამბლი „პატარა კახი“ ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების სახელმწიფო მუზეუმში თავისი ორი დისკის პრეზენტაციით. ვიდრე მათ სიმღერაზე ვიტყოდე რამეს, უნდა გითხრათ, რომ ძმებმა ბიძინაშვილებმა გასაოცარი ენერგიით და „სუფთა ენთუზიაზმით“ დიდი მუშაობა გააჩაღეს არა მხოლოდ თელავში, არამედ კახეთის თითქმის ყველა კუთხეში — ახმეტა, ყვარელი; საგარეჯო და გურჯაანი რიგში დგანან. გახსნეს ხალხური სიმღერა-გალობის სკოლები, შექმნეს საბავშვო გუნდები, გახსნეს ხმის ჩამწერი სტუდია და პირველი დისკების პრეზენტაციის პატივი სწორედ ჩვენს მუზეუმს ხვდა წილად. საკუთარი ხარჯით ანსამბლის წევრებთან ერთად დადიან სოფლებში და ინერენ ხალხურ სიმღერებს. ეძებენ და ეცნობიან ეთნოფორებს, ინვევენ მათ თავის მოსწავლეებთან ერთად და ეუფლებიან სიმღერის განსახვავებულ სტილსა და მანერას. ბექა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში ხალხური მუსიკალური შემოქმედების მიმართულების მაგისტრანტია. ის მეცნიერულ საფუძვლებს ეუფლება პროფესორ ნატო ზუმბაძესთან. გატაცებით მუშაობს ხელმძღვანელთან ერთად კახური რეგიონული სტილებისა და მელიზმატიკის შესწავლაზე. უნდა ითქვას, რომ ეს თემა, გარდა

იმისა, რომ ეთნომუსიკოლოგებისთვის მეტად საჭიროა, პრაქტიკოსებისთვისაც უაღრესად მნიშვნელოვანია. ამ მხრივ, ბექა ბიძინაშვილი თავისი პედაგოგების — მალხაზ ერქვანიძისა და ნატო ზუმბაძის ღირსეული მემკვიდრეა: აგრძელებს ეთნომუსიკოლოგიის თანამედროვე ფუნქციას — ხალხური სიმღერების შემკრები, მკვლევარი, შემსრულებელი, პედაგოგია. გოჩა კი უმეტესად ანსამბლის ტექნიკური მხარით არის დაკავებული, სათავეში უდგას ხმის ჩამწერ სტუდიას. ამავე დროს შესანიშნავი ხმის პატრონი — საბავშვო ანსამბლსაც ხელმძღვანელობს.

რაც შეეხება ანსამბლს „პატარა კახი“, არც თუ მცირე ტრადიცია გააჩნია. მას ხელმძღვანელობდა ცნობილი ლოტბარი — კახური სიმღერის დიდი მოჭირნახულე — ანგანსვენებული ლევან აბაშიძე, შემდეგ ანდრო პაპა (სიმამვილი) და ახლა ძმები ბიძინაშვილები უკვე ახალ შემადგენლობას 2012 წლიდან ჩაუდგენენ სათავეში. ასე, რომ ბექაც და გოჩაც ამავე ანსამბლში ეზიარნენ ხალხურ სიმღერას. ძველი თაობისაგან განსახვავებით, ამათ სამგალობლო ტრადიციების აღდგენაც დაიწყეს და კახეთის ტაძრებში გალობენ, ასევე ასწავლიან ტრადიციულ გალობას.

ასე, რომ ანსამბლი ეთნომუსიკალური პრინციპების მკაცრად დამცველი და პოპულარიზატორია. ეს ანსამბლი გარკვეულად საკვლევი ლაბორატორიაა არის, რადგან როგორც ზემოთ მოგახსენეთ, ისინი სოფელ-სოფელ დადიან, ეძებენ ძველ შემსრულებლებს, ინერენ და სწავლობენ სხვადასხვა ვარიანტებს. ამით თავისი პედაგოგების ტრადიციას აგრძელებენ.

ახლა იმ საღამოს შესრულებაზე უნდა ვთქვა ორიოდ სიტყვა: ჯერ „პატარა კახიზე“ გადაღებული დოკუმენტური ფილმი გვაჩვენებს (ტელე-არხი „ერთსულოვნება“ ჟურნალისტი მაკა.....) შემდეგ კი ცოცხლად შეასრულეს რამდენიმე ხალხური სიმღერა, მაგრამ როგორ შეასრულეს! ისეთი გზებითა და თავგანწირვით, რომ მოსულ სტუმრებს თვალებზე ცრემლი მოადინეს... დიახ, ქართული ხალხური სიმღერისა და საკრავების მუზეუმში „პატარა კახმა“ ხალხური სიმღერის ნამდვილი

ზეიმი მოგვინყო. კი, ისინი კახელები არიან და სისხლ-
ხორცეულად აქვთ გათავისებული კახური ინტონაციუ-
რი სამყარო, აქვთ ბუნებრივი საარტიკულაციო აპარა-
ტი, შესანიშნავი ხმებით არიან დაჯილდოებულნი, იციან
სხვადასხვა სოფლის საშემსრულებლო სტილი და მანე-
რა, თითქმის ეს ყველაფერი საკმრისი უნდა იყოს ხალ-
ხური სიმღერის კარგად შესასრულებლად, მაგრამ მათ
ნამღერში გამოსტყვივის კიდეც რაღაც ჯადოსნური, რაც
არც ისე ადვილად დასანახია. უნდა ვაღიარო, რომ 12
თებერვლის შემდეგ კარგა ხანმა განვლო და მიუხედა-
ვად მრავალწლიანი გამოცდილებისა, დღემდე ვეძებდი
რაღაც ჯადოსნურის სახელს. ძალიან მინდოდა თქვენ-
თვის გამეზიარებინა... არ ვიცი, სწორი სახელი დავარ-
ქვი თუ არა, მაგრამ ახლა ასე მგონია და სხვა უკეთესი
ვერაფერი მოვიფიქრე. უნებურად გამახსენდა ცნობილი
ეთნომუსიკოლოგისა და ქართული სიმღერის (კახურის
განსაკუთრებით!) დიდი მოტრფიალის, პროფესორ იზა-
ლი ზემცოვსკის ლექცია, რომელიც თბილისის სახელ-
მწიფო კონსერვატორიაში 2014 წლის 30 სექტემბერს
წაიკითხა. ლექციას ერქვა: მუსიკის არსებობის უხილავი
ნივთიერება. ლექციის შემდეგ ბატონ იზალის ვუთხარი,
რომ მთელი ლექციის განმავლობაში ისეთი შეგრძნე-
ბა მეუფლებოდა, რომ სიმღერის სულზე საუბრობდით.
ზემცოვსკის მრავალმნიშვნელოვნად გაელიმა... ჰოდა,
საიდუმლო — „პატარა კახის“ მომღერლების სიმღერის
სულში უბრალო წვდომა კი არა, არამედ იმ სულად,
ერთ არსებად ქცევაა, სხვაგვარად ამ ბიჭების ნამღე-
რი ასეთი ვერ იქნებოდა.... დიახ, სიმღერას თავისი სუ-
ლი აქვს... მხოლოდ ერთეულებს ძალუძთ იმ სულად
გადაქცევა და ცუცხლივით აგიზგიზება. „პატარა კახის“
ეს ხელწინდება. დიდი სიამოვნებით გაგაცნობთ ამ სა-
ოცარ ბიჭებს: ავთანდილ ზატიკაშვილი, ზურა მამუკე-
ლაშვილი, გოჩა გილაძე, ირაკლი კარტაული, გიორგი
ელიზბარაშვილი, ნიკა არსენაშვილი, დიმიტრი ხანჯა-
ლიაშვილი, ნოდარ გრემელაშვილი, ვანო ბინაძე, ბექა
და გოჩა ბიძინაშვილები.

წინა თაობის წარმატებულ მიღწევად უნდა ჩაით-
ვალოს „ხალხური პროფესიონალიზმი“, რომლის შესა-

ნიშნავი გამგრძელებელი და ამსრულებელია ანსამბლი
„პატარა კახი“. ანუ ეს ანსამბლი ხალხური და აკადემიუ-
რი პროფესიონალიზმის შერწყმის შესანიშნავ მაგალი-
თად წარმოგვიდგება. დღეს, მუსიკალური მიგრაციების
ძლიერი შემოტევების ეპოქაში „პატარა კახი“ და მსგავ-
სი ანსამბლები ნამდვილ ოაზისებად გვევლინებიან.

ეს წერილი თითქმის დამთავრებული მქონდა, როცა
კიდეც ერთი სიახლე შევიტყვე და აუცილებლად მინდა
გავიზიაროთ. ძმებმა ბიძინაშვილებმა და თელავის ცენ-
ტრალურმა ბიბლიოთეკამ წამოიწყეს ახალი პროექტი,
რომლის მიზანია — პერიოდულად ფოლკლორული სა-
ლამოების მოწყობა. ისინი ინვესტენ ძველ მომღერლებს,
ახლგაზრდებს, ბავშვებს, დაინტერესებულ პირებს და
როგორც მათ სჩვევიათ, აწყობენ ხალხური სიმღერის
ნამდვილ ზეიმს. ამ საქმეში მათ გვერდით უდგას პრო-
ფესიონალი მუსიკისმცოდნე და გამოცდილი პედაგო-
გი, 2 სამუსიკო სკოლის დირექტორი ირინე ღუდუმიძე.
ძალიან სასიხარულოა, რომ ამ ფოლკლორულ სალა-
მოზე მინვეულია ქართული ხალხური სიმღერისა და
საკრავების სახელმწიფო მუზეუმის ანსამბლი „მჭელი“,
რომელიც სპეციალური პროგრამით წარსდგება თელა-
ველების წინაშე.

დასასრულს მინდა დიდი წარმატებები ვუსურვო ბე-
ქა და გოჩა ბიძინაშვილებს ამ მამულიშვილურ საქმეში,
ანსამბლ „პატარა კახის“ მადლიანი სიმღერით, კიდეც
მრავალჯერ მოედინებინოს ცრემლი თავისი მსმენელი-
სათვის.

ანზორ ერქომაიშვილის ჩანაწერებიდან

ბიძინა

მახსოვს საქართველოს სახელმწიფო ჰიმნის შესარჩევი კონკურსი ტარდებოდა. მე კომისიის წევრი ვიყავი, ბიძინა კონკურსში მონაწილეობდა. ნაწარმოებები დაშიფრული იყო. მეორე ტურის წინ გვიან ღამით ბიძინა ჩვენთან ნასვამი მოვიდა. იგი ჩაის მიირთმევდა და თავისებურად ხუმრობდა. მე ვთხოვე თავისი ჰიმნის მელოდია დაეკრა, რათა იგი მეორე დღეს გამომეცნო. არ იკადრა, მის უახლოეს მეგობარსაც კი არ მომასმენინა თავისი ჰიმნი — ყველა კონკურსანტი თანაბარ პირო-

ანზორ ერქომაიშვილთან ერთად.

ბიძინასთან ერთად დიდხანს ვმუშაობდი სახელმწიფო პრემიების კომისიაში, კომპოზიტორთა კავშირში, საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის საქველმოქმედო ფონდში. იგი ყველას მიმართ კეთილგანწყობილი, ობიექტური, მიუკერძოებელი, უკომპრომისო და სამართლიანი იყო.

ბიძინა კვერნაძე ღირსეული პიროვნება გახლდათ.

ბებში უნდა ვიყოთო, — მითხრა. ბიძინასთან ურთიერთობამ დადებითი გავლენა მოახდინა ჩემს ცხოვრებაზე, მისგან ბევრი რამ ვისწავლე.

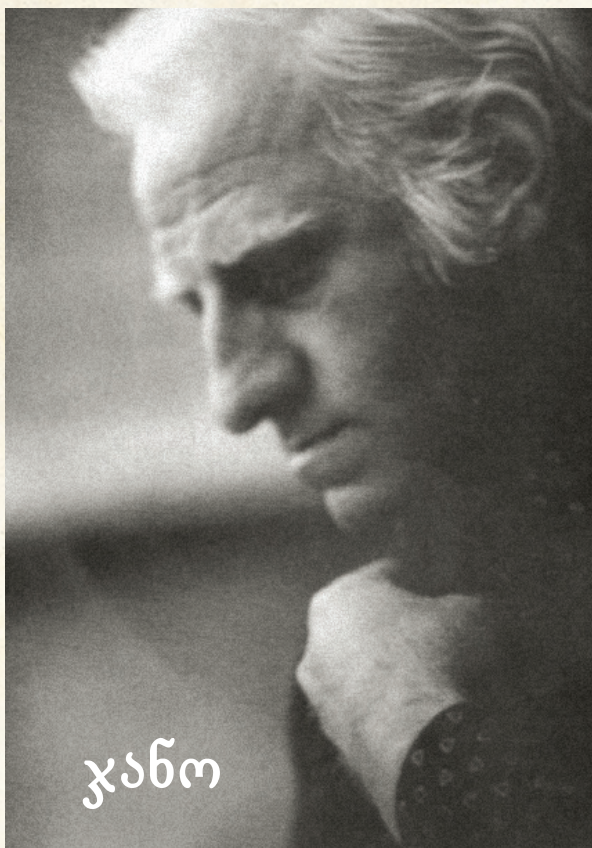
ბიძინა კვერნაძე ხალხში სინამდის ეტალონად დარჩა. მას არ შეხებია ამქვეყნიური არანაირი სიბინძურე და ბოროტება. იგი როგორიც დაიბადა, ისეთივე ბავშვით სუფთა წავიდა ამ ქვეყნიდან.

კონსერტზე. ბიძინა კვარნაძე და ანდრე პრემიერ-მინისტრი — ნესტან მესხიანი და ლალი სეთურიძე.

მისი გარდაცვალება მარადიული სიცოცხლის დასაწყისია. მოდით, მადლობა ვუთხრათ ბიძინა კვარნაძეს იმ სიკეთისა და სიყვარულისთვის, რომელსაც იგი ყოველდღიურად უზვად გასცემდა. მადლობა ვუთხრათ იმ ღვთაებრივი მუსიკისთვის, რომელიც საუკუნეებს გაჰყვება. მის შემოქმედებას მომავალი თაობები უკეთ შეაფასებენ.

ბიძინამ ხალისიანი ცხოვრებით იცხოვრა და სწორი გზით იარა. მისი ცხოვრების გზა ტაძრისკენ მიდიოდა. იგი განწმენდილი წავიდა ამა სოფლიდან, დატოვა კვალი ნათელი და მხრებგაშლილმა შეაბიჯა მარადისობაში.

ჯანსუღ კახიძე — ღვთაებრივი ნიჭით მირონცხებული მუსიკოსი, მთელ მსოფლიოში აღიარებული დირიჟორი, სიმღერის უბადლო შემსრულებელი გახლდათ. ხალხური სიმღერა მას გენეტიკურად დაჰყვა. მისი მშობლები წარმოშობით ტრადიციული მომღერალთა ოჯახებიდან იყვნენ. კახიძეების ოჯახში ხშირად თავს იყრიდნენ იმ პერიოდის საუკეთესო მომღერლები: ვანო მჭედლიშვილი, ნოკო ხურცია, კირილე პაჭკორია, სერგი დადივაძე, კუსა ვაშაძე და სხვები. ჯანო ყურადღებით უსმენდა მათ ნამღერს და პატარაობიდანვე შეითვისა ხალხური სიმღერის მადლი. შემდეგ ამან დიდი გავლენა იქონია მისი, როგორც დიდი მუსიკოსის ჩამოყალიბებაზე.

სრულიად ახალგაზრდამ შექმნა ანსამბლი „შვიდკაცა“. ამ ანსამბლმა მსოფლიოს სტუდენტთა და ახალგაზრდობის ფესტივალზე მოსკოვში ლაურეატის წოდება და ოქროს მედლები დაიმსახურა. „შვიდკაცამ“ პირველმა გაუკაფა გზა ქართულ ხალხურ სიმღერას უცხოეთში. ამ ანსამბლში პირველად გამოჩნდა ჯანსუღ კახიძის, როგორც ლოტბარისა და მომღერლის, ნიჭი. მან „შვიდკაცას“ რეპერტუარში შეიტანა სხვადასხვა კუთხის უნიკალური სიმღერები, ხოლო თვითონ ჯანო,

როგორც მომღერალი, შესანიშნავად ასრულებდა სოლო პარტიებს. ჯანო ფლობდა ამა თუ იმ კუთხისათვის დამახასიათებელ სასიმღერო მანერას, რაც მეტად რთული გახლავთ. გარდა ამისა, თავისი ხმის განუსაზღვრელი დიაპაზონის წყალობით მას თავისუფლად შეეძლო როგორც „კრიმანჭულის“, ასევე ბანის პარტიის შესრულება. მოგვხსენებათ, ქართული ხალხური სიმღერისათვის დამახასიათებელია იმპროვიზაციულობა. ჯანო ამ მხრივაც სამაგალითო იყო, მას იმპროვიზაციის ამოუწურავი შესაძლებლობები გააჩნდა. მე არაერთხელ მიმღერია მასთან. სიმღერის დროს იმპროვიზაციის ისეთ კორიანტელს დააყენებდა, ისეთ ვარიანტებს გამოიგონებდა, რომ თუ პარტნიორი გამოცდილი არ იყო, იგი აუცილებლად აცდებოდა ტონალობას. სიმღერას ჯანო ორჯერ ერთნაირად არ გაიმეორებდა. მასთან სიმღერა ძნელი იყო, რადგან არავინ იცოდა, რას შემოგთავაზებდა. მეორე მხრივ, უნდა გენახათ, პარტნიორს მყისვე რა დიდი ოსტატობით შეუწყობდა ხმას და მოუგვირისტებდა მელოდიას. ჯანოსთან სიმღერა ერთი სიამოვნება იყო.

მახსოვს იგი კინოფილმ „შერეკილებისათვის“ წერდა მუსიკას. სიმღერების ჩასანერად მე და ჯუმბერ ყოლბაია მიგვიწვია. ეს სიმღერები ძირითადად იმპროვიზაციებზე იყო აგებული. გვასწავლიდა რომელიმე ვარიანტს, შემდეგ სულ სხვანაირად მღეროდა და ჩვენგანაც იგივეს მოითხოვდა — „იმღერეთ თავისუფლად, როგორც მოგეხერხებათ, ნუ გეშინიათო“, — გვეტყოდა. აი, ეს ხასიათი მთელი ფილმის მუსიკას გასდევს. განსაკუთრებით კი იმ ადგილს, სადაც ფილმის გმირი — ერთაოზი „ვალეებს არიგებს“.

ახლა, როცა ჯანსულ კახიძე ჩვენს შორის აღარ არის, სინანულით ვიგონებ მასთან გატარებულ დღეებს. მაშინ მიჩვეული ვიყავით იმ საოცარ წარმატებებს, რომელსაც იგი აღწევდა მსოფლიო მასშტაბით, რასაც მის მღალნიჭიერებას მივანერდით და გვეგონა, რომ ასეც უნდა ყოფილიყო. გარდა ამისა, ჯანო თავისი მეგობრების შუაგულში ტრიალებდა და თავი ისე ეჭირა, როგორც ჩვენს ტოლსა და სწორს. ამიტომ ყველა მისი მოქმედება ჩვეულებრივ მოვლენად მიგვაჩნდა. ვიცოდით, მაგრამ ვერ ვაცნობიერებდით, რომ ჩვენს გვერ-

დით იყო უნიკალური პიროვნება ღვთაებრივი ნიჭით მირონცხებული და საოცრად არაორდინარული.

ახლა ვნანობ, რატომ არ ჩავინერეთ და არ გადავიღეთ მასთან გატარებული ყოველი დღე, რომელიც ძალიან საინტერესო გახლდათ ხელოვნების თვალსაზრისითაც.

რატომ არ გადავიღეთ თუნდაც მისი უკანასკნელი დაბადების დღე, როცა მან სუფრასთან „აინყვიტა“ და საოცრებები მოახდინა. ჯერ ვანიკო მაჭავარიანთან და „შვიდკაცას“ ბიჭებთან ერთად იმღერა, მერე როიალს მიუჯდა და თავის ვაჟიშვილთან, კატოსთან ერთად საკუთარი სიმღერებით მოგვხიბლა. ესეც რომ მოსწყინდა, გვთხოვა მე და ჯემალ ჭკუასელს — „ხასანბეგურა“ ვიმღეროთო. მე დავინყე, თვითონ „კრიმანჭული“ შემოსძახა, ჯემალმა ბანი მოგვაშველა. ჯანო კალმახით დაცურავდა ურთულესი პოლიფონიის ხლართებში, მისი სიმღერა ნამდვილი შემოქმედება იყო, იქვე ქმნიდა

ანსამბლი „შვიდკაცა“
მარჯვნიდან პირველი — ჯანო

ახალ ვარიანტებს, მაგრამ არ იმახსოვრებდა, რომ შემდეგში უკეთესი შეექმნა.

ჯანო ნებისმიერ სიმღერას გულსა და სისხლმარღვევში ატარებდა, თავისად აქცევდა და ისე გადმოსცემდა. ამიტომ იყო, რომ მისი ნამღერი საოცარ ზე-

მასსტრო

გავლენას ახდენდა მსმენელზე და ხშირად თვალეზზე ცრემლსაც მოგვვრიდა. ამის ნათელი დადასტურება იყო ის კონცერტები, რომლებიც იმართებოდა ჯანსუღ კახიძის ცენტრში ქართული ესტრადის ვარსკვლავების მონაწილეობით.

ცალკე განხილვის საგანია ჯანოს მიერ შექმნილი სიმღერები, რომლებიც ქართული ესტრადის მშვენიერება გახდა. ეს სიმღერები უკვე ხალხის საკუთრებად გადაიქცა, ხალხური გახდა, ხალხი მღერის. ეს ხომ უდიდესი აღიარებაა. თავის სიმღერებში ჯანო ოსტატურად იყენებდა ხალხურ ინტონაციებს, რომელსაც ესტრადისათვის მანამდე არნახული ფუნქცია მოუწია. სამაგალითოდ გამოდგება თუნდაც სიმღერა „კრიმანჭული“, რომელის ანსამბლ „ორერასთვის“ დაწერა. ეს უნიკალური ხმა, ამავე დასახელების სიმღერაში ჩასვა და უმაღლეს პროფესიულ დონეზე აიყვანა. ამ სიმღერამ დიდი აღიარება მოიპოვა. რომელი ერთი ასეთი სიმღერა დავასახელო.

ჩემი აზრით, ჯანსუღ კახიძემ უდიდესი წვლილი შეიტანა ქართული ესტრადის წარმატებაში. ვფიქრობ, ეს გზა სწორი იყო, ვინაიდან იგი იყო ეროვნული, თვითმყოფადი გზა. და თუ ჩვენმა ესტრადამ ეროვნული სული დაკარგა, მას ისევე წალეკავს უცხოეთიდან შემოსული ათასნაირი მიმდინარეობა, როგორც ეს ევროპის უმეტეს ქვეყნებში მოხდა.

ჯანსუღ კახიძე გამორჩეული სოლისტი და იშვიათი ანსამბლისტი იყო. ალბათ, გახსოვთ, როგორ პარტნიორობას უწევდა ქართული ესტრადის ვარსკვლავებს: ნანო ბრეგვაძეს, თამრიკო ჭოხონელიძეს, ეკა მამალაძეს, გოგი დოლიძეს და სხვებს. საინტერესოა, რომ ჯანო იქაც იმპროვიზირებდა. ეს მისი ბუნება იყო. გარდა ამისა, მას გააჩნდა იშვიათი უნარი — ნებისმიერი მომღერლისათვის შეეწყო ხმა და მისთვის დამახასიათებელი მანერით ემღერა. არასოდეს დამავიწყდება ჰამლეტ გონაშვილისა და ჯანსუღ კახიძის ფანტასტიკური დუეტი იუგოსლავიაში, რომელიც სამწუხაროდ არ ჩანერილა.

ჯანომ ბევრი სიმღერა ჩაწერა, მაგრამ, ვფიქრობ, მის მაღალნიჭიერებას, რომელსაც ასე უხვად აფრქვევდა მღერის დროს, ვერც ერთი თანამედროვე აპარატურა ვერ გადმოსცემს. აუდიო ჩანაწერი ერთადერთი ვარიანტია, რომელიც მომღერალმა ჩაწერის დროს შესრულა, რა უწყობს იმ უამრავ ვარიანტებს, რომელსაც ჯანო არასოდეს გაიმეორებდა.

ჯანსუღ კახიძე თავისი ბუნებით ლიდერი იყო, ამიტომ იგი ნებისმიერი საზოგადოების ყურადღების ცენტრში ექცეოდა.

ვისაც ჯანოს ლხინი არ უნახავს, ნუ იტყვის, რომ მის პიროვნებას იცნობდა. ჯანო ისეთივე შეუდარებელი იყო სუფრასთან, როგორც ესტრადაზე. იგი ლხინის ბატონ-პატრონი იყო. მისი არაჩვეულებრივი სიმღერა, ამაღლებული განწყობილება და მოხდენილი იუმორი ახალისებდა და განუმეორებელს ხდიდა სუფრას. არასოდეს დამავიწყდება მიშელ ლეგრანის სახე, როცა მან ჯანოს მოუსმინა სუფრასთან. მისმა სიმღერამ და იმპროვიზაციებმა განაცვიფრეს მთელ მსოფლიოში აღიარებული მუსიკოსი, ხოლო, როცა მსტისლავ როსტროპოვიჩმა ქართულ ხალხურ სიმღერებში მოუსმინა ჯანოს, ასე უთხრა მას: „ჩემს დასაფლავებაზე მხოლოდ ქართული ხალხური სიმღერა უნდა ჟღერდეს, თანაც ცოცხალი შესრულებით“.

საფრანგეთში შევხვდი, გამოჩენილ მუსიკოსებს რომლებმაც იმხანად პარიზში ჯ. კახიძის მიერ გამართული ბრწყინვალე სიმფონიური კონცერტების შემდეგ, იგი მსოფლიოში ერთ-ერთ საუკეთესო დირიჟორად მიიჩნიეს. მართლაც რა დიდი ავტორიტეტი უნდა ჰქონოდა ჯანსუღ კახიძეს მსოფლიოს მუსიკალურ ელიტაში, რომ მას „ლა სკალაში“ სიმფონიური მუსიკის სეზონის გახსნა და დახურვა მიანდეს.

ჩვენთვის, მისი მეგობრებისთვის, ყოველივე ეს ჩვეულებრივი მოვლენა იყო.

ახლა ვფიქრობ, კიდევ ვინ შეიძლებოდა ყოფილიყო მაღალი რანგის მუსიკოსებიდან მსოფლიოში, რომელიც ისე მღეროდა ხალხურ სიმღერებს, როგორც ჯანსუღ კახიძე? ალბათ, არავინ.

მას ხალხური სიმღერა ხელში ატატებული დაჰყავდა ჩვილი ბავშვივით და მთელ მსოფლიოს აცნობდა.

როცა ეკითხებოდნენ მისი დიდი წარმატების მიზეზს, იგი უყოყმანოდ პასუხობდა, რომ არის იმ ქვეყნიდან, რომელსაც მსოფლიოში გამორჩეული ხალხური პოლიფონიური მუსიკა აქვს. ჯანსუღ კახიძე იყო ამ სიმღერების საუკეთესო შემსრულებელი, დამფასებელი და შემფასებელი.

იქნებ დამისახელოთ კიდევ ვინ იყო მაღალი რანგის მუსიკოსებიდან, ვისაც შეეძლო საქართველოს ნებისმი-

მარცხნიდან: ელდარ ჰენგილაია, ჯანსუღ კახიძე, ანდრე ბრეჟნევი.

ერ სოფელში გლეხებთან ერთად მაღალ დონეზე შეესრულებინა ხალხური სიმღერები.

და ბოლოს, კიდევ ვის ყავდა იმოდენა საძმო თბილისში, როგორც ჯანო კახიძეს, მას საზოგადოების ნებისმიერი ფენის წარმომადგენლებთან ჰქონდა ურთიერთობა, მათ შუაგულში ტრიალებდა და იყო ბევრი სასიკეთო საქმის ინიციატორი.

ახლა ვფიქრობ, იქნებ არც ღირდა მისი ჩაწერა და გადაღება, ვინაიდან ვერც ერთი თანამედროვე აპარატურა ვერ დააფიქსირებს იმ საოცარ მაღალნიჭიერებას, განცდებსა და ემოციებს, რომელსაც ჯანსუღ კახიძე ყოველდღიურად უხვად აფრქვევდა მანამ, სანამ ბოლომდე არ გაიხარჯა.

იქნებ მართლა ჯობდეს, რომ მისი სახელი ლეგენდად დარჩეს ხალხში და ლეგენდადვე გაჰყვეს საუკუნებს.

ნუგზარ ვანაძის მზით სავსე მუსიკა

ლევან მიგანდარი

დაბადებიდან 80 წელი შეუსრულდა ცნობილ ქართველ კომპოზიტორს, საქართველოს ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწე ნუგზარ ვანაძეს.

„დაბალი, გამხდარი ადამიანი, დიდი მალაღობრით, ღრმა ჭკვიანი თვალებით, უკომპრომისო, ძლიერი ხასიათი და უაღრესად კეთილი, მეგობრული პიროვნება დაჯილდოებული დიდი ნიჭით, ფართოდ ერუდირებული და უზომოდ მორიდებული. იგი არასდროს ლაპარაკობს თავის წარმატებაზე, მიაჩნია, რომ თანამედროვე ქართულ მუსიკაში არც ისე დიდი ადგილი უკავია. ამავე დროს, უნდა ითქვას, რომ მის, რიცხობრივად არც ისე დიდ შემოქმედებაში, ჩვენ არ შეგვხდება არცერთი შემთხვევითი ნაწარმოები, რაც კი აქვს, ყველა აღიარებული და თვალსაჩინო თავის ჟანრში“ — ასე ახასიათებს მას მუსიკისმცოდნე ქ-ნი **ნათელა მამალაძე**.

ნუგზარ ვანაძე მიეკუთვნება ხელოვანთა იმ რიცხვს, რომლებიც ნაკლებად ჩანან საზოგადოებრივ ასპარეზზე, თუმცა მათი შემოქმედება მუდამ აქტუალურია. ჩვენთან შემოქმედის დაფასება არ იცინა, ისე შეიძლება გაიაროს ცხოვრებამ, რომ საზოგადოების მხრიდან უყურადღებობას მრავალი საერო მნიშვნელობის გასაქმებული საქმე შეწიროს.

ნათქვამია, „სჯობს გვიან, ვიდრე არასდროს“ და საიუბილეო თარიღთან დაკავშირებით, ნუგზარ ვანაძის

„მზით სავსე მუსიკის“ (ასე უწოდებდა ცნობილი ქართველი კინორეჟისორი გუგული მგელაძე „ქართველი ნინო როტას“ შემოქმედებას) გარშემო გავერთიანდით მუსიკალური და სამეცნიერო საზოგადოების ცნობილი და უცნობი წარმომადგენლები, საჯარო და კერძო უწყებები, გამოსაცემად მზადაა საიუბილეო ალბომი და დისკი, რათა ვანაძისეული მუსიკა კვლავ მზის სხივივით მოეფინოს დედამიწას და გაათბოს ადამიანთა გულები.

ალბომში შესულია ცხოვრებისა და შემოქმედების ამსახველი ფოტო-დოკუმენტური მასალა ნუგზარ ვანაძის საოჯახო არქივიდან. ასევე საქართველოს თეატრის, მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის სახელმწიფო მუზეუმის (ხელოვნების სასახლის) აფიშების ფონდში დაცული მხატვრული აფიშების კოლექცია, რომელიც ასახავს ქართული კინოსტორიის მდიდარ წარსულს.

რაც შეეხება აუდიო ჩანაწერებს, მსმენელი მოისმენს საქართველოს ეროვნული არქივის კინო-ფოტო-ფონო არქივში, კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ მუსიკალურ რედაქციასა და პირად კოლექციაში დაცულ ნუგზარ ვანაძის კამერულ, საორკესტრო, საესტრადო და კინომუსიკის შედეგებს.

დარწმუნებული ვარ ბევრი მკითხველი თავიდან აღმოაჩენს ამ უნიჭიერეს შემოქმედს, რომელმაც ქართული და მსოფლიო მუსიკის წინაშე ღირსეულად მოიხადა ვალი.

მუშაობისას განეული დახმარებისათვის მაღლობას ვუბდი საქართველოს ხელოვნების სასახლის დირექტორს, ბ-ნ გიორგი კალანდიასა და სასახლის თანამშრომლებს, ასევე საქართველოს ეროვნული არქივის გენერალურ დირექტორს, ქ-ნ თეონა იაშვილს და კინო-ფონო-ფოტო არქივის დირექტორს, ბ-ნ გიორგი კაკაბაძეს. კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ მუსიკალური რედაქციის ხელმძღვანელს, ქ-ნ ნათელა ნაცვლიშვილს. ჟურნალ „მუსიკის“ რედაქტორს, ქ-ნ მზია ჯაფარიძეს, ნუგზარ ვანაძის ოჯახს და ყველას, ვინც მონაწილეობა მიიღო ამ ალბომის შექმნაში.

თავიდანვე იმდენად ახლობელი გახდა ჩემთვის მისი შემოქმედება, რომ 2007 წლიდან დავიწყე მასალების შეგროვება იმ იმედით, რომ ერთ დღესაც დაგწერდი მონოგრაფიას ნუგზარ ვანაძის შესახებ.

უზარმაზარი შრომა აქვს განეული მასეტროს თითოეულ ფილმზე მუშაობისას. ერთხელ მითხრა „რომ მეგონა თავი ბალიშზე მედო და ტკბილად მეძინა, ხშირად, დილით პარტიტურაში თავჩადებულს გამღვიძებია“-ო.

1962 წელს რეჟისორმა თენგიზ აბულაძემ გადაიღო ფილმი „მე, ბებია, ილიკო და ილარიონი“. ფილმი თითქმის დასრულებული იყო, თუმცა მუსიკა ჯერ არ არსებობდა, რადგან ფილმის კომპოზიტორი არჩილ კერესელიძე სხვა ფილმზე მუშაობდა და ვერ მოასწრო მუსიკის შექმნა... რეჟისორი ეძებდა კომპოზიტორს, რომელიც 20 დღეში შეძლებდა მუსიკის დაწერასა და ჩანერას. ეს კომპოზიტორი ნუგზარ ვანაძე აღმოჩნდა.

„დავინყე მუშაობა, კვითხულობდი სცენარს და პირდაპირ პარტიტურაში ვწერდი ნოტებს, იმის დროც არ იყო, რომ ინსტრუმენტთან მშვიდად მემუშავა“ – იგონებს კომპოზიტორი.

მალე პირველი მხ. ფილმის შეკვეთა მზად იყო. მუსიკის შესაფასებლად შეიკრიბა გადამღები ჯგუფი. ნუგზარმა ფორტეპიანოზე დაუკრა მონაკვეთები. მცირე პაუზის შემდეგ, დარბაზში სიჩუმე ნოდარ დუმბაძემ დაარღვია – „ავაშენა ღმერთმა“, კომპოზიტორმა მწერლის თვალზე ცრემლი შეწმინდა.

ლევან მიზანდარი

ნუგზარ ვანაძის მზით სავსე მუსიკა

– „გადაწყდა, დამამტკიცეს ფილმის კომპოზიტორად“, სიხარულით და სიამაყით იხსენებს ნუგზარ ვანაძე.

თუმცა ტიტრებში მაინც ორივე კომპოზიტორი წერია.

მოსკოვში, ფილმის ნახვის შემდეგ, იტალიელ რეჟისორთა ჯგუფმა ასე შეაფასა – „მუსიკა მკვეთრად ორიგინალურია და ზუსტად ზის ფილმში, მეტად თანამედროვეა“.

ნუგზარ ვანაძის აზრით, „ფილმის შექმნაში არსებობს ერთობა – რეჟისორი და მუსიკა. მუსიკის შექმნა, მისი ჩანერა, ორკესტრში აჟღერება, მუსიკის და წარ-

მოსახვის მონტაჟი, მთელი მეტრაჟის წარმოადგენს ერთ ფორზე საბოლოო გადანერა ცოცხალ პროცესს და ყველაფერში მონაწილეობს კომპოზიტორი“.

დღეს ტექნიკური შესაძლებლობების მეშვეობით კომპოზიტორებს შეუძლიათ მკირე დროში ლაიტმოტივი სხვადასხვა ვარიანტებად აქციონ, ადრე კი თითოეული ვარიანტისთვის ნუგზარს უნევდა შექმნა პარტიტურა, შემდეგ ჩაენერა ორკესტრს და რეჟისორ-

ნუგზარ ვაწაქი და ტერეცე აბულაძე 1962წ.

რი ამ დიდი ნაშრომიდან ტოვებდა ფილმისთვის სასურველ მომენტებს. ხშირ შემთხვევაში ფილმში არ შედიოდა კომპოზიტორის მიერ შექმნილი საუკეთესო მუსიკალური მონაკვეთები. სწორედ, მუსიკალური მეგვიდრეობის შესასწავლად, ასეთ ჩანაწერებს აქვს ფასი. სამწუხაროდ 90-იანების არეულობამ მრავალი პარტიტურა და აუდიო ჩანაწერი იმსხვერპლა...

მართალია, სამი ათეული რაოდენობის ფილმიდან ყველამ ვერ მოიპოვა სათანადო აღიარება, თუმცა ნუგზარ ვაწაძის არაჩვეულებრივი კინომუსიკიდან, რომელიც „ფილმის გარეშეც საოცრებაა“ (რეზო ჩხეიძე), გამოვყოფდი რამდენიმე მსოფლიო მნიშვნელობის ე. წ. საუნდტრეკს: „მე, ბებია, ილოკო და ილარიონი“, „პიერი მილიციის თანამშრომელი“, „ცისკრის ზარები“, „სინათლე ჩვენს ფანჯრებში“, „არ დაიჯერო რომ აღარა ვარ“, „წარსული მუდამ ჩვენთანაა“, ხოლო „სალამურის“ მუ-

სიკა ნამდვილად ბალეტისთვისაა შექმნილი.

წარმოიდგინეთ, 1976 წელს გადაღებულ მოკლემეტრაჟიან მხ. ფილმ „სოფლის აშკის“ ფინალურ სცენაში ჟღერს მუსიკა, რომელიც ენათესავება 8 წლის შემდეგ ენო მორიკონეს მიერ დაწერილ უკვდავ საუნდტრეკს ფილმიდან „ერთხელ ამერიკაში“.

დაუვინყარია სტვენა მულტფილმიდან „ნარკისი“, „ბომბორას“ საორკესტრო ჩანარები, საესტრადო და ფილმებიდან სიმღერები...

1970 წელს ანსამბლი „ორერა“ მორიგი გასტროლისთვის ემზადებოდა. რეპერტუარში ერთი ქართული სიმღერა აკლდათ. ანსამბლის ხელმძღვანელმა რობერტ ბარძიმაშვილმა მორის ფოცხიშვილის ლექსზე სიმღერის შექმნა ნუგზარ ვაწაძეს სთხოვა, კომპოზიტორმა ერთი ამოსუნთქვით დიდი შთაგონებით დაწერა დღესაც ყველასათვის საყვარელი და პოპულარული სიმღერა „მოლოდინი“, რომელიც პირველად ნანი ბრეგვაძემ შეასრულა და დღემდე პოპულარულია ახალგაზრდა მომღერალთა კონკურსებზე.

აღსანიშნავია ნუგზარ ვაწაძის სიმებიანი კვარტეტი, რომელიც ჯერ კიდევ კონსერვატორიაში სწავლის დროს 1960 წელს დაწერა. ამ ნაწარმოების მუსიკალურმა ენამ, და, იმ დროისათვის ახალმა, ორიგინალურმა გამომსახველმა ხერხებმა, მოუტანეს ახალგაზრდა ავტორს დიდი წარმატება 1962 წელს, მოსკოვში გამართულ ახალგაზრდა კომპოზიტორთა საკავშირო შემოქმედებითი დათვალიერებაზე, კვარტეტს მიენიჭა I პრემია. შემდგომ წლებში ნ. ვაწაძის კვარტეტი დიდი წარმატებით შესრულდა ჩეხოსლოვაკიაში (1966) იუგოსლავიასა (1974) და ტოკიოში (2004).

კომპოზიტორმა დავით (გუგული) თორაძემ ნ. ვაწაძის №1 კვარტეტის მომხმნის შემდეგ მიანერა პროგრამას: „ძალიან კარგია, სული ჯანსაღი, ფაქიზი გემოვნება და ორიგინალური წყობა“. ხოლო მუსიკისმცოდნე გივი ორჯონიკიძემ ასე შეაფასა:

„Что и говорить, квартет Н. Вацадзе вполне профессионален и, несомненно, будет и впредь привлекать к себе внимание“.

სრულიად შეუსწავლელია ნუგზარ ვანაძის საოპერო შემოქმედება. გარკვეულ მიზეზთა გამო თავის დროზე ვერ დაიდგა პირველი თოჯინური ოპერა „მზე, ზღვა და ოთარიკო“ და ოპერეტა „პერიკები“. რომელთა პარტიტურებიც, სხვა ბევრ ნაწარმოებთან ერთად სადღაც გაუჩინარდა... აი, რას წერს 1967 წელს ჟურნალი „Советская Музыка“ №1.

«К концу текущего сезона в Тбилисском детском кукольном театре ожидается необычная премьера. Впервые здесь ставится двухактная «кукольная опера» Нутзара Вацадзе, которая пока условно называется «Море, Солнце и Отарики». Впервые куклы будут не разговаривать, а петь арии, ансамбли и речитативы, а действие будет происходить на фоне развернутых симфонических эпизодов».

საინტერესოა ცნობილი რუსი მუსიკისმცოდნის, ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორ **ლევ რაბენის** გამოხატულება ნ. ვანაძის საფორტეპიანო კონცერტის შესახებ:

«Новые тенденции обнаруживаются в начале 60-х годов. Они отчетливо проступают в фортепианном концерте Н. Вацадзе (1961), фиксирующем народную полифонию песен Западной Грузии. Ее терпкие созвучия на секундо-кварттовых интервалах кажутся архаизированными и воспринимаются как своеобразная стилизация самых старинных пластов грузинского фольклора. Оригинальны в концерте приемы народных импровизаций в духе криманчули в верхнем голосе на остинатных педалях нижних голосов. При этом все время создается ощущение своеобразной импрессионистской стилизации фольклорных интонаций. Тематический материал в концерте Вацадзе становится по импрессионистски зыбким». «Советский инструментальный концерт», Л. 1967.

ნუგზარ ვანაძის საგუნდო ნაწარმოებმა a cappella „ჩანამღერი“ (1973) საქართველოს კომპოზიტორთა კავშირის კონკურსში მიიღო I პრემია (1978). მოგვი-

ნებით შესრულდა კიევში უკრაინის ბავშვთა გუნდის 25 წლის იუბილეზე დირიჟორ ირინა საბლინას ხელმძღვანელობით. აშშ-ში გამოვიდა ფირფიტა, სადაც შევიდა „ჩანამღერი“ და ერთ-ერთი უკრაინული ხალხური სიმღერა ნუგზარ ვანაძის არანჟირებით.

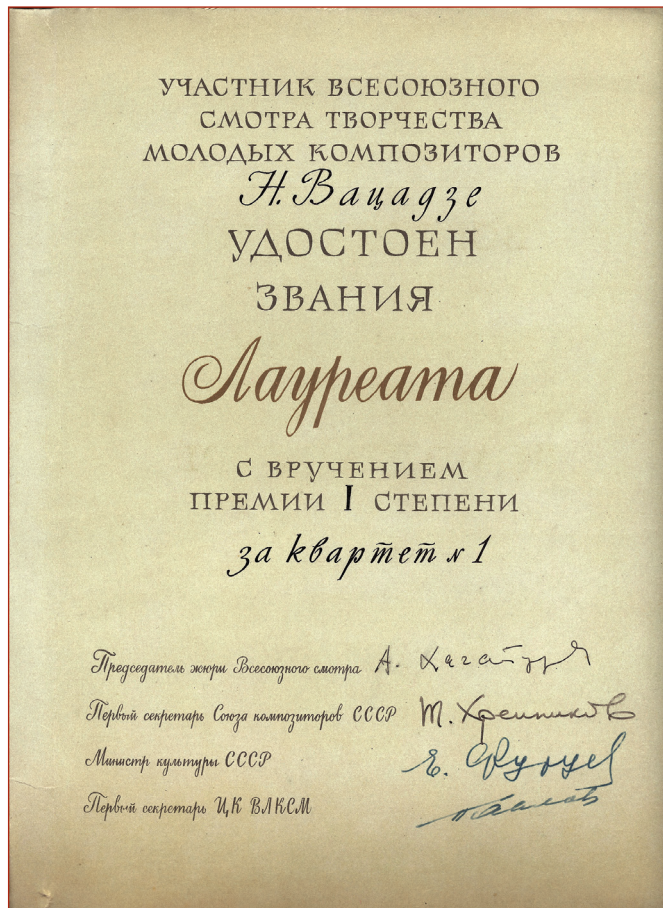
ნუგზარ ვანაძე რომ მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა ქართული პროფესიული მუსიკის ასპარეზზე, ამას ასევე მოწმობს ამონარიდი ინტერვიუდან (ჟურ-

ნალი „მუსიკა“ 2010 №2). საქართველოს და სსრკ სახალხო არტისტთან, სახელოვან მკერდო ჯანსუღ კახიძესთან:

„...იმ პერიოდის ქართული მუსიკის „მძლავრი ჯგუფი“ ვიყავით: სულხან ნასიძე, ბიძინა კვერნაძე, ნოდარ გაბუნია, გია ყანჩელი, მე, ნოდარ მამისაშვილი (ერთი პერიოდი საერთო ინტერესები გვქონდა), ნუგზარ ვანაძე (ძალიან ნიჭიერი ბიჭი იყო, რომელიც შემდეგ

რატომაც გაქრა). აი ეს იყო დაახლოებით...ქართული პროფესიული მუსიკის განვითარების ეტაპებზე, ეს ძალიან სერიოზული პლეადა იყო“.

მართალია, ნუგზარ ვანაძე „გაქრა“ პროფესიული მუსიკის არეალიდან, სამაგიეროდ ის „გაჩნდა“ ქართულ კინო-მუსიკაში და არაჩვეულებრივი ეპოქა შექმნა.

ნ. ვანაძე თანამშრომლობდა მაშინდელი სსრკ-ს მასშტაბით ცნობილ დირიჟორებთან: ჯანსუღ კახიძესთან, ემინ ხაჩატურიანთან. ჰაზიზ დუგაშევთან, ლილე კილაძესთან, ავთანდილ მამაცაშვილთან და სხვ.

ყარაშან (გუგული) მგელაძე – „თითქმის ყველა ჩემი ფილმის კომპოზიტორი ნუგზარ ვანაძეა. ის ჩემთვის ქართველი ნინო როტაა. ჩამოაშორეთ მისი მუსიკა ჩემს

ფილმებს და მიხვდებით რამდენი შემატა მისმა დაწერილმა მუსიკამ ამ ფილმებს.

რიტმი, განწყობა, ემოცია, მზიანი ლაიტმოტივი ორი სულის სიყვარულისა – ყველაფერია იქ, ყველაფერი!

კინო-კრიტიკა უმაღლეს შეფასებას აძლევდა მის ყოველ ნამუშევარს.

ერთხელ რეზო ჩხეიძემ დამირეკა და მითხრა: – გუგული, ნუხელ ჩემიანები ტელევიზიით უყურებდნენ შენ ფილმს „არ დაიფერო, რომ აღარ ვარ“, მე მხოლოდ კისმენდი ვანაძის მუსიკას მეორე ოთახიდან. ეს მუსიკა ფილმის გარეშეც საოცრებაა!

და კიდევ ერთი: როცა ნუგზარ ვანაძეს ვუჩვენებდი გადაღებულ მასალას, არავითარი ვარიანტების დაწერა მას არ სჭირდებოდა. პირველივე გასროლით ათი-ანში ახვედრებდა. რაც იშვიათობაა“.

„მუსიკალურ საქართველო“, 2007 წ. №4(18).

ჟურნალის ამავე ნომერში გამოქვეყნდა ნათელა მამალაძის ინტერვიუ ნუგზარ ვანაძესთან, გთავაზობთ ამონარიდებს ინტერვიუდან:

ნუგზარ ვანაძე: „გავიხსენებ ჩემს მასწავლებლებს – ჰიანისტ გივი სვანიძეს, შემდეგ ქსენია ჯიქიას (დეიდა ქსენიას, როგორც სიყვარულით ვუძახდით მას) და ალექსანდრე (შურა) შავერმაშვილს. მათ დიდ მადლობას ვუხდით. მიუხედავად იმისა, რომ კონსერვატორიაში ვსწავლობდი ანდრია ბალანჩივაძის კლასში, რომელიც, პრინციპში, მოუცლელი იყო და იტყოდა ხოლმე: «Ты и сам вполне можешь учить других», მიმაჩნია, რომ ჩემი, როგორც კომპოზიტორის, ჩამოყალიბებაში უდიდესი წვლილი ეკუთვნის ბატონ შურა შავერმაშვილს. მან ბუსტ კამკერტონზე ამაწყო. დედაჩემს ძალიან კარგი სმენა ჰქონდა, მამას კი – კომპოზიციის ნიჭი (ახმოვანებდა მუნჯურ ფილმებს). სხვათა შორის, ვოვა კურტიდი (ჩემი ნათლია) და მამაჩემი დადიოდნენ მუსიკის შესასწავლად ვასილ შავერმაშვილთან (შურას მამასთან) „რაბდაკში“. ჩემი შრომების ნიჭი, ეტყობა გამოვლინდა ჩემში. მიმაჩნია, რომ კონსერვატორიაში სწავლის პერიოდში, დაიწყო ჩემი პედაგოგიური მოღ-

ვანობა. მე, პირველ რიგში, ჩემს თავს ვასწავლიდი, ასევე თანაკურსელებიც მოდიოდნენ ხოლმე კონსულტაციაზე.

უფროსი თაობიდან ბევრთან ვმეგობრობდი. პირველკურსელი ვიყავი, ყველაფერი ჯერ კიდევ იწყებოდა. ისევ და ისევ ვიხსენებ შურა შავერმაშვილს. მან მასწავლა დისკიპლინა, მონივნება მუსიკისადმი, ადამიანებისადმი. ვიხსენებ გუგულის (დავით) თორაძეს. ის იყო ძმაც, მეგობარიც. მან გვასწავლა მეგობრობა, ერთგულება, კაცობა, ქეიფი, გამტანიანობა. ოთარ თავქაჩიშვილთან დიდი სიახლოვე არ მაკავშირებდა, მაგრამ ყოველთვის ვგრძნობდი მის კეთილგანწყობას ჩემდამი. დიდი პატივისცემით ვიხსენებ სულხან ნასიძეს, ბიძინა კვერნაძეს, ვია ყანჩელს, როგორც დიდ კომპოზიტორებს, ასევე როგორც დიდ პიროვნებებს. განსაკუთრებული გრძნობა მაკავშირებს ვაჟა აზარაშვილთან. გადამებული მეგობრები ვართ ტექნიკუმის | კურსიდან.

ასევე ვავიხსენებ რეჟისორებს: თენგიზ აბულაძეს, რეზო ჩხეიძეს, თამაზ გომელაურს, გუგული მგელაძეს, რეზო ჭარხალაშვილს, ნოდარ მანაგაძეს, ბადურ ნულაძეს, ოთარ აბესაძეს. მათთან შეხვედრები, შემოქმედებითი თანამშრომლობა დიდი მეგობრობის საწინააღმდეგოა.

მუსიკა არის მუსიკა. მაგრამ ბევრათა სამყაროს სხვა ელემენტები, ნებისმიერი ბევრა, თუ იგი ბუნებრივად არის შეყვანილი მუსიკალურ ქსოვილში და შერწყმულია ერთიან ბირთვში, როცა ისმის ფოთლის ხმა სიჩუმეში და ასე შემდეგ, ჩემთვის მისაღებია. რომელ დონეზე აღმოჩნდება ბევრათა სინთეზი — ეს პიროვნების, მისი ნიჭის მონაცემებია. თანამედროვეობას არ უნდა ჩამორჩე, მაგრამ არ უნდა ავიღოთ ცუდი და ხელოვნური მხოლოდ იმიტომ, რომ ის „თანამედროვეა“. ბუნებრივს რაც ვასცდება, მე იმის კატეგორიული წინააღმდეგი ვარ.

საქართველო უმდიდრესი, ულამაზესი ქვეყანაა. ქართველები არიან უნიჭიერესნი, ულამაზესნი სულიერად და გარეგნულად. და ეს რომ ასეა, საქართველომ და ქართველებმა, საუკუნეების სიღრმეებიდან მოყო-

ლებული, ბევრჯერ დაამტკიცეს. არასდროს ეს ძალა არ მოკვდება ქართველებში“.

მართალია, სწორედ ასეთ ქართველების მხრებზე

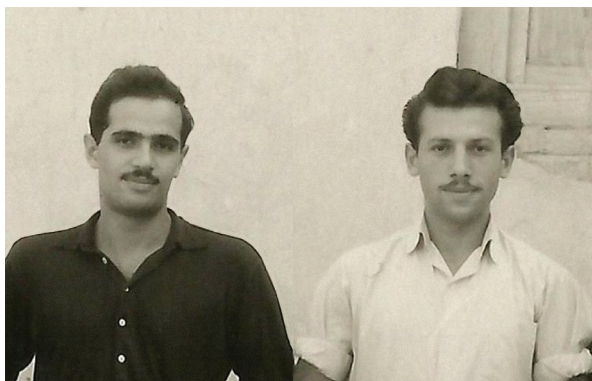

დგას ჩვენი სამშობლო, თუმცა ყველაფრის მოვლა-პატრონობას მხოლოდ თითო-ორი კაცი არ ყოფნის.. ყველამ თავისი საქმე უნდა აკეთოს პატიოსნად, რომ ქვეყანა აშენდეს. ვიმედოვნებ, შემდეგი იუბილეების მოვიძიებთ ნუგზარ ვანაძის ყველა იმ დაკარგულ პარტიტურას, რომლის გარეშეც წარმოუდგენელია ქართული პროფესიული მუსიკის ბიბლიოთეკა.

ამ უყურადღებობას არასაზოგადოებრივი მიზეზიც აქვს, ნუგზარ ვანაძის თავმდაბალმა, პატიოსანმა, სინდისიერმა და ზედმეტად უამბიციო პიროვნებამ გან-

საზღვრა მისი ყოფა.. რას იზამ, ის ასე დგას და სხვაგვარად არ ძალუძს... დარწმუნებული ვარ, მას ევროპაში ან ამერიკის შეერთებულ შტატებში რომ ეცხოვრა ახლა მისი სახელი თანამედროვე დიდ კომპოზიტორთა მსგავსად იქნებოდა ცნობილი, აღარაფერს ვამბობ მატერიალურ კეთილდღეობაზე, რომელიც ასეთ წარმატებებს თან სდევს...

2005 წელს ვიოლონჩელისტ ოთარ ჩუბინიშვილის თხოვნით ნუგზარ ვანაძემ შექმნა „ნ თანამედროვე ვერსია სიმებიანი კვარტეტისათვის გიორგი ჩუბინიშვილის სიმღერების მიხედვით“, ესენია: „ხმა გულისა“, „სევდა“,

ვაჟა აგარაშვილი და ნუგზარ ვანაძე. 1958წ.

„მუხამბაზი“, „ერთხელ კოცნა“, „მიპასუხე, მითხარი“.

1959 წლიდან ნუგზარი ეწეოდა პედაგოგიურ მოღვაწეობას მუსიკალურ-თეორიულ დისციპლინებსა და კომპოზიციაში რუსთავისა და თბილისის სხვადასხვა მუსიკალურ სკოლებსა და სასწავლებლებში. მისი მოსწავლეები დღეს წარმატებით ეწევიან საკომპოზიტორო მოღვაწეობას, მაგალითისთვის: მანანა ალფაიძე — კომპოზიტორი, პედაგოგი, მულტემედიკური ხელოვნების ფესტივალის „ერთი ცის ქვეშ“ დამფუძნებელი, თამრიკო ვაშაიძე — კომპოზიტორი, ღირსების ორდენის კავალერი, მიხეილ ზაქარიაშვილი — მუსიკოსი, ქართული ვოდევილის თეატრის დამაარსებელი. დავით მაზანაშვილი — კომპოზიტორი-პიანისტი.

მე კი ნუგზარ ვანაძესთან კომპოზიციისა და გაორკესტრების ხელოვნებას 4 წელი ვეუფლებოდი. ეს

ნუგზარ ვანაძე ცოლ- შვილითან ერთად.

იყო ინტენსიური შემეცნების სასიამოვნო პროცესი, რომელიც არასდროს დამავინწყდება. კვირაში სამჯერ, ოთხჯერ გვქონდა გაკვეთილი. ხანდახან ერთი ნოტის ობერტონის შესახებ დაწყებული საუბარი გაგვიყვანდა თითქოსდა მუსიკასთან კავშირში არმყოფ თემებზე, კოსმოსზე, ფერწერაზე, ადამიანურ ღირებულებებზე და ისევ იმ საწყის ნოტს ვუბრუნდებოდით. ნუგზარის გაკვეთილები განუსაზღვრელი იყო, ხშირად დავგვლამებია, სახლში დაბრუნებულს კი ტელეფონით გაგვიგრძელებია საუბრები. მეუბნებოდა, „ლევან, მე და შენ იმ კოსმოსურ ხომალდს ვგავართ, რომელიც ცაში აჭრის შემდეგ, გზად დანაწილდება, მე ქვევით დავრჩები, შენ კი მართოდ განაგრძობ მოგზაურობას“—ო. მართალია, თუ გსურს ცხოვრებაში რამეს მიაღწიო, ერთხელაც უნდა მოსწყდე საკუთარ „მშობელ-მასწავლებელს“ და მართომ გაიკაფო გზა, იმ უნარ-ჩვევებითა და განათლებით, რომელიც მან მოგცა.

გამოსაცემად გამზადებულ საიუბილეო ალბომში წარმოდგენილია ცნობილი ქართველი კომპოზიტორების, შემსრულებლებისა და მუსიკისმკოდნეების მისალოცი სტატია—მოგონებები, რომლებიც სპეციალურად ამ ალბომისთვის დაინერა.

გთავაზობთ ამონარიდებს სტატიებიდან, სრულ ტექსტებსა და საინტერესო მოგონებებს კი იმედი მაქვს მალე გავცნობით.

მილოცვა

საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი კავშირი ულოცავს საქართველოს ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწეს, ცნობილ კომპოზიტორსა და პედაგოგს, ნუგზარ ვანაძეს 80 წლის იუბილეს.

კავშირის წევრებს წლების განმავლობაში გვაქვს ბედნიერება მასთან შემოქმედებითი და მეგობრული ურთიერთობისა.

ბატონი ნუგზარი არის არა მარტო უნიჭიერესი ხელოვანი და უდიდესი პროფესიონალი, არამედ იგი შემკულია ისეთი დიდი ადამიანური თვისებებით, როგორიცაა კაცთმოყვარეობა, კეთილშობილება, კოლექივლობა, თანადგომა და მრავალი სხვა.

ვუსურვებთ ჩვენს ძვირფას და უსაყვარლეს ბატონ ნუგზარს ჯანმრთელობას, ბედნიერებას, დიდხანს სიცოცხლესა და შემოქმედებით ნაშთებს.

უღრმესი პატივისცემით,
კავშირის წევრთა სახელით,
საქართველოს კომპოზიტორთა შემოქმედებითი
კავშირის თავმჯდომარე
კახა ცაბაძე

ბედნიერი ვარ, რადგან მომეცა საშუალება გითხრა ის, რაც გულში მაქვს და ერთი წუთით არ მშორდება...

ის დღეები გავიხსენო და სხვასაც გავახსენო, როცა შენ, ჩემო ნუგზარ, ასეთ არაჩვეულებრივ ნაწარმოებებს გვჩუქნიდი.

იყო ასეთი კეთილშობილი ადამიანი და თან დიდი კომპოზიტორი – ეს იშვიათობაა!...

შენი სიმღერა ჩემთვის ყოველთვის გამორჩეული იყო და ასეც დარჩება!...

მიიღე ჩემი დიდი სიყვარული.

ნანი ბრეგვაძე

ჩემო ნუგზარ!

დღესაც კარგად მახსოვს ის წარმატება, რომელიც წილად ხვდა 60-იან წლებში გაუღერებულ შენ სიმებიან კვარტეტს. ასეთ მუსიკას მხოლოდ განსწავლული ახალგაზრდა ვერ შექმნიდა, თუ მას ბუნებამ არ არგუნა ჭეშმარიტი ნიჭი. მუსიკის შემფასებელი მხოლოდ დროა. გავიდა ნახევარი საუკუნე. დარწმუნებული ვარ, რომ ამ ნაწარმოებს დღესაც არ დაუკარგავს

მარცხნიდან სხედან: რაფაელ ქარუხნიშვილი, სულხან ნასიძე, ოთარ გორაღლი, ვაჟა ჯგერაშვილი. დგანან: ნუგზარ ვანაძე, გიგა ყანგელი.

მისთვის დამახასიათებელი ფასეულობები. ასეთ მუსიკას სიბერე არ უნერია.

ცხოვრებამ გაიძულა ძირითადი საქმიანობა კინემატოგრაფთან დაგეგმვით. მიმაჩნია, რომ ამ სფეროში შენ ბრწყინვალე შედეგებს მიაღწიე. ამას წინათ ტელევიზიით მოვისმინე სიმღერა, რომელიც ყოველთვის მომწონდა და მხოლოდ მაშინ შევიტყვე, რომ თურმე მისი ავტორი შენ ყოფილხარ.

ჩემო ნუგზარ! უფაღმა ორივეს ხანგრძლივი სიცოცხლე გვარგუნა. გისურვებ მხნეობას და გეხვევ!

შენი, გიგა ყანგელი

ქართველებს მდიდარი კინომუსიკა გვაქვს, განსაკუთრებით ეს ითქმის უფროსი თაობის კომპოზიტორთა ნამუშევრებზე, რომელთა შორისაც მნიშვნელოვანი ადგილი ბ-ნ ნუგზარ ვანაძის შემოქმედებას უკავია.

მოხარული ვარ, რომ მქონდა მასთან საქმიანი ურთიერთობა, რამდენიმე ფილმის მუსიკის ჩანერაზე მამაჩემის დირიჟორობით ერთად გვიმუშავია. მამა დიდად აფასებდა მის ნიჭსა და შემოქმედებას.

მინდა ვუსურვო ბ-ნ ნუგზარს ჯანმრთელობა და წარმატება.

პატივისცემით,
ვახტანგ კახიძე

სმასწინათ ტელეფონით ვესაუბრე ნუგზარს და მან მაუწყა, რომ ამჟამად იგი მუშაობს თავის პირველ სიმფონიაზე და მე-3 სიმებიან კვარტეტზეც, რამაც, ცხადია, ძალიან გამახარა. დიდი სიამოვნებით დაველოდები მათ შესრულებას.

ვუსურვებ მას გამოჯანმრთელებას და ახალ შემოქმედებით წარმატებებს.

ნუგზარის უფროსი მეგობარი,
გულბათ ტორაძე

უნიკალური და გამორჩეული პიროვნებაა ნუგზარ ვანაძე, გამორჩეული თავისი თავმდაბლობითა და ძალიან საინტერესო შინაგანი შემოქმედებითი პოტენციალით.

ბევრი შეიძლება ილაპარაკოს მასზე და მის ხელოვნებაზე, თუმცა, საკმარისია წარმოიდგინო, ის ყველგან ლაღი და ნიჭიერი იყო. როგორც გალაკტიონი იტყოდა, „ნიჭი, ძამიკო, ნიჭი!

ნოდარ მამისაშვილი

სალკე თემაა ნუგზარ ვანაძე და კინომუსიკა. მას დანერგილი აქვს მუსიკა მრავალი ფილმისათვის ძალიან მაღალ, პროფესიულ დონეზე, სადაც ნათლად სჩანს მისი ორიგინალური სტილისტური ხელწერა.

მინდა ჩემს კოლეგასა და ერთგულ მეგობარს მივულოცო ეს ღირსშესანიშნავი თარიღი, ვუსურვო ჯანმრთელობა და მომავალი შემოქმედებითი გამარჯვებები.

ვაჟა აბარაშვილი

დიდი სიამოვნებით მინდა გამოვხატო ჩემი დამოკიდებულება ისეთი დახვეწილი და ყოველმხრივ გამორჩეული პიროვნების, კომპოზიტორის, პედაგოგის და საზოგადო მოღვაწის მიმართ, როგორიც არის ბატონი ნუგზარ ვანაძე. იგი ბევრისთვის ახლობელი და საყვარელი კომპოზიტორია, განსაკუთრებით იმათთვის, ვინც კარგად იცნობს ქართულ კამერულ, საესტრადო და კინო მუსიკას.

მინდა ვუსურვო ბატონ ნუგზარს ჯანმრთელობა, დიდხანს სიცოცხლე, ყოველივე სიკეთე და მისი საინტერესო და თვითმყოფადი შემოქმედების ფართოდ წარმოჩენა.

გიორგი (გოგა) შავერზაშვილი

ჩემო ნუგო! ჩემო საყვარელო ძმაო! დღევანდელმა არეულმა ცხოვრებამ მოიტანა ის, რომ პროფესიონალი და ნიჭიერი ადამიანები ხშირად ჩრდილში დვანან, მაგრამ, შენი დანერგილი მუსიკა ჩრდილშიც განათებულია და ბრწყინვალე.

ღმერთმა დავლოცოს ჩემო ნუგო — გილოცავ, იცოცხლე, იდღევრძელე, მრავალჯამიერ!

ძმური სიყვარულით,
ჯემალ ადამაშვილი.

ყველას გვინია მ ათეულმა წელმა, თუმც ისევ ის ბიჭები ვართ – გული ხომ არასოდეს ბერდება!

„იძინებს მზე, ფოთლების გალობას ვისმენ, ოცნების გზებს, ოცნებით გავყურებ ისევ!“

ჩემო ნუგზარ, ასე იწყება ჰიტად ქცეული შენი განუმეორებელი სიმღერა „მოლოდინი“, რომელიც, ცხოვრების ფერხულში ჩაბმულს „მოულოდნელად“, უნებურად, გვეწვევა ხოლმე, გავგვიტაცებს და გულს დაგვიამებს – ამას ჰქვია უკვდავება, ეს იყო ჩვენი მოლოდინი, რომელსაც ოცნებით გავყურებთ ისევ!

ბარამ ბარამიძე

ნუგზარ ვანაძე ჩემი სიყრმის მეგობარია. ძვირფასი ადამიანია. შემკულია იშვიათი თვისებებით. უზომოდ მოკრძალებული, ალაღმართალი და კეთილშობილი პიროვნებაა.

დაჯილდოებულია ორიგინალური მელოდიური ნიჭით, ინსტრუმენტული აზროვნებით, გამომგონებლობითა და გემოვნებით. მაღალი დონის პროფესიონალია, კომპოზიტორია მოწოდებით, აქვს თავისი ხედვა და ხელწერა.

მანანა ახმეტელი

რენს თვალწინ იქმნებოდა ნუგზარის მუსიკა, თემები, ფრაგმენტები სხვადასხვა ნაწარმოებებისთვის, რომლებსაც შესვენებისას, ზოგჯერ კი ლექციების დამთავრების შემდეგ გვასმენინებდა. ერთხელ, შესვენების დროს, ჩემი თხოვნით დაუწერა სიმღერა შესანიშნავ მომღერალს დემურ ცქიტიშვილს, რომელმაც პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში ფაკულტეტებს შორის ოლიმპიადაზე შეასრულა.

მიუხედავად იმისა, რომ ნუგზარს ხშირად ვერ ვხედავ (უფრო სატელეფონო კავშირი მაქვს), ვიცი აქტიურად მუშაობს, ძალიან ხშირად ნაწარმოებს მაგიდას-

თან აორკესტრებს.

პირველი კურსიდან ერთად მოვდივართ, ძალიან მიყვარს და პატივს ვცემ, როგორც დიდ პროფესიონალს. მიხარია მისი ნარმატებები და ვუსურვებ ხშირ შემოქმედებით აღმაფრენას.

ლია ხუგაშვილი

ნუგზარ ვანაძე დიდი ტალანტით დაჯილდოებული კომპოზიტორი – მუსიკოსია.

მის მიერ შექმნილი მუსიკა ყველასათვის სასიამოვნო აღსაქმელია და გულთან მიტანილი.

ნუგზარის ერთ-ერთი ღირსება ის არის, რომ ეფექტისა და კეთილდღეობის გამო არ გადაუხვევია თავისი მრწამსისაგან. უჭირს საკუთარ შემოქმედებაზე ლაპარაკი და განსაკუთრებით მისი ქება.

ჩემო ნუგზარ, გისურვებ ჯანმრთელობასა და შენი შემოქმედების კვლავ აღმავლობას!

ნანა ავალიშვილი

რემო ნუგზარ!

გულით გილოცავ ამ შესანიშნავ საიუბილეო თარიღს, გისურვებ ჯანმრთელ სიცოცხლეს, შემოქმედებით გზას, რომელიც შენ არ გაკლია. ყოველი ფილის მუსიკის ჩანერა ჩემთვის ბედნიერება იყო.

გკოცნი მრავალს, შენი მუშა-ნათელა.

ნათელა ნაცვლიშვილი

დღემდე მასსოვს მისი ხალასით, თავისუფალი და ლაღი იუმორით სავსე გაკვეთილები. ჩემს პირველ კომპოზიცია-პიესებს რატომღაც ჰქონდათ ნელი, დინჯი ხასიათი. რამდენიმე გაკვეთილი მისმინა გატრუნულმა და შემდეგ მითხრა – გეყოფა დიდობაო და მოდი ახლა ვიცელქოთ და ვიხტუნაოთ. დავიბენი; უცბად

ამიხსნა წვიმის ხასიათი, მისი დინამიკა, ფორმის განვითარება, ერთი სიტყვით დამიხატა წვიმა სიტყვებით და დააყოლა, წადი ახლა სახლში, ჯერ გზაში ბევრი იკუნტრუშო, ვითომ გუბებს ახტებო და მერე ფორტეპიანოსთან გააგრძელო. იმერელი ხარ და გამოვივაო. მართლაც, ინსტრუმენტთან ისეთი ჩამოყალიბებული დავჯექი და დავუკარი, რომ მეც გამიკვირდა. სწავლის პერიოდში და დღესაც მრავალ კომპოზიტორთან მქონია და მიწევს ურთიერთობა, მაგრამ დამეთანხმებით, რომ პირველი პედაგოგი, პირველი შედეგი და პირველი შთაბეჭდილება მარადიულია.

ბატონო ნუგზარ, გილოცავთ და ვისურვებთ, რომ თქვენი ღვაწლი პროფესიულ მუსიკასა და პედაგოგიურ მოღვაწეობაში ყველასთვის ყოველთვის სამაგალითო ყოფილიყოს!

მანანა აღფაიძე

ერთხელ ჩემმა თანაკურსელმა ხუმრობით თქვა: რა გვეშელება ეხლა პედაგოგის გარეშე, ამხელა ოკეანეში რომ გადაგვყარეს როგორ უნდა გავცუროთო. სამწუხაროდ თუ საბედნიეროდ, ეს არ იყო მხოლოდ ხუმრობა. მართლაც ღვთის ნებით ვიღაცამ გადაცურა ეს ოკეანე, ბევრმა კი ვერ გაუძლო მის ძლიერ დინებას და დაიკარგა. მე ვარ ბედნიერი, რომ ამ სირთულეების დაძლევაში დამეხმარა ის მრავალწლიანი გამოცდილება და ცოდნა რომელსაც საფუძველი ჩაეყარა სწორედ ბავშვობის პერიოდში. ამჟამად ჩემი და ბატონ ნუგზარის ურთიერთობა არის მეგობრულ-კოლეგიალური და ვიმედოვნებ, რომ იგი მომავალშიც გაგრძელდება.

იუბილარს მინდა მივულოცო 80 წლის იუბილე და ვუსურვო ჯანმრთელობა, დიდხანს სიცოცხლე, შემოქმედებითი წარმატებები ქართული კულტურის საკეთილდღეოდ!

თამარიკო ვაშაკიძე

ბატონი ნუგზარი ყოველთვის დიდ კომპოზიტორად მიმაჩნდა. მან ღმერთისგან ნაბოძები მარცვალი ისე გაახარა, რომ ყველას ცხოვრება საოცარი მუსიკის ფერებით აავსო და გააღამაზა, თავისი თვითმყოფადი, განუმეორებელი, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი, არაჩვეულებრივი ჰარმონიული წყობის მუსიკით.

იუბილეს გილოცავთ, ბატონო ნუგზარ!

მიხეილ ზაქარიაშვილი

დარწმუნებული ვარ, რომ მის მიერ შექმნილი ნაწარმოებები სამუდამოდ დარჩება ქართული მუსიკის ისტორიაში. ის არის განუმეორებელი პიროვნება, თბილი და სულთ ხორცამდე ინტელიგენტი ადამიანი. სწორედ ამ სულიერებით არის ნასაზრდოები მთელი მისი შემოქმედება. ღმერთმა უმრავლეს საქართველოს ასეთი ადამიანები.

მინდა ვუსურვო ბატონ ნუგზარს ჯანმრთელობა და დიდი შემოქმედებითი წარმატებები.

პატივისცემით,
დავით მაზანაშვილი

ძაესტრო, ვისურვებთ ჯანმრთელობას, დიდხანს სიცოცხლესა და შემოქმედებითი წარმატებას, დაე, გაგვახარეთ იმ იდეების განხორციელებით, რომელზეც დღედაღამ ფიქრობთ.

დიდი სიყვარულითა და პატივისცემით, მარად თქვენი მოსწავლე და უმცროსი მეგობარი,

ლევან მიზანდარი

თბილისი, 2017წ.

თითო- ორიოლა წინადადება რეცენზიის სანაცვლოდ

რუსუდან ქუთათელაძე

2017 წლის 9 აპრილი, საქართველოს ისტორიის საბედისწერო დღე.

ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის მცირე დარბაზი.

საქართველოს სახალხო არტისტის, საპატიო პროფესორ ელდარ გენაძის ვოკალური კლასის კონცერტი.

მონაწილეები — უმაღლესი საგანმანათლებლო სისტემის ყველა საფეხურის სტუდენტები — პირველკურსელი ბაკალავრით დანწყებული დიპლომანტით დამთავრებული.

კონცერტის დიდებული „უკერტიურა“, ნიშანი ოსტატობის უმაღლესი ზღვარისა — თავად მესტროს, ელდარ გენაძის შესრულებით არია ო. თაქთაქიშვილის ოპერიდან „პირველი სიყვარული“.

კონცერტი გახსნა ბაკალავრიატის I კურსის სტუდენტმა.

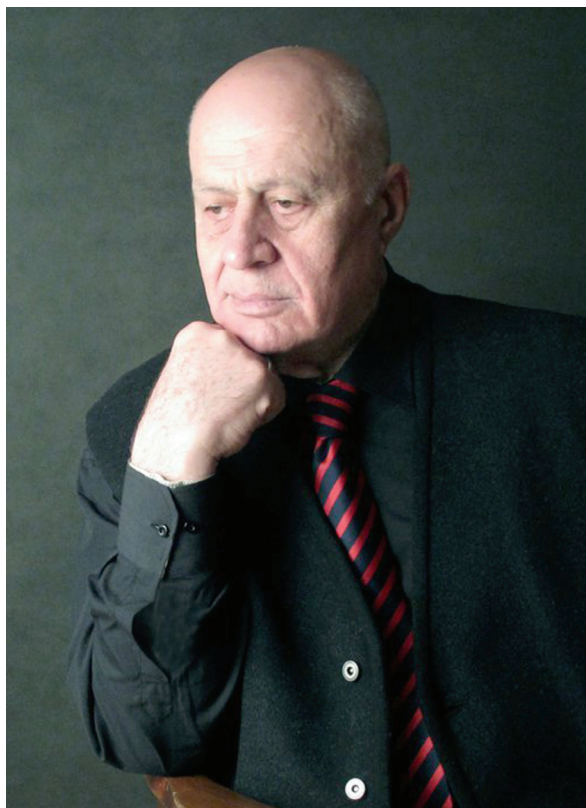
პროგრამა დაასრულა დიპლომანტმა.

ვოკალურ ხელოვნებაში ჩახედული, ნიჭიერების, საშემსრულებლო უნარის წრფელად დამფასებელი მსმენელით სავსე დარბაზი.

საკონცერტო პროგრამა შედგენილი კლასიკური რეპერტუარიდან ამოკრებილი, ამავდროულად გაუცეთელი ნაწარმოებებიდან.

გაჟღერდა მოცარტის, ჰენდელის, სტრადელას, პერსელის, ვერდის, ტოსტის, ბელინის, ჯორდანოს, პუჩინის დიადი მუსიკა.

არც მარად უცნობი ხალხური სიმღერა იქნა და-

ელდარ გენაძე

ვინწყებული — უკრაინული.

და ამ, საუკუნეებს გამოვლილ უკვდავ მუსიკაში, ვითარცა უძვირფასეს სამეფო გვირგვინში ჩასმული მარგალიტი-ობოლი — ქართული შედევრები — არიები მ. ბალანჩიშვილის ოპერიდან „დარეჯან-ცხიერი“, ა. მაჭავარიანის რომანსი „მზეთამზის სახეო“.

თითოეული სოლისტი დარბაზს ხიბლავდა ჯერ მართო მიმზიდველი გარეგნობით, მუსიკის ხელოვნებასთან ზიარებით კიდევ მეტად გამშვენებული, დახვეწილი, შესანატრი.

ათი საოცარი სილამაზის ხმა — ბანი, ბარიტონი, ტენორი.

როგორც საგაზაფხულოდ აბიბინებულ ზურმუხტოვან სიმწვანეში ამოხეთქილი ყაყაჩო — წითელკაბიანი ერთად-ერთი სოპრანო.

ყოველი ვოკალური ხმა — ფერადოვანი ტემბრი, სავსე, ობერტონებით მდიდარი, ძლიერი, ელვარე, ულამაზესი...

ა. ბენაძის კლასის საკონსერტო აზიზა

ღვთით ბოძებული, ბუნებითი ნიჭი, კიდევ მეტი და მეტი იმედის მომცემი.

პედგოგის, დიდოსტატი-მანქანის მიერ გულდა-გულ, დღენიადავ თავდადებული შრომით დამუშავებული, გარანდული, განაფული...

მკაფიოდ ჩანდა ქართული ვოკალური სკოლის დიდი ქურუმის — დავით ანდლუაძის დანატოვარი, მისი აღზრდილის საოპერო კლასში კვლავაც აგრძელებს სიცოცხლეს, ნაყოფს იძლევა...

ნაწარმოების არსში წვდომა, არტისტიზმით, ემოციით გამოხატული, მსმენელამდე მიტანილი დედააზრი მუსიკისა.

ვოკალური ნიჭის ღირსეული თანმხლები — მაია ფერაძისა და ირინე რამიშვილის საუცხოო საფორტეპიანო აკომპანეშენტი.

ქართული ნიჭის ჭეშმარიტი ზეიმი!

სალამოს დავგვრგვინება — ელდარ გენაძისათვის მინიჭება ყოველი ქართველი მუსიკოსის სანატრელი ჯილდოს, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის პრემიის — დიდი, დიდი, დიდი ხნის უნინ დამსახურებული.

ტაში გულმხურვალე, ხანგრძლივი, თაიგულები...

დაე ასე, იავარდით მოფენილი ყოფილიყოს ამ ჩინებული ქართველი დამწყები მომღერლების სამომავლო გზა.

დაე ელდარ გენაძის სამეცდლოში გამობრძმედილი, უკვე საქართველოს საზღვრებს მიღმა აღიარებული მომღერლების, მოსკოვის დიდი და სხვა, ევროპის საოპერო თეატრთა სოლისტების, მამუკა ტეფნაძის, ალუდა თოდუას, გოდერძი ჯანელიძის... ბედი გაეზიარებინოთ ამ ახალბედა ვოკალისტებსაც.

ეს მწირი თითოროლა წინადადება იყოს ნიშანი სადებიუტო დიდი წარმატების შემოსანახად.

აი მათი სახელები: გიორგი ჭრელაშვილი, ალექსანდრე ხუხუშვილი, თორნიკე გოგრიტაძე, ირაკლი მელიქიშვილი, ზაზა გაგუა, ოთარ შიშინაშვილი, გივი გიგინეიშვილი, გიორგი გუგუნავა, ლაშა სესიტაშვილი, ხატია ჯიქიძე.

PS. ამქვეყნად არაფერია შემთხვევითი... მეოთხედი (ცოტა მეტიც) საუკუნის წინ, სწორედ ამ დღეს, 9 აპრილს, საქართველოს უმძიმესი განსაცდელი დაატყდა თავს — სისხლიანი ტრაგედია, ერის ცოცხალ სხეულზე მოუშუშებული ჭრილობა... მაგრამ ტრაგედიამ ორსაუკუნოვანი ძილქუშიდან გამოაფხიზლა ქართველობა — მოვიპოვეთ ნანატრი თავისუფლება, დამოუკიდებლობა... სულ ახლახან ევროპისკენ უვზოდ გაგვეხსნა გზა... ნიჭიერებას მიეცა საშუალება ლაღად გაშალოს ფრთა... ახალი თაობის მოვალეობაა დააფასოს მრავალთა და მრავალთა სიცოცხლის ფასად მოპოვებული ეს დიადი მონაპოვარი. თავდადებული შრომით, გარჯით, მუყაითობით, სრულჰყოს უფლის უხვად ბოძებული ნიჭი, მსოფლიოს ამცნოს — „რანი ვართ ქართველნი“, ცივილურ სამყაროში ღირსეული ადგილი დაიმკვიდროს! ნიჭი უფლის ბოძებული ფასდაუდებელი საჩუქარია და ვინც ამ საჩუქრის ღირსად მიიჩნია უფალმა, ამავდროულად დიდი პასუხისმგებლობაც დააკისრა ნიჭის, პროფესიის, ერთგული აღმზრდელი-მანქანის, მთლიანად საქართველოს წინაშე!

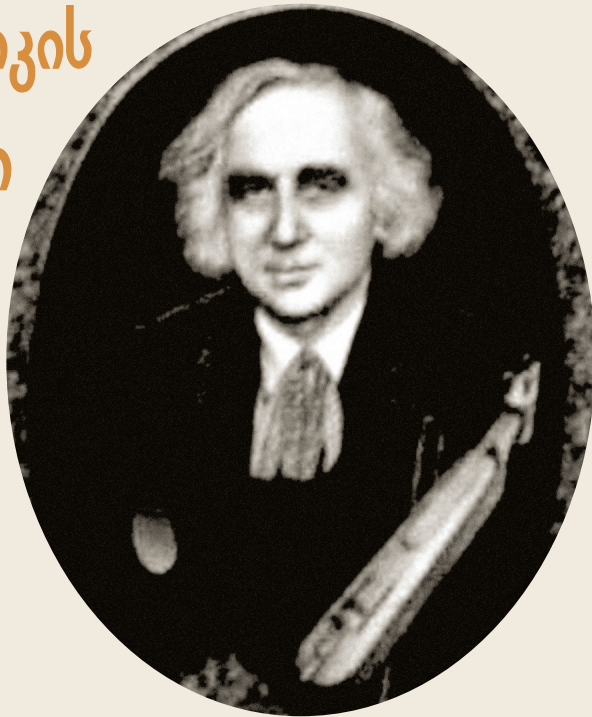
ლაზური ხალხური მუსიკის იუბილარი მოამაგენი

გიორგი კრავიშვილი

ლაზურ მუსიკას და მის მოამაგეებს საქართველოში თითქმის არ იცნობენ. მათ საბჭოთა საქართველოსგან, მცირედენი გამონაკლისის გარდა, არც ოლიმპიადებში მონაწილეობა და არც სხვაგვარი დაფასება არ რგებიათ. მათთვის ვერც საბჭოთა და ვერც პოსტსაბჭოთა საქართველომ ვერ მოიკალა. ქართულ ენაზე მათზე არათუ წიგნები, სტატიებიც კი სანთლით საძებარია.

1920-იან წლებში სამუსლიმანო საქართველოს ორად გაყოფის შედეგად, დედასამშობლოს ლაზეთის უმცირესი ნაწილი (სოფელი სარფის ნახევარი) შემორჩა. 1937 წელს თურქეთთან საზღვრის ჩაკეტვისას ნათესავებთან ურთიერთობა კატეგორიულად აიკრძალა, უფრო მეტიც, გაღმა გახედვაც არ შეიძლებოდა. ამიტომაც, საზღვარზე ორივე მხარეს მცხოვრები სარფელები ერთმანეთს მხოლოდ სიმღერით ელაპარაკებოდნენ, ვინაიდან საზღვარს რუსი და თურქი სამხედროები იცავდნენ და არც კი ეგონათ თუ გაღმა-გამოღმა სარფელები სინამდვილეში ერთმანეთს ელაპარაკებოდნენ.

ლაზები არცთუ მცირე რაოდენობით ცხოვრობდნენ აფხაზეთშიც, თუმცა 1949 და 1951 წლებში მათი მასიური გადასახლების შედეგად ლაზები კომპაქტურად შემორჩნენ მხოლოდ სარფს, რომელიც ჩაკეტილ სასაზღვრო ზონაში შედიოდა. რუსული პოლიტიკა აფხაზეთში ყველაფერ ქართულს, მათ შორის ლაზურსაც ამუხრუჭებდა. ალბათ ამიტომ იყო აფხაზეთის ლაზების ნაწილი თავს თურქად მიიჩნევდა. ისიც უნდა გავიხსენოთ, რომ აფხაზეთში მუსიკალური განათლების სათავეებთან და შემდგომ, ათწლეულების მანძილზე, უმეტესად რუსები იდგნენ, თუმცა არსებობს ცნობა, რომ პლატონ ფანცუღაიას გუნდი 1930-იან წლებში ლაზურ სიმღერებსაც

ხასან ხელიძის
საფლავის ქვა სოფ. სარფში.

მღეროდა.

წელს ლაზური მუსიკის ოთხი დიდი მოამაგის **ხასან ხელიძის, ილია და ლილი აბდულიშებისა და ქაზიმ ქოიუნჯუს (კონჯარია)** საიუბილეო წლებია. თითოეულმა მათგანმა დიდი წვლილი შეიტანა ლაზური მუსიკის შეკრება-პოპულარიზაციის საქმეში და თაობებს შემოუნახა მივიწყებას მიცემული ლაზური ხალხური მუსიკის ნიმუშები. ამჯერად გავიხსენებთ ხასან ხელიძის მოღვაწეობის ძირითად ეტაპებს.

ხასან ხელიძის/შელიძის 1907 წელს სოფელ ორთახოვაში (ახლანდელი ქალაქ ხოფის ნაწილი) ჰელიმ და ხავა ჩოხატაროლების ოჯახში დაიბადა და სიტაბუკე იქ გაატარა. იგი იყო თვითმოქმედი მხატვარი, პოეტი და მომღერალი. მის ყველა შემოქმედებაში ლაზური თემატიკა იყო წამყვანი. კომუნისტური შეხედულებების გამო 1935 წლის 16 თებერვალს თურქეთიდან გამოიქცა ბათუმში და მშობლიური კერის ნახვა აღარც ღირსებია. 1936 წელს სანქტ-პეტერბურგში სწავლისას

ტრამვაიზე შეაგვიანდა, რის გამოც დაძრულ ვაგონს შე-
ახტა და კიბიდან ჩამოვარდნის დროს ტრამვაიმ მარ-
ცხენა ფეხზე გადაუარა. იმისათვის, რომ განგრენა არ
განვითარებულიყო ფეხი მოკვეთეს. სწავლის შეწყვეტა
მოუხდა. იგი ჯერ სოხუმში ჩავიდა, შემდგომ კი ბათუმში
დაბრუნდა.

ბედის სიმწარე ხასანმა 1949 წელსაც იცემა. თავისი
ცოლითა და ერთი შვილით ციმბირში რამდენიმე წლით
გადაასახლეს (ბათუმში მხოლოდ ერთი ბიჭი დატო-
ვეს), თუმცა ოჯახი რამდენიმე წლის შემდგომ ბათუმ-
ში დაბრუნდა. მას შემდეგ ხასანს სარფელებთან კონ-
ტაქტი არ შეუწყვეტია. ამბობენ, ხასანი სარფელებთან
შეხვედრებით იქარვებდა თავისი მშობლიური გარემოს
მონატრების ტკივილს.

1961-67 წლებში ხასანი თბილისში, ივანე ჯავახიშვი-
ლის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტში თურქული ენის
მასწავლებლად მუშაობდა. ცხოვრობდა სტუდენტალურში.
ხასან ხელიმიში 1976 წლის 2 მარტს გარდაიცვალა. ან-
დერძის თანახმად, იმისათვის, რომ საფლავიდან მაინც
ეხილა მშობლიური ხოფა, დაკრძალეს სარფის სასაფ-
ლაოზე. ბავშვობაში ქამანჩას უკრავდა, იქნებ ამიტომა-
ცაა გამოსახული მის საფლავის ქვაზე ეს საკრავი.

ხასანი რამდენიმე სიმღერის ავტორი იყო, მათგან
სარფელებში ყველაზე გავრცელებულია „სარფი მო-
ლენი“ და „ჰეიამოლი“. ამ სიმღერებს (განსაკუთრებით
„ჰეიამოლის“) ფოლკლორული ანსამბლებიც ასრულებ-
ენ. ხელიმიშისვე უნდა იყოს „ჰელესას“ სარფული და
ფოლკლორული ანსამბლების მიერ სცენაზე დამკვიდ-
რებული ვარიანტი, ვინაიდან გაღმა ლაზეთში ეს ნიმუ-
ში ძირითადად გადაძახილებზეა აგებული. სარფული
„ელესას“ ჰელიმიშის კუთვნილებაზე მიგვანიშნებს ისიც,
რომ ეს სიმღერა გამოირჩევა უჩვეულოდ დიდი დია-
პაზონით (დუოდეციმა), მაშინ როდესაც ლაზური მე-
ლოდიები ძირითადად სექსტა-სეპტმის ფარგლებშია.
სიცოცხლის ბოლოს მომღერალს სურდა თავისი ფირ-
ფიტის გამოცემა, მაგრამ იმის გამო, რომ ის გადასახ-
ლებაში იყო ნამყოფი (ანუ რეპრესირებული), ეს ვერ
მოხერხდა. ხასანის შემოქმედება კარგადაა გაშუქებუ-

ლი ფილმში „ლაზი ვორე“.

ხასან ხელიმიში ერთ-ერთი ბოლო ლაზი ეთნოფო-
რი იყო, რომელსაც ლაზური მრავალხმიანი სიმღერების
არსებობა ახსოვდა (სარფში დღეს მრავალხმიანად არ-
სებული სიმღერები სინამდვილეში 1960-70-იან წლებ-
ში გაამრავალხმიანეს). მისი ქალიშვილის გადმოცემით
ხასანი ხისაგან ამზადებდა მრავალღერძიან (სამღერძიან)
უძველეს ლაზურ სალამურს, რომელზეც ორხმიან მე-
ლოდიებს უკრავდა.

ხასან ხელიმიში პირველად 1936 წელს, სანქტ-პე-
ტერბურგში, იქ სასწავლებლად წასულ სხვა ლაზებთან
ერთად, ენათმეცნიერმა იოსებ მეგრელიძემ ჩაიწერა.
ყველა სიმღერა ერთხმიანი იყო. იგივე მეგრელიძემ
ხელიმიშის გუნდი ხელმოკრედ მხოლოდ 1975 წელს
დააფიქსირა. სიცოცხლის ბოლოს ხელიმიშმა თავისი
სიმღერები თავადაც ჩაწერა. ხასან ხელიმიშს ჰქონდა
ასეთი ჩვეულება, აიღებდა კოვზსა და ჩანგალს, ან და-
ნასა და ჩანგალს, დაანკარუნებდა მაგიდის კიდეზე და
ამ ნკარუნის თანხლებით მღეროდა საკუთარ სიმღე-
რებს. არსებობს ამის დამადასტურებელი აუდიო ჩანა-
წერებიც.

როგორც უკვე აღვნიშნე, ხასან ხელიმიში ცნობილი
იყო აგრეთვე თავისი ნახატებითა და ლექსებით. მისი
ფერწერული ნამუშევრების თემა ლაზური ყოფაა (ნა-
დი, ჭინოთი თევზაობა, სახლი და ა. შ.). იგი ამ ხელოვ-
ნებით 1966 წლიდან ყოფილა გატაცებული. მისი ლექ-
სების კრებული კი 2005 წელს გამოიცა.

დაბოლოს, ამაღელვებელია იმის წარმოდგენაც,
რომ ხასანის დედამ, უკვე ღრმად მოხუცებულმა, ტუ-
რისტული საგზურით მოახერხა თბილისში ჩამოსვლა
და ათწლეულობით უნახავ შვილს შეხვედრა...

P.S. ხასანზე ინფრომაცია არაერთმა ლაზმა, მათ
შორის მისმა ქალიშვილმა, მოყვარულმა მხატვარმა
და მქარგავმა ნარიმა ხელიმიშმა მომანოდა. სტატიაში
ვსარგებლობ აგრეთვე მიხეილ ლაბაძის ფილმით „ლა-
ზი ვორე“ და ნუგზარ ჯაფარიძის სტატიით „ხასან ჰელი-
მიში“ წიგნიდან „მათზე წერდა აჭარა“ (წიგნი მეორე).

შავლევ შილაკაძე — კომპოზიტორი

კარლო ჩუხრაძე

1. დიდებული ოჯახისშვილი და დიდებული ოჯახის პატრონი;

2. მრავალსახოვანი და მრავალმხრივი, უნივერსალურად განათლებული მუსიკოსი;

3. მუდამ გამოირჩეოდა და გამოირჩევა მაღალი ოსტატობით, საკუთარი ხელწერით, ორიგინალური მუსიკალური აზროვნებითა და ბგერათმეცნიერებით, ქართული ინტონაციური გენებით გაჯერებული;

4. თანამედროვე საკომპოზიტორო ტექნიკის ფლობა, გულწრფელობა, ემოციურობა, ტემპერამენტი (ჭკრეტა, სითბო, სინატიფე) საშუალებას აძლევს არაჩვეულებრივად ააჟღეროს ნაწარმოებები და მსმენელის ამ პროცესის მონაწილე ხდება;

5. უფროსი თაობის ერთ-ერთი გამოჩენილი და გამორჩეული კომპოზიტორი, ყველა სიახლის ზიარი, მრავალ ჟანრში მოღვაწე, ჭაბუკის შემართებით ვლის მუზასთან ტყდილის გზაზე. საეტაპო თხზულებების ნაწილი, საბედნიეროდ აჟღერებული, დიდ შთაბეჭდილებას ტოვებს მსმენელზე და დიდი წარმატებითაც შესრულდა (ალტის, სავიოლინო და ორმაგი კონცერტები, „საგალობელი“ სიმებიანი კვარტეტისათვის სოპრანოს მონაწილეობით, ორტორია „გალობანი სინანულისანი“ დიდი დავითის ტექსტზე, სიმფონია №5 „ფსალმუნნი“ — ქართული საკომპოზიტორო სკოლის შენაძენად მიმართა).

სამშობლოს დიდხანს მოშორებული მოკლებული ვიყავი გამეზიარებინა რაც ხდებოდა „საკომპოზიტორო საამქროში“.

მოსკოვის კომპოზიტოროთა კავშირის ცხოვრებაში, რომლის წევრიც ვარ, განსაკუთრებით გამოირჩევა საინტერესო ღონისძიება — კომპოზიტოროთა ტრადიცი-

ული საერთაშორისო ფესტივალი, რომელიც ტარდება ყოველი წლის ნოემბერში. მონაწილეობენ მრავალი ქვეყნის კომპოზიტორები და შემსრულებლები, მაღალ დონეზე სრულდება მეტად საინტერესო ნაწარმოებები. ქართული საკომპოზიტორო სკოლისადმი ინტერესი არ განელებულა, ამიტომაც არაერთხელ შესრულებულა თბილისელ კომპოზიტორთა თხზულებები, მათ შორის ნოდარ მამისაშვილის, ნოდარ გაბუნიას, იოსებ კეჭაყ-მაძის, ვაჟა აზარაშვილის და სხვ.

მოსკოვში ძალზე წარმატებულია მერაბ გაგნიძე. ამას წინათ მარკ პეკარსკის ანსამბლმა შეასრულა მ. გაგნიძის ტრაგიკული ოპუსი, მიძღვნილი ბორის ნემცო-ვის სხოვნისადმი. დარბაზმა ფეხზე ადგომით გამოხატა აღტაცება.

ჩვენი ქვეყანა ყველასა გვტკივა, იოტისოდენა წარმატებაც გვიხარია და გვახსებს. ყველა შემოქმედებითი მიღწევა ჩვენი საგანძურია, ოდნავიც კი „კარგის ყულაბაში“ გროვდება, დაღონებულ სამშობლოს მალამოდ ედება. განსაკუთრებით, როცა უძველესი წიაღიდან ამოსულ ხალხურისა და საეკლესიო საგალობლების დონედ და მეტსაც აღწევს!

ისევ შავლეგი: კონცერტი!.. მუსიკა!..

ნაღდს მონატრებულს, აღტაცება და ექსტაზი დაბეუფლა; ჩვენს წინაშე წარმოდგა ლამაზი და ჯიშინი „შვილების“ მთელი წყება — ძნელია რომელიმე გამოვ-ყო; ყველას საკუთარი — თვისი შნო და ხიბლი ჰქონდა. მთავარი! — შემსრულებლები შეყვარებული ჩანდნენ ნაწარმოებებზე და თითქოს შეერწყნენ მუსიკას, თითქოს ავტორთან ერთად ქმნიდნენ... ეს ოცნებაა!

ფორმების მარგალიტები — *Pezzo capriccioso*, სონატა-ბალადა, ტრიპტიქი სოპრანოსა და ფორტეპიანოსათვის, მშვენიერი შესრულებით.

ქართული საკვარტეტო ხელოვნება საყოველთაოდაა ცნობილი, ამიტომ რთულია ამ ჟანრში რაიმეს თქმა... დღეს მსმენელზე მხოლოდ ახალი ხედვა-სიტყვა მოქმედებს და შავლეგის ორივე კვარტეტი სწორედაც

რომ ასე აღვიქვი.

განსაკუთრებით მენიშნა *Concerto giocoso* და *Concertino brevis*. ყველა უჯრედი, ბგერა, ჟღერა, ნიუანსები, საოცარი კონტრასტები, ინსტრუმენტების ბრწყინვალე ცოდნა, ეფექტური და გასაოცარი შეხამება ფერთა და... მუსიკა! მუსიკა! მუსიკა!

ამაზე იტყვიან — ბარაქადა შენ, ავტორო, აი, ეს იყო ზემოთქმული ექსტაზი და აღტაცება, არც ცრემლის მოგვრის და დატკობის გარეშე ყოფილა...

პროფესიულ გარჩევას თავი ავარიდე, ამას მუსიკის-მცოდნეები უკეთ იქმნიან. მე მხოლოდ რაც გაჟღერდა და გადმოიფრქვა, რაც შევიგრძენი, ის გამოვხატე.

ისევ და ისევ შავლეგი:

ექსპერიმენტები და ფორმალისტური მიგნებები მისი შემოქმედებითი კრედო არ არის. გონებაზე დამყარებული და გონებით გამოყვანილი პროდუქტი კი არაა, არამედ, მაღალი საკომპოზიტორო ტექნიკის საშუალებით, საკუთარი, იშვიათი ხელწერითა და ხმით, გულიდან გულწრფელად (ჩემთვის მთავარი) ამოსული ლაპარაკია ბგერებით — ავტორისა მსმენელთან!

შემოქმედება, ჯანსაღად და უნიჭიერესად მფეთქავი, მომლოდინედ გვხდის მსმენელთ, კოლეგებსა და საზოგადოებას!

მრავალი შემთხვევაა ისტორიაში, როცა შედეგები პირველი მოსმენისას არ მიუღია საზოგადოებას, ამაჟერად კი ყველაფერი კეთილად სასიამოვნოდ, ავტორის მღელვარების გაქარწყლებით დამთავრდა!

ჯეროვნად ადეკვატური იყო დარბაზის რეაქცია, გულწრფელად ნასიამოვნებნი, აღტაცებულნი გამარჯვებით ავტორისა, ბედნიერად გრძნობდნენ თავს ქართული მუსიკის ახალი ძვირფასი შენაძენებით. ერთ-ერთი მათგანი მეც ვიყავი, ბედნიერი და გახარებული.

კომპოზიტორი, დირიჟორი, პედაგოგი

გვიად გუცხრიკიძე

შავლევ შილაკაძე იყო პირველი ქართველი მუსიკოსი, რომელმაც ანტონ ვებერნის 100 წლის იუბილეს კონცერტი მიუძღვნა. ახალი ვენის სკოლის სამივე კომპოზიტორის შესრულებას აპირებდა... თუმცა, ცნობილი მიზეზების გამო ვებერნის opusi არ შესრულდა...

მესამე კურსზე რომ გადავედი, მქონდა ბედნიერება ბატონი შავლევი პირადად გამეცნო და მასთან ორკესტრის დირიჟორობის კურსი გამეწყო. აი, მაშინ მოხდა დიდ მუსიკასთან ჩემი ზიარება. ძალიან ბევრი, მუსიკის წვრილმანი და მსხვილმანი, ბატონი შავლევისგან გავიგე... ეს ის პერიოდი ბატონი შავლევის შემოქმედებაში, როცა დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინანულისანი“ იწერებოდა. აქვე ისიც შეიძლება ითქვას, რომ ბატონ შავლევს პასიური პერიოდი თითქმის არასოდეს ჰქონია. საოცარია მისი ენერგია და პროდუქტიულობა, როგორც კომპოზიტორის, ისე დირიჟორის. ცხადია, რთულია ასეთი მრავალმხრივი და მრავალფეროვანი შემოქმედების მქონე მუსიკოსის ყველა ნახნავის ჩამოთვლა, მით უმეტეს, ჯეროვნად შეფასება.

კომპოზიტორი, დირიჟორი, დირიჟორობის საუკეთესო პედაგოგი, კომპოზიციის პედაგოგი... არც ფოლკლორია მისთვის უცხო, და ბოლოს, ჩემი აზრით, იგი მიეკუთვნება ქართველ არისტოკრატ მუსიკოსთა რიცხვს, თავისი მაღალი ინტელექტითა და პიროვნული ღირსებებით.

განსაკუთრებით დიდია ბატონი შავლევის ღვაწლი ქართველი კომპოზიტორების წინაშე. მისი და მისი ვაჟის, გიორგი შილაკაძის წყალობით ქართული პროფესიული მუსიკა, მართალია „კამერულად“, მაგრამ არსებობს — ანუ ჟღერს! დიდი მადლობა ამისათვის ამ ორ ადამიანს!

ერთხელ საუბარში მე მას ვუთხარი: — დღეს მუსიკოსობა გმირობის ტოლფასია-მეთქი. „რა თქმა უნდა!“ — მიპასუხა მან, თუმცა თავისი ინტელიგენტური ბუნებიდან გამომდინარე, ამ საკითხზე აღარ გამიგრძელა საუბარი. დიახ, ბ-მა შავლევა კარგად იცის რა სირთულეების წინაშე უხდებათ დღეს ქართველ მუსიკოსებს, კომპოზიტორებსა თუ ორკესტრანტებს მუშაობა. თვითონ ამის საუკეთესო მაგალითია. განა გაასოცარი

არაა, დღეს, როდესაც ქართული აკადემიური მუსიკა დიდ მხარდაჭერას ვერც ბიზნესის და ვერც სახელმწიფოს მხრიდან ვერ ღებულობს, იგი ახერხებს და ინახავს ორკესტრს, რომელსაც გაისად არსებობის 30 წელი უსრულდება, ატარებს კონცერტებს და ახორციელებს მასშტაბურ პროექტებს. აი, სწორედ ასეთი იყო 2015 წლის 8 თებერვალი, როდესაც ბ-ნი შავლეგის მრავალწლიანმა შრომამ, გრანდიოზულმა ჩანაფიქრმა ხორცი შეისხა და აულერდა მისი მონუმენტური თხზულება „გალობანი სინანულისანი“.

ინტერესი ძალიან დიდი იყო. თავად ნაწარმოებს, დიდტანიან პარტიტურას, ავტორი დირიჟორობდა. მთხრობელი — მსახიობი ზურაბ ყიფშიძე უნდა ყოფილიყო, მაგრამ მიზეზთა გამო მან ვერ შეძლო გამოსვლა; თავიდან თითქოს მენყინა, ზურაბ ყიფშიძე რომ ვერ გამოვიდა სცენაზე, მაგრამ მოხდა სასიამოვნო სიურპრიზი — ბატონმა გივი მუნჯიშვილმა თავის თავზე აიღო მთხრობელის პარტიის შესრულება და შესანიშნავადაც შეძლო. შემსრულებლებმა, ბ-ნი გივისთან ერთად, ეს დიდტანიანი „ტილო“ ბრწყინვალედ წარმოაჩინეს და შედეგმაც არ დაახანა — ნაწარმოებს მუსიკალურ საზოგადოებაში დიდი გამომხატულება მოჰყვა.

2017 წლის 15 მარტს გამართულ საავტორო კონცერტზე კი მოვისმინეთ ბ-ნი შავლეგის კამერული ნაწარმოებები.

Concerto Giocoso სამი საყვირისა და დასარტყამებისათვის ერთ-ერთი კარდინალური ნაწარმოებია ბატონი შავლეგის შემოქმედებაში. კონცერტზე ეს ნაწარმოები მეორედ მოვისმინე... ეფექტი ბევრად მეტი იყო, ვიდრე პირველი მოსმენისას — 1994 წელს. ავტორი ცდილობს მეგრული სიმღერა „სისატურა“ დაფარულად ისმოდეს ნაწარმოებში, განსხვავებით გორან ბრეგოვიჩისაგან, რომელიც სიმღერის რემიქსს გვთავაზობს და ამით, ჩემი აზრით, აკნინებს მას.

Concertino brevis — მუსიკა დასარტყამებისათვის... როდესაც სადირიჟორო პულტთან ბატონი შავლე-

გი ავიდა, გამიხარდა, რადგან ეს იმას ნიშნავდა, რომ რთული ოპერაციის შემდეგ იგი სრულიად გამოჯანმრთელდა. გარდა ამისა, როდესაც ქართული დოლი გაისმა, ჯერ თითქოს გაურკვევლობაში აღმოვჩნდი, ხოლო როდესაც მივხვდი, რომ დოლს ავტორი ასრულებდა, აღტაცებაში მოვედი. ნაწარმოების ფინალში ქართული დოლის გაჟღერებამ მრავალფეროვნად გაამშვენა ეს ოპუსი და კომპოზიტორის ოსტატობას კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი.

Pezzo capriccioso ფორტეპიანოსათვის — ჰიანისტი ნინო ჟვანიას შესრულებით... ეს ჰიანისტი ცალკე მსჯელობის საგანია, თუმცა ამჯერად აღვნიშნავ, რომ ნინო ჟვანიას სახელთან არის დაკავშირებული ისეთი ოსტატების შესრულება, როგორებიც არიან ჯონ კეიჯი, კარლჰაინც შტოკაუზენი და მრავალი სხვა XX-XXI საუკუნეების კომპოზიტორები. გარდა ამისა, ბრწყინვალე ტანდემს წარმოადგენს ჟვანია-ჭაბაშვილის შემოქმედება. ამჯერად ჰიანისტმა შავლეგ შილაკაძის Pezzo capriccioso-ს მხატვრულ ჩანაფიქრს შესანიშნავად შეასხა ხორცი და ავტორის შემოქმედებითი მიზანი მაღალ კატეგორიაში წარმოაჩინა.

ცხადია, ღრმად მოაზროვნე შემოქმედის, დიდი პროფესიონალისა და მაძიებელი სულის მქონე კომპოზიტორის, შავლეგ შილაკაძის საავტორო კონცერტიდან მსმენელი ემოციებითა და საფიქრალით დატვირთული წამოვიდა — თან მოგვეცემა ფიქრითა და განსჯით გაჯერებული არაერთი სახე-მოტივი თუ ინტონაცია.

შავლეგ შილაკაძე — დირიჟორი და კომპოზიტორი, ჯერ კიდევ ახალგაზრდაა და მისგან ბევრ სიახლეს, ნოვაციას ელოდება ქართული მუსიკალური საზოგადოება...

თენგიზ მუშაკუდიანი — საოჯახო თეატრის რაინდი

თამარ მესხი-მოღვაძე

სვანეთის მაღალ მთებში, მიუვალ კლდეებში ნადირობის ქალღმერთი დალის სამფლობელოა. ქალღმერთი ყველაზე უშიშარი და ლამაზი მონადირისაგან სიყვარულს ელის. გამიჯნურებული ქალღმერთი თავის რჩეულისაგან მხოლოდ ერთს — სიყვარულის საიდუმლოს შენახვას მოითხოვს. მამაკაცები, როგორც წესი, დალის სიყვარულს ამხელენ და ამით ტრაზაობენ. განრისხებული ქალღმერთი, ჯიხვად გადაქცეული, თავის რჩეულს გამოეცხადება, კლდეში შეიტყუებს და უფსკრულში გადაჩეხავს. ალბათ, სვანეთის მისტიკურ კლდეებში დალის თვალი რომ მოეკრა თენგიზ მუშაკუდიანისათვის, რა თქმა უნდა, მის მიმართ დიდი სიყვარულით განიმსჯვალეობდა და ბატონი თენგიზის ხასიათიდან გამომდინარე, ეს სიყვარულის ისტორია სამარადისოდ საიდუმლოდ დარჩებოდა. თუმცა თენგიზ მუშაკუდიანს მისი თავყვანისმცემლები ამირანსაც ადარებენ. ლეგენდის მიხედვით, ამირანი დალის და მისი რჩეული მონადირის შვილია. ამირანის ნახვა, რომელიც ზევსმა მყინვარწვერზე მიაჯაჭვა, როგორც ამბობენ, ადამიანს შვიდ წელიწადში ერთხელ შეუძლია, თუ განგება იწება.

სვანეთი — სადაც ლეგენდა და რეალობა ერთად ცხოვრობენ, სადაც დღესაც დევების ნაკვალევის ნახვა შეიძლება. დევების, რომლებიც ამირანმა სასტიკ ბრძოლაში დაამარცხა. მესტიაში მუშაკუდიანების მრავალი ოჯახი სახლობს. ამ გვარის წარმომადგენ-

თენგიზ მუშაკუდიანი მოსკოვში ფიფი თეატრის წინ.

ლები თავისი სილამაზით ყველასაგან გამოირჩევიან, თუმცა ეს არც არის გასაკვირი. მუშკიდ სვანურად ძვირფასი ლითონის ოსტატს ნიშნავს. მუშაკუდიანების გვარი XIV საუკუნიდან უკვე გვხვდება სვანეთში.

როდესაც სვანეთში გზა გაიყვანეს, თენგიზ მუშაკუდიანი თავის კუთხეს კოლეგებთან ერთად ეწვია, მთელი სვანეთი ფეხზე იდგა. თავის საამაყო შვილს ისეთი სითბოთი და სიყვარულით შეეგება, რომ მისი კოლეგებიც კი გააკვირვა სვანურმა სტუმართმოყვარეობამ. სიმბოლურად თამარ მეფის სახელობის XII საუკუნის კოშკიც კი აჩუქეს, რასაც ღმილით იხსენებს ბატონი თენგიზი. შინაგანი სიმშვიდე, გარეგნული და შინაგანი სილამაზე — ეს ის თვისებებია, რაც

მას სვანეთის დიდებულმა ბუნებამ დაანათლა.

თბილისი მთელ საბჭოთა კავშირში გამორჩეული ქალაქი იყო თავისი განუმეორებელი ხიბლით და სილამაზით, ყველა უბანი თავისი თვითმყოფადობით გამოირჩეოდა — სოლოლაკელები, მთანმინდელები, გოლოვინსკის გამზირელები, ვერელები, პლესანოველები... ეს იყო ქალაქი, სადაც ყველა ერთმანეთს იცნობდა, ყველას ერთმანეთი უყვარდა, ერთი ჰქონდათ სიხარულიც და ტკივილიც. არ იყო არც ეროვნული, არც კლასობრივი, არც სოციალური განსხვავება. ეს ურთიერთობა ურთიერთპატივისცემაზე იყო აგებული.

ვერის უბანში ერთი თბილისური ოჯახი ცხოვრობდა. დიასახლისი იყო ულამაზესი ქალბატონი — მეგი ჭიჭინაძე. ოჯახის უფროსი — ვარლამ მუშკუდიანი, ფილოლოგი, დიდი ივანე ჯავახიშვილის საყვარელი სტუდენტი. როდის შეიჭრა კლასიკური მუსიკა მის ცხოვრებაში, ბატონ თენგიზს არც კი ახსოვს. მაშინდელი თბილისი ხელოვნებით სულდგმულობდა. ოპერა თბილისელებისათვის მეორე სახლი იყო. ყველა — პრემიერიდან პრემიერამდე ცხოვრობდა. იყო თაყვანისმცემელთა გუნდები, სპექტაკლის შემდეგ იმართებოდა სჯა-ბაასი, კამათი, ბევრჯერ კამათი ჩხუბშიც კი გადაზრდილა. საყვარელ მომღერლებს უძღვნიდნენ ლექსებს, ეპიგრამებს, თენგიზ მუშკუდიანი დავით გამრეკელის თაყვანისმცემელთა გუნდის წევრი იყო.

ერი, რომელმაც ისეთი უნიკალური მსოფლიო საგანძური შექმნა, როგორიც ქართული ხალხური სიმღერაა, ბუნებრივია 1851 წელს თბილისში ოპერის თეატრის გახსნას დიდი სიხარულით შეხვდა. ეს ელიტარული ხელოვნება ქართველმა საზოგადოებამ შეიყვარა და თავისი კულტურის განუყოფელ ნაწილად აქცია. უცხოელი მოგზაურები აღნიშნავდნენ, რომ თბილისის ქუჩებში მედუქნეები, ყარაჩოხელები, მუშები, ოპერის არიებს მღეროდნენ. ერთი ჩადრია-

ნი ქალი მირბოდა და ბელინის მზეს იფიცებდაო. ვორონცოვი ნიჭიერი, შორსმჭვრეტელი პოლიტიკოსი იყო. მან შესანიშნავად გათვალა ყველაფერი. ოპერა პოლიტიკურ ასპარეზად გადააქცია და ევროპული სანახაობა შესთავაზა თბილისის საზოგადოებას. როდესაც ქართველი ერის ერთი ნაწილი ჩინ-მედლებს და კარგ ცხოვრებას გამოკიდებული, რუსული დროშით ხელში კავკასიის დამოუკიდებლობას ებრძოდა, ქართველი ერის მეორე ნაწილი მოცარტის, ვერდის ოპერებზე იცრემლებოდა. კავკასიის მთებში კი შამილი ქართველი ოსტატების მიერ ნაჭედი ხმლით კავკასიის დამოუკიდებლობისათვის იბრძოდა. ხშირად ზარბაზნების ხმები ოპერის თეატრის სპექტაკლამდეც კი აღწევდა.

ვარლამ მუშკუდიანს ძალიან უნდოდა, რომ მისი ვაჟიშვილი ექიმს გამოსულიყო, მაგრამ ხელოვნების სიყვარულმა გადაძლია და თენგიზ მუშკუდიანი დიდი მანესტროს — ვალერიან ქაშაკაშვილის მოსწავლე გახდა. მივიდა, როგორც ბარიტონი, ის ხომ დავით გამრეკელის თაყვანისმცემელი იყო. „შენ ბანი ხარ — აი, ამას ვეძებდი — სწრაფად მიუგო მანესტრომ“ და დაიწყო დიდ ხელოვნებასთან პირველი ზიარება.

ვანო სარაჯიშვილის სახელობის კონსერვატორიაში დიდი მუსიკოსები მოღვაწეობდნენ: ოლღა ბახუტაშვილი-შულგინა, სანდრო ინაშვილი, დავით ანდლულაძე, ვალერიან ქაშაკაშვილი, ოდისეი დიმიტრიადი, შალვა თაქთაქიშვილი, დიდიმო მირცხულავა, შოთა აღსაბაძე. საოპერო სტუდიას გრიგოლ კილაძე ხელმძღვანელობდა. ამ ხელოვნების ტაძარში, კონსერვატორიის პროფესორები და პედაგოგები უდიდესი პასუხისმგებლობით აფრთიანებდნენ ახლად ფეხადგმულ, ქართული კლასიკური მუსიკის მომავალს და, აი, თენგიზ მუშკუდიანის პირველი გამოსვლა საოპერო სტუდიის სცენაზე, რახმანინოვის ოპერა „ალეკო“ — მოხუცი ბოშას პარტია. პირველი აპლოდისმენტები, პირველი აღიარება, პირველი

თაყვანისმცემლები. „50-იანელები — ასე უწოდებდნენ თენგიზ მუშკუდიანის თაობას — უკვე ეროვნულ რეპერტუარზე აღზრდილები, ქართულ ვოკალურ სკოლას დაუფლებულები, თავის ძალაში დარწმუნებულები შემოვიდნენ ხელოვნებაში“.

ილია ოცნებობდა ქართულ საოპერო ნაწარმოებებზე. მისი დაღუპვიდან სულ ათიოდე წლის შემდეგ, ზაქარია ფალიაშვილმა უკვდავი „აბესალომი“ შექმნა. ალექსანდრე წუნუნავამ საოპერო თეატრის „გაქართულება“ დაიწყო. ყველგან ეძებდა გამორჩეული ხმის, ლამაზი გარეგნობით დაჯილდოებულ ახალგაზრდებს. ასწავლიდა, ამეცადინებდა და საოპერო ხელოვნებისაკენ გზას უკაფავდა. როდესაც საზოგადოებრივ და მხოლოდ ნიჭია და სხვა საზოგადოებრივ არსებობს, ასეთი პროფესიული და პატრიოტული დამოკიდებულება ყოველთვის შესანიშნავ შედეგს იძლევა და, ამიტომაც, ათეული წლების მანძილზე ქართული საოპერო ხელოვნება ერთ-ერთ ძლიერ და წამყვან ძალად ითვლებოდა მაშინდელ საბჭოთა კავშირში. ქართველი მომღერლები დიდი თეატრის წამყვანი სოლისტები იყვნენ. მათი შემოქმედების გარშემო შეუძლებელია XX საუკუნის მსოფლიოს საოპერო ხელოვნების ისტორიის შექმნა. ქართველები ამაყად ესწრებოდნენ დიდი თეატრის სპექტაკლებს, სადაც ჩვენი თანამემამულეები ბრწყინავდნენ და სამართლიანად თვლიდნენ თავს დიდი თეატრის მასპინძლებად.

დიმიტრი მჭედლიძემ ხელმეორედ გადაწყვიტა თბილისის საოპერო თეატრის „გაქართულება“. ის ესწრებოდა კონსერვატორიის საოპერო სტუდიის სპექტაკლებს და პერსპექტიულ ახალგაზრდებს თეატრში იღებდა. ზურაბ ანჯაფარიძე, ნოდარ ანდლუღაძე, ლეილა გოცირიძე, მედეა ამირანაშვილი, ნათელა ტულუში, თენგიზ მუშკუდიანი... ეს ის თაობაა, რომელმაც ღირსეულად გააგრძელა თბილისის ოპერის თეატრის ტრადიციები და კიდევ ერთი ოქროს ფურცელი ჩაწერა ქართული კულტურის ისტორიაში.

კონსერვატორიის დამთავრების შემდეგ, თენგიზ მუშკუდიანი ოპერის თეატრის სოლისტი გახდა და, ნანატრი პრემიერა შედგა. პირველი გამოსვლა ზაქა-

გორისი — მუსორგსკი „გორის გოლუნოვი“.

რია ფალიაშვილის სახელობის აკადემიური თეატრის სცენაზე. პ. ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინი“ გრემინის პარტია. მას პარტნიორობა უნდა გაეწია თავისი კერპისათვის, დავით გამრეკელისათვის. ეს შემოქმედებითი ურთიერთობა დიდ მეგობრობაში გადაიზარდა. უფროსი თაობა: ბათუ კრავეიშვილი, დავით გამრეკელი, პეტრე ამირანაშვილი, ნადეჟდა ცომბია, მერი ნაკაშიძე, ნადია ხარაძე, რომლებსაც „ოქროს თაობას“ უწოდებდნენ, ნიჭიერი ქართველი მომღერლების მოსვლას თეატრში დიდი სიხარულით შეეგებნენ, გულწრფელად უხაროდათ მათი პროფესიული წარ-

მატეები, ისინი ხედავდნენ, რომ ქართულ საოპერო ხელოვნებას ღირსეული და საიმედო ცვლა ჰყავდა. იმ ტრიუმფში, რომელიც თან ახლდა ქართულ საოპერო სპექტაკლებს 1958 წელს კულტურისა და ხელოვნების დეკადაზე მოსკოვში, ლომის წილი სწორედ ამ ნიჭიერი ახალგაზრდების დამსახურება იყო.

ფილმი „აბაზარა“:
თენგიზ მუშკუდიანი, ლილია ავალიძე

თენგიზ მუშკუდიანი პეტრე ჩაიკოვსკის „ორლეანელ ქალწულში“ ტიბო დ'არკის და დავით თორაძის „ჩრდილოეთის პატარძალში“ ალექსანდრე ჭავჭავაძის პარტიებით წარსდგა დიდი თეატრის მაცურებლის წინაშე. რა გასაკვირი იყო, რომ ყოველი სპექტაკლის შემდეგ მას თაყვანისმცემელთა უზარმაზარი რაზმი ელოდა. ნებისმიერ ქალაქში, სადაც თ. მუშკუდიანი გამოჩნდებოდა, როგორც წესი, მანდილოსნების გუნდი ყოველთვის უკან დაჰყვებოდა. სპექტაკლებზე და კონცერტებზე მის თაყვანისმცემელთა აქტიურობას ყველა შეჩვეული იყო. ფილმ „აბაზარას“ ეკრანებზე გამოსვლის შემდეგ, ქუჩაში გასვლა სერიოზულ პრობლემად გადაექცა. ის რომ ჰოლივუდში ყოფილიყო, სუპერვარსკვლავი და აუცილებლად მილი-

არდერი იქნებოდა. თენგიზ მუშკუდიანი ვალერიან ქაშაკაშვილის ვოკალური სკოლის ბრწყინვალე წარმომადგენელია. მაღალი, მღერადი, უძლიერესი ხავერდოვანი ბანი, დიდი დიპაზონით, გამართული ვოკალით. მისი ხმა ყველა რეგისტრში ერთნაირი სილამაზით და სიძლიერით ჟღერდა. ვ. ქაშაკაშვილი მიიჩნევდა, რომ მას სტაჟირება უნდა გაეგრძელებინა „ვოკალური ხელოვნების გიგანტთან“, „ბანების მეფესთან“ მარკ რეიზენთან. „ხმა კარგად არის დაყენებული, ვიმუშაოთ მხოლოდ ნაწარმოებების მხატვრულ მხარეზე“. იხსენებს თ. მუშკუდიანი რეიზენის სიტყვებს. თენგიზმა მასთან მრავალი საოპერო და კამერული ნაწარმოები გაიარა და დახვეწა. „ხელოვნებაში ყველაზე მნიშვნელოვანია ის, რომ ყოველ ახალ ეტაპზე მოსწავლედ გრძნობ თავს“ — ამ წარწერით უსახსოვრა მარკ რეიზენმა თ. მუშკუდიანს თავისი ავტობიოგრაფიული წიგნი.

1962 წელს თ. მუშკუდიანმა დიდი თეატრის სცენაზე დიდი თეატრის სოლისტებთან ერთად ჩაიკოვსკის „ევგენი ონეგინში“ გრემინის პარტია შეასრულა. „ხმის ხავერდოვანი ტემბრი, სირბილე, ლირიზმი, კეთილშობილება, სათნოება. ამ ტონალობაში ძერწავს მსახიობი გრემინის სახეს“, — აღნიშნავდა რუსული პრესა. მისი გარეგნობიდან გამომდინარე, მეფეებისა და დიდებულების პარტიებს სთავაზობდნენ, მაგრამ მსახიობმა ამ სტერეოტიპის დამსხვრევა შეძლო. თენგიზ მუშკუდიანი ერთმანეთისაგან განსხვავებულ მხატვრულ სახეებს ქმნიდა გმირის შინაგანი ბუნების გარდასახვის საშუალებით, ყოველი ბგერის, სიტყვის, ფრაზის გააზრებულ ინტონირებაზე დამყარებით. ცანგალა — „დაისში“, მეფე გიორგი — „დარეჯან ცხიერში“, ბაზილი — „სევილიელ დალაქში“, მეფის-ტოფელი — „ფაუსტში“, აბიო მეფე — „აბესალომ და ეთერში“, დონ-ჟოვანი — ამავე სახელწოდების ოპერაში, ზარასტრო — „ჯადოსნურ ფლეიტაში“, გალიცინი — „თავად იგირში“, პიმენი — „ბორის გოდუნოვ-

მეფისთავალი — გუნო „ზაუსტი“

ში“, მეწისქვილე — „ალში“...

ბანი რუსულ ხმად ითვლება. ბევრმა დიდმა რუსმა კომპოზიტორმა ამ ხმას მრავალი საოპერო და კამერული მუსიკის შედევი უძღვნა, მაგრამ ყველა ბანისათვის შემოქმედებით მწვერვალად მუსორგსკის „ბორის გოდუნოვი“ ითვლება. ორი გენიოსის — პუშკინისა და მუსორგსკის — შემოქმედებითი ქმნილება. ეს ურთულესი პარტიაა, რომელზეც მსახიობები მთელი თავისი შემოქმედებითი ცხოვრების მანძილზე მუშაობენ. „მეფის პირველმა გამოსვლამ ყურადღება მიიპყრო თავისი ძლიერი ფიგურით, დიდებული იერსახით, სახეზე ღრმა ფიქრის კვალით აღბეჭდილი იდუმალი განცდებით. სიკვდილის სცენებში თენგიზ მუშკუდიანი ძერწავს დიდი, ძლიერი და

გონიერი ხელისუფალის სახეს, რომელიც ჩადენილი ბოროტმოქმედების მიძიმე ტვირთს ეზიდება. მისი ძალები სუსტდება, უღმობელ მსაჯულთან — სინდისთან ბრძოლაში, რასაც იგი ტრაგიკულ დასასრულამდე მიჰყავს“.

ხელოვანისათვის ყველაზე დიდი აღიარება მაყურებლის სიყვარულია, ამ მხრივ ის ბედის ნებიერაა. თენგიზ მუშკუდიანი მაყურებლის სიყვარულს ყოველთვის გრძნობს. ის ერის გამორჩეული არტისტია. თავის პოპულარობას ის თავმდაბლობით და სიმორცხვით ხვდება. ზაფხულის მშვენიერ საღამოს, ოპერის თეატრის წინ კიდეც ერთი ვარსკვლავი გაიხსნა. დარბაზში იყვნენ მისი თაყვანისმცემლები, „მისი უდიდებულესობა მაყურებელი“, თმაშვერცხლილი მანდილოსნები, ახალგაზრდები, მისი სტუდენტები. ეს არ იყო მხოლოდ თენგიზ მუშკუდიანის ვარსკვლავის გახსნა, ეს მთელი საოპერო საზოგადოების დღესასწაული იყო. ხელოვნების ქურუმი, საქართველოს სახალხი არტისტი, კონსერვატორიის პროფესორი დაუღალავად, უანგაროდ გადასცემს თავის დიდ ცოდნას და გამოცდილებას ახალგაზრდა თაობას. სადაც არ უნდა მოღვაწეობდნენ მისი აღზრდილები, ისინი საქართველოს კულტურის ელჩები არიან და ამაყად ატარებენ თენგიზ მუშკუდიანის მოსწავლის სახელს.

მონატრებული მუსიკოსები...

მზია ჯაფარიძე

12-დან 19 აპრილის ჩათვლით კომპანია „აკადემიური ხელოვნების განვითარების ცენტრის“ ხელმძღვანელის, მარიამ დავითაშვილის ინიციატივით, ქუთაისსა და თბილისში გაიმართა „ქართველი ემიგრანტი მუსიკოსების მასტერკლასები და კონცერტები სამშობლოში“. ქართველ ემიგრანტი მუსიკოსების სამშობლოში მოზიდვისა და მათ მიერ საქართველოში კონცერტების გამართვის იდეა საფუძვლად დაედო ჯერ ფესტივალს „აღდგომიდან ამალეობამდე“, რომლის ერთ-ერთი დამაარსებელი და წლების მანძილზე ორგანიზატორი მარიამ დავითაშვილი იყო. ამჯერად, ქ-მა მარიამმა თავისი იდეის განხორციელება კონსერვატორიის 100 წლის იუბილეს ფარგლებში გადაწყვიტა და წარმატებულადაც. ეს მართლაც რომ მშვენიერი სიურპრიზი იყო ქართველი მსმენელისათვის ...

საფრანგეთიდან ჩამოვიდნენ ქართველი ემიგრანტები, გასული საუკუნის 80-იან წლებში წარმატებული სამემსრულებლო ანსამბლის, საქტელერადიო სიმებიანი კვარტეტის ორი წევრი — არჩილ (ტატო) ხარაძე (ალტი) და რევაზ მაჩაბელი (ჩელო). ეს მუსიკოსები აგერ უკვე 25 წელია მოღვაწეობენ საფრანგეთში, სადაც ქართულ მუსიკალურ კულტურას აცნობენ ევროპელ მსმენელს. მათ თან ახლდათ საერთაშორისო კონკურსების ლაურეატი, ფრანგი, წარმოშობით იაპონელი, ვირტუოზი მევიოლინე იული კუროდა, რომელიც რამდენიმე წელია არჩილ ხარაძესთან თანამშრომლობს. კონცერტებსა და მასტერკლასებში მონაწილეობდა აგრეთვე თბილისის კონსერვატორიის ასოცირებული პროფესორი, პიანისტი მანანა გოცირიძე. მათ კონცერტები და მასტერკლასები ქუთაისსა და თბილისში გამართეს.

მონატრება... მოლოდინი... სიყვარული... აი, უწინა-

რეს ყოვლისა რა იგრძნობოდა 2017 წლის 18 აპრილს, კონსერვატორიის მცირე დარბაზში კონცერტზე, სათაურით „ქართველი ემიგრანტი მუსიკოსები თბილისში“. მოლოდინი არ გამტყუნდა. პირველივე ნუთებიდან საოცარი კონტაქტი დამყარდა მსმენელსა და შემსრულებლებს შორის, რასაც, კონცერტის წარმატებისათვის, მოგვხსენებთ, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს.

უმძიმესი 90-იანი წლები... დამოუკიდებლობის მოპოვებასთან ერთად, უამრავი გასაჭირი დაგვატყდა თავს, ჩამოთვლა შორს წაგვიყვანს, მაგრამ ამ მრავალი განსაცდელიდან, ერთი და უმნიშვნელოვანესი ისიც იყო, რომ ინტელექტუალური რესურსი დღითი-დღე გაედინებოდა საქართველოდან. უბრალოდ, აქ შემოქმედებისათვის ადგილი აღარ რჩებოდა... სწორედ ამ ნაკადში მოჰყვა საქტელერადიოს შესანიშნავი სიმებიანი კვარტეტი, მაღალი კლასის მუსიკოსებისაგან შედგენილი ანსამბლი: გიორგი ხინთიბიძე (II ვიოლინო), არჩილ (ტატო) ხარაძე (ალტი), რევაზ მაჩაბელი (ვიოლონჩელო). მხოლოდ I ვიოლინო, ლევან ჩხეიძე დარჩა სამშობლოში. სამწუხარო სიმართლეა, მაგრამ, ფაქტია, სამშობლომ ვერანაირი სიკეთე ვერ მოუტანა მას, ვერც როგორც მუსიკოსს და ვერც როგორც პიროვნებას. საფრანგეთში ლევან ჩხეიძე შეცვალა გიორგი მელიქიშვილმა. და უკვე იქ, საფრანგეთში, კვარტეტმა განაგრძო მოღვაწეობა სახელწოდებით „სიმებიანი კვარტეტი თბილისიდან“. ანსამბლმა 1993 წლამდე იარსება.

ქართულმა საზოგადოებამ კარგად იცის ამ კვარტეტის გამარჯვებები ჯერ 1979 წელს მოსკოვში, სიმებიანი კვარტეტების საკავშირო კონკურსზე, შემდეგ საფრანგეთში, ქ. ევიანში, 1980 წელს I პრემია და გრან-პრი და ბოლოს დ. შოსტაკოვიჩის სახ. სიმებიანი კვარტეტების I საერთაშორისო კონკურსზე პეტერბურგში, 1987 წელს. მოგვხსენებთ, ქართველებისა და მით უფრო ქართული სამემსრულებლო კოლექტივებისათვის გასული სა-

უკუნის 70-80-იან წლებში, დიდი რუსეთის ორთავიანი არნივის ფრთებქვეშ მოქცეული საქართველოსათვის, ასეთი აღიარება საერთაშორისო არენაზე იოლი არ იყო, ბევრი წინაღობა ახლდა თან, მაგრამ, საქტელერადიო კვარტეტმა ეს შეძლო და ღირსეულად დაიმსახურა ყველა სხენებული ჯილდო.

მსმენელს, უთუოდ, ასევე ახსოვს კვარტეტის მიერ არაერთხელ შესრულებული ევროპული საკვარტეტო კლასიკა თუ ქართული ნაწარმოებები (მათ შორის, პრემიერები): ალექსი მაჭავარიანის №1-2-4 კვარტეტი და „ხალხური ჩანახატები“, ანდრია ბალანჩიშვილის, მიხეილ ოძელის №1, ვაჟა აზარაშვილის №1, ბადრი ტულუშის №1 კვარტეტები, ალექსანდრე შავერზაშვილის და სხვათა ნაწარმოებები. შემთხვევითი არც ის იყო, რომ საკვარტეტო მუსიკის დიდოსტატმა, სულხან ცინცაძემ 1986 წელს კვარტეტი №11 სწორედ საქტელერადიო კვარტეტს მიუძღვნა და პირველი შემსრულებლებიც ისინი იყვნენ. დასაანანია, რომ ასეთი მუსიკოსები დღეს ვერ მოღვაწეობენ სამშობლოში, მათ ხომ უამრავი სიკეთის მოტანა შეუძლიათ ქართული მუსიკალური კულტურისათვის, ახალგაზრდა თაობის მუსიკოსებისათვის.

დღეს აღარავის უკვირს ქართველი მუსიკოსების წარმატება მსოფლიოს მრავალ სკენაზე. ქართულმა მუსიკამ და საშემსრულებლო ხელოვნებამ არაერთ ქვეყანაში გაითქვა სახელი და მსოფლიო სივრცეში გზა გაიკვალა, მაგრამ... იმ 90-იან წლებში, როდესაც წინამავალი მაგალითი ბევრი არ გვქონდა, ინსტიტუციები არ მუშაობდა, გვერდში არავინ გვედგა – ურთულესი იყო... და ეს რთული გზა ჩვენი კვარტეტის წევრებმა ღირსეულად განვლეს. საქტელერადიო კვარტეტმა სამშობლოში 12 წლიანი ნაყოფიერი და წარმატებული მოღვაწეობის შემდეგ, 1993 წელს, როგორც ზემოთ ითქვა, საფრანგეთს მიაშურა და იქ განაგრძო მოღვაწეობა. მართალია კვარტეტმა საფრანგეთში მხოლოდ 3 წელი იარსება, მაგრამ მათ საკონცერტო ტურნეა ჩამონათვალში არა მხოლოდ საფრანგეთი, არამედ ევროპის სხვა ქვეყნებშიც უხვდაა. კვარტეტის დაშლის მიუხედავად, მუსიკოსებს არასდროს შეუწყვეტიათ ურთიერთობა და მეგობრობა.

18 აპრილს, თბილისის კონსერვატორიის მცირე დარბაზში გამართული კონცერტიც, ადამიანური მეგობრობის, მრავალწლიანი შემოქმედებითი თანხვედრის ნიმუში იყო.

არჩილ ხარაძე, სიყვარულით ყველა ტატოს რომ

იული კუროდა, არჩილ ხარაძე

ეძახის, ხშირად სტუმრობს საქართველოს, ემიგრაციის შემდეგ პირველად არ გამოსულა ქართველი მსმენელის წინაშე. ჯერ ფრანგულ კვარტეტ „არპეჯიონესთან“ ერთად (რომლის წევრიც იყო მრავალი წელი და რომელიც საკმაოდ ხშირად ასრულებდა ქართულ მუსიკას) მოვისმინეთ კონსერვატორიის დიდ დარბაზში, შემდეგ ვაჟა აზარაშვილის საიუბილეო კონცერტზე შესასრულა კომპოზიტორის ალტის კონცერტი, რომლის პირველი შემსრულებელი (1974) სწორედ არჩილ ხარაძე გახლდათ, შემდეგ კი ამავე კვარტეტთან ერთად წინანდალს სტუმრობდა. მისი გამოსვლა ყოველთვის მაღალი საშემსრულებლო ოსტატობით გამოირჩევა და მსმე-

ნელთა მაღალ შეფასებასაც იმსახურებს. ამჯერად, 25 წლის შემდეგ (!), პირველად წარსდგა საქტელურადიო კვარტეტის წევრთან, უახლოეს მეგობართან და კოლეგასთან, ვიოლონჩელისტ რევაზ მაჩაბელთან ერთად. კონცერტში აგრეთვე მონაწილეობდნენ იული კუროდა და მანანა გოცირიძე.

რევაზ მაჩაბელი

კონცერტი გახსნა არჩილ ხარაძისა და იული კუროდას დუეტმა, რომელაც იმთავითვე მოხიბლა მსმენელი. მათ გრაციოზულად, დახვეწილად შეასრულეს მოცარტის დუეტი ვიოლინოსა და ალტისათვის სოლ მაჟორი, რასაც მოჰყვა ბაროკოს შედეგური — ჰენდელ-ჰალვორსენის ცნობილი პასაკალია საკლავირო სიუიტიდან სოლ მინორი. მჟღერი, მსუყე აკორდები მოეფინა დარბაზს. მუსიკოსებმა როგორც ტექნიკურად და ემოციურად, ისე ანსამბლურობის თვალსაზრისით ეს ურთულესი ვერსია საოცარი თანხვედრით, ჰარმონიულობით, ყოველგვარი

ზედმეტი ეფექტებისა და ბრავერულობის გარეშე, ერთგვარი რომანტიკული შეფერილობით შეასრულეს და დარბაზის აღფრთოვანებაც დაიმსახურეს.

დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა იული კუროდას მიერ შესრულებულმა ეჟენ იზაის სოლო სავიოლინო რე მინორულმა სონატამ. იზაის ეს ოპუსი, დაწერილი თავისუფალი ვარიაციის ფორმით, როგორც ტექნიკური, ისე კონცეპტუალური თვალსაზრისით ფართო გასაქანს აძლევს შემსრულებლის შთაგონებას, მისი იმპროვიზაციულობის უნარს. ამიტომაც არსებობს ამ სონატის მრავალგვარი ინტერპრეტაცია და ვერსია, მათ შორის, ისეთი გენიალური შემსრულებლების, როგორებიცაა დავით ოისტრახი, გიდონ კრემერი და სხვ., რაც კიდევ უფრო ართულებდა მუსიკოსის ამოცანას. მსმენელი დრამატიზმით აღსავსე რეჩიტაციული შესავალის პირველივე ბგერებიდან მოიხუხბა... იული კუროდამ ინდივიდუალური საშემსრულებლო მანერით, ეფექტურად და ბრწყინვალეობით, მძაფრი ემოციურობით შეასრულა იზაის ეს გენიალური სონატა. ვირტუოზულ სრულყოფილებას თან ახლდა ბგერის სიღმე და ფერადოვნება. შესრულება ტრაგიკული საწყისისამკარა უპირატესობით იყო აღბეჭდილი. კუროდასეულმა ინტერპრეტაციამ, ჩემში, რატომღაც ედვარდ მუნკის ფერწერული ტილოს — „კივილის“ ასოციაცია გამოიწვია. მართალი ვითხრათ, შემძრა მისი ინტერპრეტაციის ტრაგიზმის სიმწვავემ!...

მსმენელთა უმრავლესობისათვის სრული მოულოდნელობა იყო რევაზ მაჩაბელის გაცნობა კომპოზიტორის რანგში. მკითხველს შევახსენებ, რომ რევაზ მაჩაბელი საფრანგეთში აქტიურ საკონცერტო და პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწევა, ამასთანავე 1997 წლიდან თეატრალური დასის „Dromesco“-ს წევრია (მსახიობ-მუსიკოსი) და სპექტაკლებისათვის მუსიკალურ კომპოზიციებს ქმნის. სწორედ სპექტაკლებისათვის დაწერილი ნაწარმოებები წარმოგვიდგინა მუსიკოსმა. სამი პიესიდან რიგით პირველი იყო მუსიკა სპექტაკლიდან „ფაუსტის განკიცხვა“, მეორე — სპექტაკლიდან „მიძღვნა“, ხოლო მესამე — ინდოეთში მოგზაურობის შთაბეჭდილებებით დაწერილი. პირველი — რეჩიტატიული

ხასიათის დრამატული მონოლოგია; მეორე, ქართული ინტონაციებით გაჯერებული, მძივებით ასხმული ვარიაციული ფაქტია, ნოსტალგიურ ხასიათის; მესამე — ინდოეთის ამოუცნობი სამყაროს ავტორისეული ხედვაა, რომელშიც აღმავალი და დაღმავალი პასაჟები, ჟღერადობის თავისებურება ინდოეთის კლასიკური სიმებიანი საკრავის, სარანგის ხმოვანების ალუზიებს იწვევს. ყოველი პიესა საოცრად სახიერია, ინსტრუმენტის ტექნიკურ-გამომსახველი შესაძლებლობების დიდი ცოდნითა და ოსტატობით დაწერილი, ამასთან, რევამ მაჩაბლის არტისტიზმით, ღრმა, მსუყე, მღერადი ბგერით შესრულებული... თურმე XXI საუკუნეში შესაძლებელი ყოფილა ისეთი მუსიკის დაწერა, რომელიც თანამედროვეცაა და მოსასმენადაც სასიამოვნო! ცხადია, შთაბეჭდილება დიდი იყო. ვფიქრობ, ეს პიესები მომავალში დაამშვენებენ ქართულ სავიოლონჩელო რეპერტუარს.

კონცერტის დასკვნითი აკორდი კი იყო შესანიშნავი ანსამბლი: კუროდა, ხარაძე, მაჩაბელი და ფორტეპიანოსთან მანანა გოცირიძე... პროგრამა დასრულდა ბრამისის მრავალპლანიანი, მრავალთემადური, მრავალსახეობრივი, უამრავი ემოციური გრადაციით (პათეტიკითა თუ ტრაგიზმით დაწყებული, სიხარულით დამთავრებული) აღსავსე საფორტეპიანო კვარტეტით №1, სოლ მინორი; შესრულება გამოირჩეოდა თანაჟღერადობის ბალანსით, ანსამბლურობით, დინამიკურობით, დრამატურგიული მთლიანობით, ჭეშმარიტად სიმფონიური, საორკესტრო ჟღერადობითა და მასშტაბურობით. ფინალურ ნაწილში კი მუსიკოსებმა ნამდვილი „ცეცხლი“ დაანთეს. მუსიკამ ისე გაიტაცა მსმენელი, დარბაზის დატოვება აღარავის სურდა და დიდხანს არ უშვებდა მუსიკოსებს სცენიდან.

თამამად შემიძლია ვთქვა, წლევანდელ თბილისურ საკონცერტო ციკლში, ეს ერთ-ერთი გამორჩეული კონცერტი იყო! არ წყდებოდა ტაში, კულისებში მილოცვა, დიდებული მუსიკის შთაბეჭდილებებით გამოწვეული აღფრთოვანება...

აი, ამ ნოტით დავამთავრებდი წერილს, რომ არა პროექტის ფარგლებში განხორციელებული უმნიშვნე-

ლოვანესი ღონისძიება: მასტერკლასები ქუთაისის მე-2 და თბილისის მე-2 სახელოვნებო (სამუსიკო) სკოლებში. ცხადია, ამ რანგისა და გამოცდილების მუსიკოსების მიერ ჩატარებულ მასტერკლასებს ჩვენი მოსწავლეებისა და პედაგოგებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა

კონსერვატორიის მსოფრთველი დარბაზი. იული კუროდა (ვიოლინო), არჩილ ხარაძე (ალტი), რევაზ მაჩაბელი (ჩელო), მანანა გოცირიძე (ფ-ნო).

აქვს. ქართველი ახალგაზრდების შესაძლებლობები კი რადიოგაცემებში „Art FM“ ასე შეაფასა არჩილ ხარაძემ: „ძალიან მნიშვნელოვანია ეს პროექტი, რომ ახალგაზრდებს ჩვენი გამოცდილება გავუზიაროთ. გუშინ ქუთაისში ჩავატარეთ კონცერტი და მასტერკლასი; ცრემლები მომადგა, ბავშვები ისეთი მონდომებულები, ისეთი ნიჭიერები არიან... ასეთ პატარა ქვეყანაში ამდენი ნიჭიერი ადამიანია, ეს მხოლოდ ჩემი სიტყვები არ არის, ბევრი აღნიშნავს ამას“...

დაბოლოს, კვლავ კონცერტი... ასეთი მუსიკალური ზეიმის შემდეგ, ბუნებრივია, საზოგადოება ზეანული განწყობით დაემშვიდობა ქართველ ემიგრანტ მუსიკოსებს და ამასთან იმედით, რომ კვლავაც ესტუმრებიან სამშობლოს, კვლავაც დაგვატკბობენ თავიანთი ხელოვნებით ისინიც და მათ მიერ მოწვეული სტუმრებიც, მათ შორის, შესანიშნავი მევიოლინე იული კუროდა.

ლარისა ნადარეიშვილი

გულიკო მამულაშვილი

საქართველოს დასახურებული არტისტი, ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი, პროფესორი, ღირსების ორდენის კავალერი, ზაქარია ფალიაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის თეატრის ყოფილი წამყვანი სოლისტი ლარისა (ლეილა) ნადარეიშვილი 9 თებერვალს 80 წლის უნდა გამხდარიყო. ვაპირებდი ჩემი კოლეგისა და მეგობრისათვის საიუბილეო თარიღი მიმელოცა, მაგრამ ლარისა 8 თებერვალს გარდაიცვალა და ჩემი ხმა მას სამარადისო სასუფეველში მინდა მივანვდინო.

ლარისა ნადარეიშვილი იმ თაობის წარმომადგენელია, რომელსაც ბედმა გაუღიმა და ლეგენდარული ვახტანგ ჭაბუკიანის — ამ საოცარი მოცეკვავის ხელმძღვანელობით დაიხვეწა ოსტატობა. შესანიშნავი სცენური გარეგნობისა და პლასტიკურ-აქტიორული ინდივიდუალობის მკვეთრი გამოვლინებით ლარისა ნადარეიშვილმა თავისი კუთვნილი ადგილი დაიმკვიდრა სწორუპოვარი ვერა წიგნაძის, განუმერებელი ირინე ჯანდიერის, ცეცხლოვანი ლილიანა მითაიშვილის, ტრაგიკული აღსასრულისთვის განწირული, ამომავალი ვარსკვლავის ეთერ ჭაბუკიანის გვერდით.

ლარისა ნადარეიშვილი, საბალეტო ხელოვნების საიდუმლოებებს ეუფლებოდა მსოფლიოში აღიარებული ლენინგრადისა და მოსკოვის ქორეოგრაფიული სასწავლებლების გამოჩენილ პედაგოგებთან: გალინა ულანოვას პირველ პარტნიორთან ბორის ობუხოვთან,

საბალეტო პედაგოგიკის მწვერვალად აღიარებულ აგრიპინა ვაგანოვას მოწაფე ალექსანდრა ბაგანკოვასთან, ელიზავეტა გერდტთან და ვერა პეტროვასთან. მათთან სწავლის პერიოდში განვლილმა წლებმა ბევრი რამ შესძინა მომავალ ბალერინას, მაგრამ თავის ურთულეს პროფესიაში მიღწეულ წარმატებებს იგი ერთპიროვნულად უკავშირებდა ვახტანგ ჭაბუკიანს. იგი მუდამ აღნიშნავდა, რომ განგებამ გულუხვად დააჯილდოვა გენიალური ვახტანგ ჭაბუკიანის პარტნიორობით.

თბილისის საბალეტო თეატრის სცენაზე ლარისა ნადარეიშვილმა არაერთი მხატვრულად სრულქმნილი, ერთმანეთისაგან განსხვავებული პარტია განასახიერა: ოდეტა-ოდელია („გედების ტბა“), ჰამზათი („ბაიადერა“), ირემა („გორდა“), დემბელმონა („ოტელო“), ფრანჩესკა („ფრანჩესკა და რიმინი“), მირტა („უიზელი“) ევრიდიკე („ორფეოსი და ევრიდიკე“)... რა ფართო ამპლიტუდაა! ნებისმიერი პრიმა-ბალერინა ინატრებდა ესოდენ კონტრასტული ხასიათებითა და ტექნიკური სირთულეებით გაჯერებული სახეების ხორცშესხმას. ლარისა ნადარეიშვილის მდიდარი აქტიორული ბუნება ძალდაუტანებლად, გრაციოზულობასთან ერთად შინაგანი ექსპრესიითა და ბუნებით მომადლებული მომხიბვლელობით, წლების მანძილზე ატყვევებდა საბალეტო ხელოვნების ურიცხვ თაყვანისმცემელს როგორც მშობლიური თბილისის, ასევე მოსკოვის, ლენინგრადის, პარიზის, ლოდის, სევედისა და სხვა თეატრების სცენაზე.

ლარისა ნადარეიშვილის ინტერესთა სფერო მრავალმხრივი იყო. თავის პროფესიაში უსაზღვროდ შეყ-

ვარებულმა, როდესაც სცენაზე უკვე აღარ გამოდიოდა, სამომავლოდ კვლავ საბალეტო ხელოვნების მსახურება აირჩია. ამჯერად, სამეცნიერო-კვლევით სფეროში გადაინაცვლა და თავისი ცხოვრების შემდგომი პერიოდი მთლიანად მიუძღვნა ქართული ბალეტის ისტორიაზე მუშაობას. ამ სარბიელზე მთელი სისავსით ირინა თავი ღარისა ნადარეიშვილის ნიჭიერების მეორე მხარემ — ფუნდამენტურად გააანალიზოს საბალეტო ხელოვნებაში არსებული პრობლემატიკის სიმწვავე, პარალელი გაავლოს სადღეისო მიღწევებსა და მდიდარი ისტორიის მქონე ქართული საცეკვაო ტრადიციების ფესვებიდან ამოზრდილ მონაპოვართან. ღარისა ნადარეიშვილის, როგორც მკვლევარის უცილობელ ღირსებად უნდა ჩაითვალოს მემკვიდრეობითი საუნჯისადმი უდიდესი პატივისცემის გამოხატულება, რამეთუ ტრადიციის გარეშე არ არსებობს ანმყო, მით უმეტეს მომავალი. ეს სულისკვეთება ასაზრდოებს მის ნაშრომებს: „თანამედროვე ქართული ბალეტი“, „კლასიკური ცეკვის სტრუქტურა“, „ბალეტი და მისი კერპები“, და „ქართული ბალეტი“.

გარდა წიგნებისა, 1970 წლიდან, თითქმის სიცოცხლის ბოლომდე ღარისა ნადარეიშვილი სასურველი ავტორი იყო როგორც საქართველოს, ისე საზღვარგარეთის ჟურნალ-გაზეთების რედაქციებისა. საკმარისია დავასახელოთ ჟურნალები: „თეატრი“ (მოსკოვი), „საბჭოთა ხელოვნება“, „თეატრალური მოამბე“ (დღეს „თეატრი და ცხოვრება“), „მუსიკა“; გაზეთები: „ლიტერატურული საქართველო“, „კომუნისტი“ (დღეს „საქართველოს რესპუბლიკა“), „ზარია ვოსტოკა“ (დღეს „სვობოდნაია გრუზია“), „თბილისი“, „ვეჩერნი თბილისი“... ღარისა ნადარეიშვილის რეცენზიები, ნარკვევები, თეატრალური პორტრეტები იყო პროფესიული ანალიზით, პირუთვნელობით გამორჩეული. ნადარეიშვილისეული კრიტიკა იყო კეთილგანწყობილი (და არა ჩასაფრებული!), მოყვასზე ზრუნვით, ნაკლოვანებათა გამოსწორებისკენ ორიენტირებული.

წავიდა ჩვენგან გარეგნული ხიბლით დაჯილდოებული, უსათნოესი, კაცთმოყვარე, პრინციპული, მაღალპროფესიული თვისებებით შემკული პიროვნება. მაგრამ როდი მიგვატოვა — ღარისა ნადარეიშვილი, როგორც ყველა გამორჩეული მოღვაწე, თავისი მდიდარი და მრავალფეროვანი შემოქმედებით, სამარადჟამოდ აღიბეჭდება ქართული ხელოვნების ისტორიის ანალებში.

სპეციალური გამოფენის საგანი გახდა ფილადელფიისა და აშშ-ს სკოლებიდან წამოღებული 1 000 დამტკრეული მუსიკალური ინსტრუმენტი. ამ გამოფენის ორგანიზების მოთავე იყო ტემპლის უნივერსიტეტის თანამშრომელი რობერტ ბლექსონი. თავისი ამ ჟესტით გამოფენის ინიციატორს უნდოდა ეთქვა, რომ ყოველი დამტკრეული ფლეიტა ან ვიოლონჩელი თითოეულ ბავშვს მუსიკის სწავლის შესაძლებლობას ართმევს. ამავე აქციის ფარგლებში პულიცერის პრემიის ლაურეატი, კომპოზიტორი-მინიმალისტი დევიდ ლენგი დათანხმდა დაენერა „სიმფონია დამტკრეული ინსტრუმენტებისათვის“, რომელსაც მოგვიანებით შეასრულებენ მოხალისე მუსიკოსები. მხატვრულ-მუსიკალური პერფორმანსის ორგანიზატორები იმედოვნებენ, რომ შეაგროვებენ საკმარის თანხებს, რათა აღადგინონ დამტკრეული მუსიკალური ინსტრუმენტები და 2018 წლის ბოლომდე დააბრუნონ სკოლებში.

ლა სკალას თეატრის სცენაზე, მსოფლიოს ქორეოგრაფიული სასწავლებლების სტუდენტების მონაწილეობით, გაიმართა საქველმოქმედო საღამო. სცენაზე გამოვიდნენ ჟაკლინ კენედის სახ. ამერიკული სკოლის, მილანის ლასკალას აკადემიასთან არსებული სკოლისა და სანქტ-პეტერსბურგის ა. ვაგანოვას

სახ. რუსული ბალეტის აკადემიის აღზრდილები. პროგრამაში იყო როგორც კლასიკური ნომრები, ასევე ნაწყვეტები ირჟი კილიანის და სხვა თანამედროვე ქორეოგრაფების მიერ დადგმული სპექტაკლებიდან. შემოსული თანხა გადაირიცხება ფრანჩესკა რავის საქველმოქმედო ფონდში, რომელიც ეხმარება ჰაიტის ბავშვებს. დაგეგმილია თანხა მოხმარდეს ბავშვთა საავადმყოფოს მშენებლობას.

II მაისს დამთავრდა არტურ რუბინშტეინის სახელობის ჰიანისტა XV საერთაშორისო კონკურსი თელ-ავივში. კონკურსის საზეიმო გახსნის გალა-კონცერტი გაიმართა 25 აპრილს თელ-ავივის სასცენო ხელოვნების ცენტრში. კონკერტში მონაწილეობა მიიღეს XIV კონკურსის გამარჯვებულმა ანტონ ბარიშევსკიმ და გასულ წელს, პეკინში გამართული ა. რუბინშტეინის სახ. ნორჩ ჰიანისტა I კონკურსის გამარჯვებულებმა, რომელთა შორის იყო III პრემიის მფლობელი დავით ხრიკული (პედაგ. რ. თავაძე). ჟიურის შემადგენლობაში მინველნი იყვნენ საერთაშორისო სახელის მქონე მუსიკოსები, მათ შორის, ელისო ვირსალაძე და იოსებ (სოსო) ბარდანაშვილი. წლეწანდელ კონკურსში მონაწილეობდნენ ქართველი ჰიანისტები: ლუკა ოქროცვარიძე, ირმა გიგანი.

2017 წლის კონკურსის გამარჯვებულნი არიან: შიმონ ნერინგი (21

წლის. I პრემია. პოლონეთი), დანიელ პეტრიც ჩოხანუ (II პრემია და „მაყურებლის სიმპათია“. რუმინეთი), სარა დანეშპური (III პრემია. აშშ.). საზეიმო კონცერტი გაიმართა 25 მაისს.

ინგლისის ნაციონალურმა ოპერამ გადაწყვეტილება მიიღო განსაკუთრებული ყურადღება მიექციოს შემსრულებელთა დიქციას. ამისათვის მოინვევენ სპეციალისტ-პედაგოგებს. როგორც ოპერის სამხატვრო ხელმძღვანელი მიჩნევს, პუბლიკას თავისუფლად უნდა ესმოდეს მომღერლების: „როდესაც თქვენ უცხო ენაზე მღერით, დიქციას, ჩვეულებრივად, არ ექცევა ყურადღება. მაგრამ, ჩვენ ვმღერით ინგლისურად, ინგლისურენოვანი მსმენელისათვის. მთელი ტექსტი გასაგები უნდა იყოს მათთვის“ — ამბობს კრამერი. როგორც პრესა (Guardian) აღნიშნავს, ეს პუბლიკის მიზიდვის ერთ-ერთი საშუალებაა, რაც გაზრდის ბილეთების გაყიდვიდან მიღებულ შემოსავალს. საქმე ისაა, რომ 5 წლის წინ ხელოვნების საქმეთა საბჭომ ინგლისის ნაციონალურ ოპერას 5 მილიონი ფუნტით შეუმცირა ბიუჯეტი; მას მერე ოპერა ფინანსურ კრიზისს განიცდის და ეძებს გზებს ამ პრობლემის დასაძლევად.

უკანასკნელი 6 წლის მანძილზე პოლონეთში გაიხსნა 15 ახალი საკონცერტო დარბაზი. მათგან უმეტესი

(კატოვიცა, შჩეცინა, ვროცლავი) ფილარმონიის ტიპის დარბაზია, სადაც უპირატესობა ენიჭება კლასიკურ მუსიკას. არის შერეული ტიპის დარბაზებიც, როგორიცაა კრაკოვში, რომელიც წარმოადგენს როგორც საკონცერტო, ისე საკონფერენციო დარბაზს.

კულტურის სფეროში ასეთი სამშენებლო ბუმი, შესაძლებელი გახდა მხოლოდ ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით. უკანასკნელი წლების მანძილზე ქვეყანას კულტურის დაფინანსებისათვის ევროკავშირიდან გამოეყო 2 მილიარდი ევრო. ახალი ინფრასტრუქტურის წყალობით პოლონეთში გასტროლებით ჩამოსვლა დაიწყო მსოფლიო დონის კოლექტივებმა. ასე მაგალითად, მაისში, კრაკოვში გაიმართება ვენის ფილარმონიული ორკესტრისა და გერმანელი მომღერლის დიანა დამრაუს კონცერტი.

ფესტივალი “Beat Film Festival” გაიმართება მოსკოვში 25 მაისი – 4 ივნისის ჩათვლით. ფესტივალი მუსიკის შესახებ დოკუმენტური კინოს მოყვარულებს შესთავაზებს რამდენიმე საინტერესო ნამუშევარს, მათ შორის ფილმს ბრიტანელი როკ-მომღერლის, სიმღერების ავტორის დევიდ ბოულის ცხოვრების უკანასკნელ წლებზე. წარდგენილ ფილმებს შორისაა „მანიფესტი“ კეიტ ბლანშეტის მონაწილეობით, რომელიც, 13 სხვადასხვა სახეობრიობით წარმოდგენილი, კითხულობს XX საუკუნის

მთავარ მხატვრულ „მანიფესტებს“. აქვე ნაჩვენები იქნება „მუსიკა“ – ფილმი ამერიკელი როკ-ვოკალისტის, „ალტერნატიული როკის მამად“ წოდებული იგგი პოპის შესახებ; და ბოლოს, მიშელ უელბეკი – ფრანგი მწერალი, პოეტი, სკანდალური რომანების „ელემენტარული ნაწილაკების“ და „პლატფორმის“ ავტორი, გაბედული პიროვნება, რომელმაც ხმამაღლა აღიარა 40 წლის მამაკაცის მთავარი ფობიები, სიბერეში აქედან გამომდინარე ფსიქო-ფიზიოლოგიური პრობლემები, მამაკაცისა, რომელიც უარყოფს ბაბის ჰარმონიის სიმწყობრეს და ცდილობს ქაოსით გააცოცხლოს მონყენილობა. „მე მაინც ბოლომდე ვერ შევძელი მიშელ იოჰან სებასტიან ბახის კანტატები. მათში ზედმეტად „სწორია“ ჟღერადობის და სიჩუმის თანაფარდობა. მე კი მჭირდება კივილი“. ფესტივალზე ჩამოიტანენ სულ 35 ფილმს, რომლებიც ნაჩვენები იქნება 5 სხვადასხვა მოედანზე.

გერმანიის ქალაქ ბად-ლიბენშტაინში გაიხსნა იოჰანეს ბრამსის მემორიალური ექსპოზიცია. გახსნის საფუძველი გახდა პროფესორების, კურტ და რენატა ჰოფმანების კოლექცია. ამ ორი მეცნიერის მრავალწლიანმა კვლევამ შესაძლებელი გახდა აღედგინათ კომპოზიტორის ცხოვრების ერთ-ერთი პერიოდი. აღმოჩნდა, რომ 1894 და 1895 წწ. ბრამსი რამდენჯერმე

სწევია ჰერცოგ საქსენ-მაინინგენის საზაფხულო რეზიდენციას – ალტენშტაინის ციხესიმაგრეს. მრავალრიცხოვანი საარქივო დოკუმენტები – ფოტოები, წერილები, ესტამპები – ნათელს შვენენ კომპოზიტორის კავშირს ჰერცოგ გეორგ II-ის სასახლის თეატრთან. ეს უკანასკნელი განთქმული იყო, როგორც თეატრალური ხელოვნების დიდი გულშემატკივარი და მეცენატი. მემორიალური ექსპოზიცია განთავსებულია უშუალოდ ალტენშტაინის ციხესიმაგრეში და იმუშავებს მუდმივად.

ზალცბურგის „მოცარტეუმმა“ მოიპოვა მნიშვნელოვანი დოკუმენტი – მოცარტის დის, ანა მარიას წერილი. 4 გვერდიანი წერილი დათარიღებულია 1799 წლის 24 ნოემბრით და მისი ადრესატია მუსიკალური გამომცემლობა „ბრეიტკოპფი და ჰერტელი“. ეს წერილი, იმ 40 წერილთან შორისაა, რომლებიც წარმოადგენს კომპოზიტორის დის მიმონერას გამომცემლებთან. იგი შეიცავს ფასეულ მოგონებებს მოცარტზე, რომელიც იმ დროისათვის უკვე ცოცხალი აღარ იყო. წერილი შეიძინეს ბერლინის აუქციონზე. აღნიშნულმა წერილმა კიდევ უფრო შეავსო მოცარტის ოჯახის ავტორაფების ყველაზე დიდი კოლექცია მსოფლიოში.

SUMMARY

THE TBILISI CONSERVATOIRE 100 YEARS OLD

Levan Mizandari

Everything Began Thus . . .

(From the History of Creation
of Tbilisi State Conservatoire)

This is the year of 100 anniversary of the transformation of the First Musical School into the Conserva-

toire and 180 years –since the birth of Alioz Mizandari – the first Georgian pianist and composer, the author of the first professional Georgian vocal, piano and orchestral musical works, one of the founders of Georgian piano school and Tbilisi State Conservatoire.

The article tells us about the beginning of professional musical education in Georgia and those persons who founded Tbilisi State Conservatoire.

IRINA JORJADZE

In Memoriam... Tbilisi V. Sarajishvili

Conservatoire is 100 years old

On the 1st day of May, 2017 the Conservatoire, the representatives of the Georgian government, the

Ministry of Culture and Monument Protection, the guests from various countries solemnly celebrated the jubilee date connected with the 100 anniversary of the Conservatoire. The Jubilee gives us a possibility to recall the history of the Georgian musical-professional education, to consider the main priorities of the Georgian composing school, to sum up the success and creative achievements of the musician-performers, to plan clearly the development of the future ways of Georgian musical science and culture. In the article there is described the period when world famous composers, teachers and musician-performers worked and taught at Tbilisi Conservatoire. And what is more important is that the atmosphere is depicted which was in 60-90th at the Conservatoire.

As Manana Akhmeteli in her publication “Sulkhan-Tsintsadze, the Jubilee Sketch” (the journal “Music”, 2010, №3) writes: “the second half of the last century . . . if we look at it from today, we may boldly call it the Golden Age”. I think that this period is the Golden Age not only of the composing creative work, but of Georgian musical education and culture.

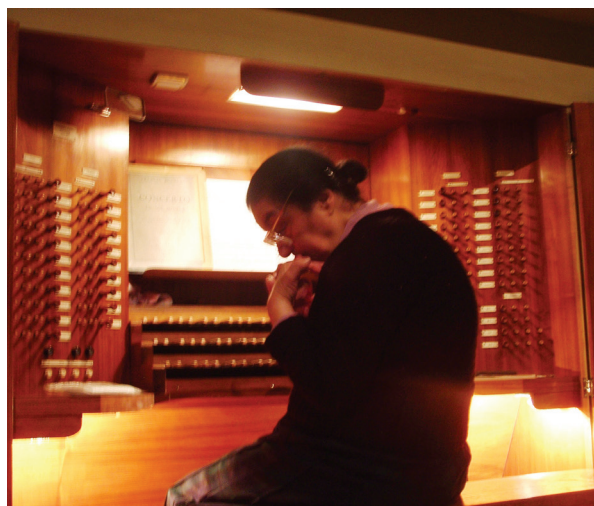
THE DATE

Ketevan Gogoladze

Great Georgian Organist and Teacher

(Eter Mgaloblishvili - 85)

The article is dedicated to the Georgian Honored Art Worker, the first Georgian professional organist, Prof. Eter Mgaloblishvili, who is the jubilant this year! 85 year-old great musician devoted 79 years of her life to music, which occupied each hour of her life. Many facts speak about the high professionalism and international reputation. The creation of organ school in Georgia is connected with her name. For more than half a century, Eter Mgaloblishvili worked actively in the concert-educational sphere and popularization of the organ music not only in Georgia but also abroad. She was the member of the jury of many

international competitions. She is the first performer of all Georgian organ musical works and not only of the Georgian ones. Her repertoire is grand. The traditions of Mrs. Mgaloblishvili's organ class are still being continued.

THE CONFERENCE

Nana Katsia

“Challenges and Perspectives of Musicology”

(Tbilisi Second International

Musicological Conference)

In 2017, April 7-9, Tbilisi Second International Musicological Conference “Challenges and Perspectives of Musicology” was held at Tbilisi V. Sarajish-

vili State Conservatoire. Biennale gave the particular shade to the scientific conference with its interesting themes and lighting up of actual musicological problems. The organizers of the Conference – the leader of the Scientific Research Department, associated Prof. Marika Nadareishvili, the leader of International Relations Department, associated prof. Nana Sharikadze, offered the participants an interesting discussion of the main problems of contemporary musicology: the perspective of musicology in the epoch of globalization, which turned out to be interesting not only for the musicologists, but for the composers, sociologists and teachers as well. The researchers of music theory, music history, ethnomusicology, church music, art history and the theory of performance, the researchers of questions of mu-

SUMMARY

sic teaching discussed the identity of musical and cultural questions in various ways. The conference showed us once again that Georgian musicology has a great potential.

THE LACK

Rusudan Kutateladze

What I Saw in Her . . .

“Manana Ghvtisiashvili passed away... The musicologist, teacher, scientist-researcher, the discoverer of “Shekhvetiliani” – the Georgian analogue of the European Passion Music, self-taught painter, the wife of the Avto Varazi, the mother of his three

children ...I think, it is quite enough for one life, though...” – writes the author. The article tells us about the scientific works of this interesting, many-sided person, about her significance and dignity, about her personal and distinguished qualities.

THE FOLKLORE ENSEMBLES

Ketevan Baiashvili

Telavi Ensemble “Patara Kakhi” and Kakhétian Song

The aim of the articles is the representation of the brothers Beka and Gocha Bidzinashvili, Giorgi Mtatsmindeli Chant-singing University graduates. They graduated Malkhaz Erkvanidze studio and returned to the native Telavi where they became the leaders of the ensemble “Patara Kakhi”, which has

many traditions. The leader of the ensemble was the famous choragus who took great care of Kakhuri song – now passed Levan Abashidze, then Andropapa (Simashvili) and since 2012, there have been the brothers Bidzinashvili. Unlike the old generation, the brothers began the renewal of chant traditions and they chant in Kakheti cathedrals and at the same time they teach traditional chants. The ensemble is the strict defender of popularization of ethnomusical principles. This ensemble is a kind of research laboratory, as they go from one village to another, look for the old performers, record various variants and study them. In so doing, they continue the tradition of their teachers.

WITH THE

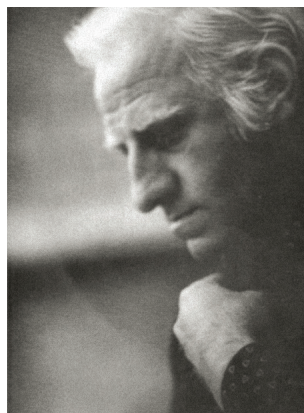
CONTEMPORARY’S EYE

Anzor Erkomaishvili

Bidzina. Jano.

The researcher of Georgian folk songs, singer, choragus, public figure, the collector of Georgian folk songs and chants, their recorder and recorder, the author of the

songs, the person who has begun and carries out many national affairs, the laureate of many premium (among them are Alber Schvaitser and Shota Rustaveli's premium) – Anzor Erkomaishvili recalls the famous representa-

tives of composing school of Georgian famous music – Bidzina Kvernadze and of the Georgian conducting school Jansugh (Jano) Kakhidze.

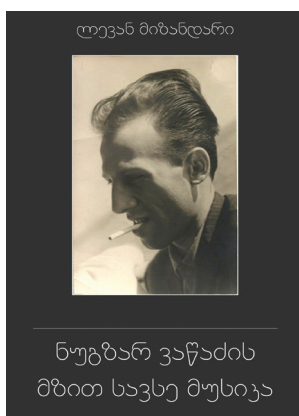
The most part of A. Erkomaishvili's life is connected with these people with whom he had both friendly and creative relations. We think that the portraits of contemporary creative workers seen with the eye of the great musician will be interesting for the listeners.

THE DATE

Levan Mizandari

Nugzar Vatsadze's Music Full of the Sun

The article by the composer Levan Mizandari is dedicated to the 80th jubilee date since the birth of the Honored Art Work Nugzar Vatsadze. The author, his ex-student in compositions warmly, with great love and deep knowledge analyses and appreciates Nugzar Vatsadze's creative work, his music for the cinema and pop music, the string quartet etc. The article is followed by the congratulations of

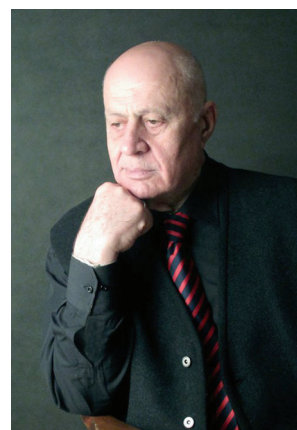
the musicians: Gia Kancheli, Vazha Azarashvili, Gulbat Toradze, Manana Akhmeteli, Nani Bregvadze, Baram Baramidze, Nana Avalishvili, Lia Khugashvili and the others.

THE CONCERT

Rusudan Kutateladze

The Review in One by One Sentence

In 2017, 9th April at V. Sarajishvili State Conservatoire the students' concert of People's Artist of Georgia, the Honored Professor Eldar Getsadze was held. All students of each year – beginning from the first-year bachelor students up to the undergraduates. The

concert was opened by the maestro Eldar Getsadze himself, who the author calls the splendid "Overture". Giorgi Chrelashvili, Alexander Khukhushvili, Tornike Gogrichiani, Irakli Melikishvili, Zaza Gagua, Otar Shishinashvili, Givi Gigineishvili, Giorgi Gugunava, Lasha Sesitashvili, Khatia Jikia participated in the concert. The author gives the high appreciation of the concert.

THE FOLKLORE

Giorgi Kraveishvili

The Jubilants Who Take Care of Lazuri Folk Music

This year is the jubilee year of Khasan Khelishvili, Ilia and Lili Abdulishebi and Kazim Koiunji (Konjaria) who take great care of Lazuri music. (The materials about Koiunji have been prepared by Magdalena

SUMMARY

Arsenidze). In Georgia they have almost no information about Lazuri music and those above-mentioned names. In Soviet Georgia they had no appreciation (e.g. no Olympiad etc. with a little exception). The same may be said about the attitude of Post-Soviet

Georgia towards them. One can hardly find books or articles in Georgia about them. The article is dedicated to the merit of these persons in gathering and popularization of Georgian (Lazuri) music.

THE AUTHOR CONCERT

Karlo Chukhrukidze

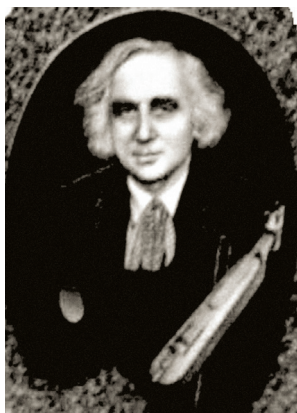
Zviad Butskhrikidze

Shavleg Shilakadze

The article is dedicated to Shavleg Shilakadze's author concert, held in 2017 15th March in the small hall of the Conservatoire. Chamber- musical works were presented at the concert where the compositions written by him in various years were sounded. Among them were those, which were performed for

the first time. Namely, "Pezzo Capriccioso" for the piano (performed by Nino Zhvania), the string quartet #3 "Lamentazione" dedicated to the memory of Joseph Kechakmadze and the quartet #4 (performed by the quartet

"Iberi"), "Triptych" for the soprano and piano (soprano N. Chachua, piano E. Korkotashvili), "Concertino Brevis" for the membranophones (N. Gvritishvili, T. Giguashvili, N. Abuladze, L. Chokhonelidze, G. Davlasheridze, G. Giguashvili, I. Giguashvili) and the sonata-ballad for the solo violin (violin – L. Mchedlidze). The author reviews the concert and the creative work of the honored composer and conductor.

THE PORTRAITS

Tamar Meskhi-Modebadze

Tengiz Mushkudiani – the Knight of the Opera Theatre

In this article the author tells us about the famous Georgian artist, the star of the opera art, the People's Honored Artist of Georgia, the Prof. of Conservatoire – Tengiz Mushkudiani, who created unforgettable opera portraits. Gremin in Tschaikovsky's "Eugene Onegin", Tsangala and Abio in Z. Paliashvili's operas "Daisi", "Abesalom and Eteri", the King George - in M. Balanchivadze's "Darejan Tsbieri", Bazil – in G. Rossini's "The Barber of Seville", Mephistopheles in Ch. Gounod's "Faust", Don Giovanni and Sarastro in W.A. Mozart's "The Magic Flute", Galitsky

in Borodin's "Prince Igor", Pimen – in Mussorgsky's "Boris Godunov", the Miller in A. Dargomuzhsky's "Rusalka". . . He created the unforgettable portrait in Georgian cinematography film as well. The film "Abezara" in which T. Mushkudiani played the leading role made him famous in the whole USSR.

Tengiz Mushkudiani always felt the love of spectators towards him. He is the distinguished artist of the nation. One fine spring evening one more star was opened in front of the Opera House. That wasn't the opening of only Tengiz Mushkudiani's star, that was the festival of the whole opera society.

GEORGIA MUSICIANS IN EUROPE

Mzia Japaridze

"The Master Classes and Concerts of Georgian Emigrants"

On the initiative of the leader of the company "The Center of Academic Art Development" – Mariam Davitashvili, on 12-19 April in Kutaisi and Tbilisi "The Master Classes and Concerts of Georgian Emigrants" was held. The Georgian emigrants-musicians, the owners of many prizes and premium in the 80s the members of the successful quartet of Teleradio of Georgia – Archil (Tato) Kharadze (viola) and Revaz Machabeli (cello), the musicians who have been suc-

cessfully working in France for 25 years and acquaint the European listeners with the Georgian musical culture. They were accompanied by the laureate of the international premium, the Japanese by origin, French virtuoso violinist Julia Kuroda. The associated Prof., pianist Manana Gotsiridze also participated in the concert. On 18 April, the concert was held in the small hall of the Conservatoire and it was dedicated to the 100 anniversary of the foundation of the Conservatoire. Almost after 25 years, the listener was looking forward to the appearance of the Georgian musicians. That was musical triumph! The musical works by W.A. Mozart, E. Jsaï, G. Handel, A. Brahms were performed. The listening to the original musical work (3 plays for cello) was the surprise for the Georgian listeners. The piano quartet in sol-minor by Brahms with the virtuoso, energetic performance ended the concert on the highest note. The listener was greatly inspired and it was very difficult for them to let the missed musicians go from the stage.

THE BALLET

Guliko Mamulashvili

Larisa Nadareishvili

The article is dedicated to the Honored Artist of Georgia, Dr. of Music criticism, professor, Cavalier of Dignity, Z. Paliashvili Opera and Ballet Theater ex-leading soloist, the researcher of the ballet art, the author of the works - "Modern Georgian Ballet", "The Structure of Classical Dance", "Ballet and its Idols", "Georgian ballet" etc. Larisa (Leila) Nadareishvili who would be 80 on the 9th February. Larisa Nadareishvili with her rich and various creative works will be left in Georgian art history.

A CD enclosed with the magazine contains a sound track for each feature. Since its format is insufficient for all the details: the titles of the pieces and features and performers, only the title of a musical piece and the page of the corresponding article are specified. Here is a complete list of the CD recorded material:

1. Gordon Young. 3 Toccatas: Toccata on the Doxology, Toccata on St. Anne, Toccata (from tryptich). Performed by Georgian organist Eter Mgaloblishvili (feature: "Great Georgian Organist and Teacher (Eter Mgaloblishvili - 85)", page ...);
2. The Chant "Sultmopenobis Okhita". Performed by the ansamble "Patara Kakhi" (feature "Telavi Ensemble "Patara Kakhi" and Kakhethian Song", p. ...);
3. Bidzina Kvernadze. Musical Moment&Poem. Performed by Gulnara Kavtaradze (feature "Bidzina". p...);
4. Gia Kancheli. "Herio Bichebo, Herio". Performed by Jansugh Kakhidze (1993) (feature "Jano". p...);
- 5-6-7. Nugzar Vatsadze: a) Music from the film "Me, Bebia, Iliko and Ilarioni" (1962); b) Music from the film "Tsarsuli Mudam Chventan Aris" (1989); c) Song from the film "Pieri Militsiis Tanamshromeli" (1965). Performed by Nani Bregvadze and the USSR Symphonic Orchestra of Cinematography, conductor Haziz Dugashev ("NugzarVatsadze's Music Full of the Sun", feature p. ...);
8. Lazuri music: "Helesa", Khasan Khelimish's variant. Performed by the group of Khasan Khelimish's participation ("The Jubilants Who Take Care of Lazuri Folk Music", feature p. ...);
- 9-10. Shavleg Shilakadze. a) The string quartet #3 dedicated to Shavleg Shilakadze's memory. (The fragment. The final section). Performed by quartet "Iberi" (Giorgi Khaindrava - I violin, Tamar Bulia - II violin, Irakli Japaridze - viola, Tornike Getsadze - cello); b) "Concerto Giocoso" third part. Performed by Paata Cheishvili, Zezva Zarandia and Valerian Saatashvili (feature "Shavleg Shilakadze");
11. Meliton Balanchivadze. Opera "Darejan Tsbieri". King Giorgi's air. Performed by Tenghiz Mushkudiani (feature "Tengiz Mushkudiani - the Knight of the Opera Theatre", p. ...);
12. Handel-Halvorsen. Passacaglia. Performed by Iulia Kuroda (violin), archil kharadze (viola) (feature "The Master Classes and Concerts of Georgian Emigrants", p. ...);
13. Johannes Brahms. Piano Quartet No. 1 in G minor, Op. 25 (1 Mov. Allegro). Performed by Manana Got-siridze (piano), Iulia Kuroda (violin), Archil kharadze (viola), Revaz Machabeli (chello) (feature "The Master Classes and Concerts of Georgian Emigrants", p. ...);
14. Revaz Machabeli. 3 pieces for solo cello (piece #2). performed by autor (feature "The Missed Musicians...", p. ...);

The editorial board

მადლობას ვუხდით საზოგადოებრივი „რადიო-1“-ის ხელშეწყობას და მუსიკალური გადაცემების ავტორს, წამყვანს და პროდიუსერს — მარიკა ჩიჯავაძეს ჩანაწერის (12-13-14) მოწოდებისათვის.

0040250606 0 656540000000 6563009806 6563000000 505606330096006 00060 0066580